

2
2011

FRI TANKE

Verden kommer til Oslo

Bli med på humanistisk verdenskongress

Verden kommer til Oslo

Jeg gleder meg. I august samles humanister fra hele verden til humanistisk verdens-kongress i Oslo – allerede er nærmere 500 påmeldt fra over 50 land. Det blir en anledning til å møte likesinnede, men likevel ganske sikkert ulike mennesker fra nesten alle verdenshjørner – både Amerika, Europa, Asia og Afrika vil være representert på kongressen. Blant hovedtemaene er den globale kampen for fred, de overnasjonale organisasjonenes rolle i konfliktløsning og fredsskaping, og livssynenes rolle i konflikter. Det er tema vi her i Norge sjelden har nærkontakt med. Det har kanskje også gjort at vi i for liten grad har engasjert oss i disse temaene, men nå har vi sjansen.

Som humanister/humanetikere i Norge må vi erkjenne at vi lever en privilegert tilværelse. Vi skal ikke bagatellisere de prinsipielle og livssynsmessige problemene statskirkeordningen, kristne formålsparagrafer, forkynnende religionsfag og generell sammenblanding av skole/barnehage/offentlighet og kirke, samt behovet for verdige seremonier og seremonirom representerer. Men de blekner naturlig nok i forhold til mange av de utfordringene medlemmer i humanistbevegelsen står i andre steder i verden.

Noen steder handler utfordringen helt konkret om å oppnå fred – og likestilling. Som det gjør for Gulalai Ismail (24) fra Peshawar i Pakistan, der fundamentalistiske militante islamistgrupper terroriserer samfunnet, og der religiøs og kulturelt begrunnet kvinneundertrykking også er del av den grelle virkeligheten. Den unge aktivisten er styremedlem i den internasjonale humanistiske ungdomsorganisasjonen IHEYO og stifter av både en kvinneveretthetsorganisasjon og en fredsorganisasjon. Den siste

arbeider for å forhindre rekruttering av unge, sårbare mennesker til militante ekstremistorganisasjoner i Pakistan. Gulalai Ismail kommer til verdenskongressen for å fortelle om sitt arbeid og for å snakke om utfordringene for kampen for en sekulær stat i Pakistan – som sett fra Norge kan synes håpløs. Til Fri tanke sier hun at hun ser innføringen av et sekulært demokrati som helt nødvendig for at Pakistan skal kunne oppnå fred.

Samtidig som Human-Etisk Forbund (HEF) er vertskap for den humanistiske verdenskongressen om fred er Norge delaktig i krigshandlinger i både Afghanistan og Libya. HEF som organisasjon har ikke diskutert dette. Det betyr ikke at medlemmer av forbundet ikke diskuterer disse spørsmålene – det gjør de garantert – men diskusjonen går ikke i forbundet. Burde den kanskje det? Hvordan skal vi – både som mennesker og organisasjon – forholde oss til det? Trenger vi eller trenger vi ikke forholde oss til det? Kristne filosofer har vært opptatt av tenkning rundt begrepet «rettferdig krig» i århundrer. Den engelske filosofen Richard Norman – forfatter av *Humanisme – en introduksjon* – har tenkt omkring humanisme og det samme begrepet og innleder om dette på kongressen. Kanskje kan han gi oss input til ettertanke?

Innfallsvinklene til den globale kampen for fred er mange på kongressen – fra det grasrotaktivistiske til politikk og påvirkning på FN- og andre overnasjonale nivå. Den 12. august kommer verden til Oslo – kommer du? Du kan sjekke ut detaljene på human.no/oslo2011.

Kirsti Bergh

Hva vil du lese om i Fri tanke?

Send oss innspill til fri.tanke@human.no

Denne utgave:

Illusjonisten og konfirmantene	4
– Ikke fred når kvinner drepes i ærens navn	8
Human-Etisk Forbunds landsmøte	10
Intervju med den nye lederen for Humanistisk Ungdom	13
Humanisme + miljø = sant?	14
Ingen liker å bli lurt	16
Portrett: Drama med Vigdis Hjorth	22
Human-Etisk Forbund på skolebesøk	26
Religion og oppdragelse	28
Menneskerettighetsspalten: Hvem skal beskytte sivilbefolkningen?	32
Kronikk/Meninger	48
Informasjonssider fra Human-Etisk Forbund	52

Kristin Mile
generalsekretær i
Human-Etisk Forbund

Fri tanke:

Medlemsavis for Human-Etisk Forbund.
Fri tanke redigeres etter redaktørplakaten.
Redaksjonelt stoff i Fri tanke står ikke
nødvendigvis for Human-Etisk Forbunds regning.

FRI TANKE
Tlf: 23 15 60 20
Faks: 23 15 60 21
E-post: fri.tanke@human.no

HUMAN-ETISK FORBUND
Tlf: 23 15 60 00
Besøksadresse:
Humanismens hus
St. Olavs gt. 27, Oslo

Postadresse:
Pb. 6744 St. Olavs plass, 0130 Oslo

www.fritanke.no

ANSVARLIG REDAKTØR
Kirsti Bergh
E-post: kirsti.bergh@human.no

REDAKSJON
Even Gran
E-post: even.gran@human.no

LAYOUT
JPG-Jungelpatroljen
www.jpg.no

TRYKK
Agderposten trykk as

MATERIALFRISTER 2010/2011 (med forbehold om endringer)
Nr. 3-2011: 10. august
Nr. 4-2011: 1. november

OPPLAG
Ca. 62 000

Fagpressen **F**

Vi liker ikke å bli lurt

Gjennom kampanjen *Ingen liker å bli lurt* peker Human-Etisk Forbund på det vi er mot: lureri og utnyttelse av mennesker. Enda viktigere er det å få fram hva vi samtidig er for: *kritisk og rasjonell tenking, vitenskap og fornuft*.

Rasjonelitet, kritisk tenking, fornuft og erfaring er viktige begreper når man skal utdype innholdet i det humanistiske livssynet, og samtidig er disse begrepene eller honnørordene ofte tillagt liten vekt i samfunnet vårt.

Alt for mange lar seg ukritisk rive med i troen på overnaturlige krefter, engler og helbredelse som ikke kan dokumenteres gjennom vitenskaplig forskning. Dette ville Human-Etisk Forbund gjøre noe med i 2011, og vi utformet og iverksatte kampanjen **Ingen liker å bli lurt**. Kampanjen tar utgangspunkt i viktigheten av å tenke kritisk, å stille spørsmål og å bruke sunn fornuft.

Vi liker ikke å bli lurt, og det er altfor ofte noen som ønsker å lure oss, ikke minst av kommersielle grunner. Kampanjen fokuserer særlig på det store og mangfoldige markedet for alternativ behandling. I kampanjen har vi benyttet sosiale medier, som Facebook og Twitter, annonser og arrangementer, og vi har så langt konkludert med at kampanjen har vært en suksess. I løpet av de tre månedene kampanjen har vart er det 8000 som «liker» kampanjens Facebook-side, besøket av den amerikanske illusjonisten og skeptikeren James Randi i slutten av mars trakk nesten 2000 personer til forestillingene hans og media har hatt et større fokus på alternativ medisin enn på lenge.

Samtidig har vi selvfølgelig også hisset på oss deler av alternativbransjen og debatten har gått høyt på kampanjens nettside. Human-Etisk Forbund ønsker ikke å gjøre alternativbransjen til den store motstanderen. Man kan bli like mye lurt av for eksempel

religiøse forkynnere og konspirasjonsteoretikere. Men alternativbransjen er på den annen side et godt eksempel å gripe fatt i med sin omfattende markedsføring og sine kostbare tilbud.

Utnyttelse av mennesker i sårbare situasjoner er en velkjent problemstilling. Og alternativbransjen gjør i stor grad akkurat dette når tilbud om bedre helse og mindre lidelse rettes mot syke, redde og fortvilte mennesker.

I norsk humanistmanifest 2006 har Human-Etisk Forbund gitt uttrykk for hva som ligger i det humanistiske livssynet. Der heter det blant annet: «Humanismens virkelighetsforståelse, etikk og menneskesyn er basert på fornuft og erfaring, rasjonell og kritisk tenkning, empati og medmenneskelighet. Sentralt i humanismen er at mennesker alltid skal behandles som mål i seg selv.»

Human-Etisk Forbund oppfattes ofte som et forbund som er imot mange saker. Vi er blant annet imot statskirke, skolegudstjenester, kristne formålsparagrafer og diskriminerende religiøs praksis, men vi oppfattes like tydelige på hva vi er for, eller hvordan vi mener samfunnet burde være når det gjelder religionenes plass i samfunnet.

Gjennom kampanjen *Ingen liker å bli lurt* peker vi også på det vi er mot: lureri og utnyttelse av mennesker. Men enda viktigere er det å få fram hva vi samtidig er for: kritisk og rasjonell tenking, vitenskap og fornuft.

Vi skal fortsette å løfte fram kritisk tenking som en av de viktige humanistiske verdiene, og jeg håper medlemmene våre bidrar til å holde kampanjen levende.

«Human-Etisk Forbund er bekymret over veksten i alternativbransjen. Gjennom aksjonen *Ingen liker å bli lurt* har vi satt søkelyset på alternative behandlingsformer. Disse er preget av mangel på dokumentert effekt og det er mange aktører uten relevante kvalifikasjoner.

Vi mener at mange representanter fra alternativbransjen, uten vitenskapelig dokumentasjon for påstandene de kommer med, utnytter sårbare mennesker økonomisk og følelsesmessig. Grunnløse løfter om helbredelse, basert på kostbar alternativ behandling, tilbys mennesker med livstruende og langt framskredne sykdommer, som for eksempel kreft. Human-Etisk Forbund mener dette er kritikkverdig. En annen negativ konsekvens av 'alternativ' tankegang, er at den kollektive beskyttelsen mot sykdommer som for eksempel meslinger og polio svekkes, på grunn av alternativbevegelsens irrasjonelle frykt for vaksiner.»

Les hele vedtaket som Human-Etisk forbunds Landsmøte gjorde på human.no.

– You are awesome! Linnea Dahle (14) og Ingvild Uri Hageberg (14) hilste på Randi etter foredraget.

Illusjonisten og ko

– **Awesome!, var dommen fra konfirmantene som fikk et eksklusivt møte med den berømte illusjonisten. Han brukte tiden til å snakke om hvorfor det er så viktig med vitenskap, skepsis og kritisk tenkning.**

Tekst: Marianne Lyné Larvoll Melgård Foto: Anniken C. Mohr

– **M**itt livsprosjekt har vært å lære bort det å gjenkjenne og avsløre svindel. Ikke først og fremst fordi folk blir lurt til å kaste bort tid og penger, men fordi svindel vil gjøre folk usikre på egen dømmekraft og miste tillit til andre rundt seg, forklarer James Randi og skuer utover sitt publikum av humanistiske konfirmanter.

82-åringen, født i Canada og døpt Randall James Hamilton Zwinge, ligner en krysning av trollmann og eksentrisk vitenskapsmann. Han top- per inntrykket med en sort, bred- bremmet hatt dekorert med en farge- rik påfuglfjær. I forbindelse med aksjonen «Ingen liker å bli lurt» be- søkte han Norge, og i forkant av full- pakkede forestillinger i Oslo, Bergen

og Trondheim møtte han en gruppe konfirmanter i Humanismens Hus.

– Som tryllekunstner og illusjonist lyver jeg for publikum, og dette for- klarer jeg publikum før showet star- ter. *Jeg er the Amazing Randi*, sier jeg, og jeg skal lyve for og lure dere. For dette er illusjoner og triks, og ikke magi!

VERDEN VIL BLI LURT

Men likevel har illusjonisten møtt publikum etter forestillinger, som har vært overbevist om at mens *enkelte* av triksene han viste var juks, er andre deler av showet *nødt* til å ha vært «ekte».

– Og jeg sier nei, det er bare illu- sjoner, men de nekter å tro meg! De er så oppsatt på at det *skal* finnes magi, og det å skulle overbevise slike mennesker er en evig kamp i opp- overbakke.

Det er en kamp Randi har kjem- pet i over 50 år, forteller han, *for* ærlighet og redelighet, og mot kref- ter som vil utnytte folks uvitenhet eller godtroenhet. Randi er et forbil- de for skeptikere verden over, og mest kjent for sin *One Million Dollar Paranormal Challenge*: I 1964 utlovet han 1000 dollar til den som kunne bevise å besitte paranormale evner, for eksempel ved å finne gull ved hjelp av en ønskekvist. Siden den gang har potten økt til rundt 1,2 mil- lioner dollar, men ingen av de drøyt tusen som har meldt seg har kunnet innkassere premien.

UTROLIGE PÅSTANDER GIR BEVISBYRDE

Randi forteller at tusenvis har skrevet til ham, med utførlige historier om sine såkalte overnaturlige krefter, men de færreste søker faktisk om å ta testen.

– Bare 230 vitenskapelige tester har blitt gjennomført, og ingen har lyktes i å utføre de miraklene de har hevdet å være i stand til.

Randi erklærer videre at han ikke er noen «debunker», og han forklarer det engelske ordet for tenåringer.

– Jeg sier ikke at dette paranor- male *ikke* finnes, men jeg ber de som påstår slikt om selv å bevise *at* det finnes! Som dere vet, er det vanskelig å bevise et negativ. Jeg kan for eks- empel si at jeg ikke er en giraff – det er et definisjonsspørsmål. Dessuten er jeg altfor søt, spøker 82-åringen, til latter fra salen.

– Det er de som hevder at noe finnes, som sitter med bevisbyrden.

Randi kommer med skarpe utfall mot prinsesse Märtha Louises engle- tro, og drar en parallell til britenes prins Charles, som trass i sin lange,

– Mitt livsprosjekt har vært å lære bort å gjenkjenne og avsløre svindel, forklarer James Randi.
Foto: Anniken C. Mohr

82-årige Randi fikk 14- og 15-åringene til å le, innimellom alvoret. Foto: Anniken C. Mohr

onfirmantene

dyre og statlig påkostede utdanning fremdeles står frem som bruker av homeopatisk medisin.

KONGELIGE WOO-WOOS

– *Woo-woo!* De er mennesker som tror på alt mulig, uten å bruke sin kritiske sans! De er woo-woos, både prinsessen deres og prins Charles. Dette er et begrep jeg har brukt i alle mine artikler, og jeg vil gjerne få det inn i ordboka. Jeg mener vi mangler et ord for å beskrive disse menneskene, så de blir lettere å gjenkjenne for oss andre.

Randi synes det er viktig å slå et slag for kritisk tenkning, noe han formidler overfor Fri tanke etterpå:

– Ungdommen er i ferd med å lære seg, og begynne å bruke, det kritiske tankeverktøyet som kreves i et voksent liv. Dette verktøyet, den kritiske sans, vil bidra til beskytte dem mot svindel og løgn for resten av livet. Hvis jeg kan inspirere bare noen få unge mennesker til å undersøke påstander nærmere og tenke litt grundigere gjennom ting de blir fortalt av andre, anser jeg dette som det viktigste jeg kan bruke tiden min på.

– *Hvordan gjøre kritisk tenkning og vitenskap like attraktivt for ungdom*

som fiksjon med overnaturlige tema, som vampyrer, spøkelser og synskhet?

– Jeg mener det er foreldre og lærere som har det fremste ansvaret for å demonstrere at utforskning av den virkelige verden er *enda* mer fantastisk enn handlingen i den overnaturlige fiksjonen de konsumerer. Ungdommen bør lære om hvordan det å finne de riktige svarene er langt mer spennende og givende, enn det er å tro på de gale.

På vei ut fra sitt korte møte med konfirmantene – etter en knapp time må illusjonisten fly til neste avtale i et fullpakket Norges-program – hilser Randi høflig på flere, ivrige konfirmanter.

– EN AWESOME FORESTILLING

To av de unge jentene rakk å utveksle noen ord med skeptikeren, og Fri tanke spør om hva de sa til ham.

– Vi måtte bare si til ham at det var en *awesome* forestilling, forteller Ingvild Uri Hageberg og Linnea Dahle, begge 14 år og fra Oslo. Også Iselin Wamstad, 15 år fra Nittedal, synes kvelden på Humanismens Hus var bra:

– Foredraget kommer inn under den filosofiske delen av konfirma-

sjonsundervisningen, der alt har vært veldig interessant. Spesielt viktig synes jeg det er at vi lærer hvordan vi kan diskutere uten å krangle; at man kan ha en filosofisk samtale uten å skulle prøve å vinne med argumenter, sier Wamstad.

– Jeg visste lite om Randi fra før, men moren min er begeistra for ham. Det er et bra budskap han har, at for å kunne vite noe, må det kunne bevises. Spesielt når det gjelder medisiner og behandling, som er ekstra alvorlig.

Kari Hommerstad, 14 år fra Asker, mener Randis viktigste poeng er viktigheten ved å tenke kritisk.

– Man må være skeptisk til påstander som ikke kan dokumenteres vitenskapelig, ellers kan man lett bli lurt.

Hommerstad forteller at også i forkant av foredraget, har den humanistiske konfirmasjonsundervisningen påvirket hvordan hun forholder seg til udokumenterte påstander:

– Kurset har gjort at jeg tenker grundigere over hva jeg egentlig tror på. For eksempel tror moren min på healing, men jeg tror ikke. Det har vi diskutert litt oss i mellom.

I forbindelse med aksjonen «Ingen liker å bli lurt» ble illusjonist og «sjefsskeptiker» James Randi invitert til Norge. Han holdt sin skeptiske svovelpreken i Oslo, Trondheim og Bergen – til fulle hus alle steder. Så fullt var det at flere ikke kom inn. Foredraget i Oslo ble filmet og lagt ut på

<http://www.human.no/Aktuelt/Kampanjen-Ingen-liker-a-bli-lurt/Videosnutter/>, der finnes også lenke til videoopptak av foredraget han holdt i Trondheim.

Randis besøk i Norge ble behørig dekket av flere medier, på Fritanke.no kan du også lese intervju med Randi i forkant og rapport fra hans foredrag i Oslo.

Randi skuer ut over en fullsatt sal i Chateau Neuf i Oslo. Foto: Henrik Kreilisheim

En publikummer fikk oppleve Uri Geller-trikset – skjeen som på magisk vis brekker i to. Foto: Henrik Kreilisheim

Randi gjennomfører sitt homeopatiske selvmordsforsøk: han svelger to pakker homeopatisk sovemedisin, innkjøpt og kontrollert av lege Daniel Øyan. Foto: Henrik Kreilisheim

Stiftelsen The **James Randi Educational Foundation** gir ut stipender til utdanningsinstitusjoner, elever og studenter, for å fremme kritisk tenkning og skeptisk holdning. Stiftelsen har også læremoduler som lærere kan bruke overfor elever, om populære paranormale tema blant elevene, som klarsynthet eller telepatiske evner. Mer på randi.org.

Befester statskirkeordningen

Norge feirer grunnlovsjubileet i 2014 med å skrive statskirkeordningen inn i Grunnloven.

Tekst: Kirsti Bergh og Marianne Lyné Larvoll Melgård

Hvordan går det egentlig med statskirkeordningen? Jo, departementet foreslår faktisk å skrive den inn i Grunnloven.

I løpet av våren har ansvarlig kirkedepartement sendt ut på høring et notat som drøfter kirkeforliket partiene på Stortinget inngikk i 2008 og konsekvenser av eventuelle endringer i grunnlovsbestemmelsene om statskirkeordningen i inneværende stortingsperiode. Human-Etisk Forbund er kritisk til notatets innhold.

– Jeg registrerer at stat og kirke fremdeles ikke skilles, og synes tolkningen av kirkeforliket som presenteres er tendensiøs i pro-fortsatt-statskirke-retning. Jeg er skuffet over at departementet ikke går lenger, for det er det rom for i forliket fra 2008, sier Bente Sandvig, fagsjef i Human-Etisk Forbund (HEF) og nestleder i det regjeringssoppnevnte utvalget som gjennomgår statens tros- og livssynspolitikk og skal levere sin innstilling i 2012.

I sitt høringssvar skriver HEF – som i motsetning til alle kirkelige organer ikke fikk tilsendt høringsnotatet direkte – blant annet at det har merket seg at «statsråden mener saken handler om 'hva slags kirke vi vil ha'. Dette mener vi er feil tilnærming: Det handler om hva slags forhold staten Norge skal ha til Den norske kirke og øvrige tros- og livssynssamfunn, og det er et tema som angår oss alle som borgere.»

Etter HEFs mening bekrefter

departementets vurderinger og forslag den oppfatning HEF har av kompromisset i stat-kirke-saken, nemlig at Norge fortsatt kommer til å ha en statskirkeordning etter 2012/2013. Dagens § 2 fastslår at statens offentlige religion er evangelisk-luthersk. Med det nye forslaget til § 16 – der det heter «Den norske kirke, en evangelisk-luthersk kirke, forbliver Norges Folkekirke og understøttes som sådan af Staten» – får man en *aktiv* innskrivning av statskirkeordningen i Grunnloven. Det mener HEF er noe ganske annet enn å leve med en anakronistisk formulering om «offentlig religion» i en nær 200 år gammel grunnlov. Den nye verdiparagrafen (§ 2) innebærer i tillegg det HEF oppfatter som ekskluderende verdiforankring («Værdigrunnlaget forbliver vor kristne og humanistiske Arv»). HEF er i tillegg kritisk til valget av betegnelsen «Norges Folkekirke», som innebærer at nasjon og folk knyttes konstitusjonelt til et bestemt trossamfunn.

Forslaget til ny paragraf 16 går også langt i å grunnlovsfeste politisk styring over Den norske kirke, ved å hjemle Stortingets rett til å fastsette kirkens ordning. Samtidig bekreftes religionsfriheten for alle borgere, og statens plikt til å understøtte alle tros- og livssynssamfunn «på like Linje».

– Paragrafen rommer i sin tvetydighet både krav om likebehandling og om forskjellsbehandling, og er et

dilemma som vil bestå så lenge statskirkeordningen består og er grunnlovsfestet, sier Sandvig.

Hun påpeker at statens rolle i kirkestyret ikke oppheves, men overføres i konstitusjonen fra Kongen i statsråd til Stortinget. Samtidig skal grunnloven, etter ønske fra Kong Harald, videreføre kongens bekjennelsesplikt.

– En moderne, demokratisk og menneskerettsbasert stat, kan ikke i sin konstitusjon stille konfesjonelle krav til statsoverhodet.

Hun advarer mot politiske signaler, som samlet gir et bilde av Norge som minner om stater vi helst ikke ønsker å sammenligne oss med. Sandvig påpeker at slike signaler blir lagt merke til, og brukes til å legitimere sammenblanding av religion og politikk, nettopp av krefter som representerer reaksjonære eller fundamentalistiske verdier.

TILHØRIGORDNINGEN MÅ OPPHEVES

HEF er uenig i mange av departementets vurderinger, for eksempel at den såkalte oppdragerplikten i dagens § 2 ikke har rettsvirkning. Dette er paragrafen som hjemler tilhørigordningen i kirken, der barn av statskirkeforeldre automatisk oppføres i registeret uten å være døpt og står der til fylte 18 år. HEF påpeker at forskjeller i hvordan man kan registrere barn som medlemmer av og tilhørig i statskirka og øvrige tros- og livssynssamfunn, er hjemlet i denne plikten. HEF forutsetter at foreldre og barn i ulike tros- og livssynssamfunn blir likebehandlet når paragrafen endres.

HEF tar også Den norske kirkes trosfrihet i forsvar og mener demokratireformen er et uakseptabelt krav å stille som betingelse for at et tros-

samfunn skal få den selvstendighet det etter konvensjonene har krav på.

Forslagene om at ansatte i ansvarlig departement skal oppfattes som «kirkelig ansatte», at ansvarlig statsråd må være medlem av kirken, mener HEF er urimelige. Kirken må overlates mer ansvar selv, heller enn at det forutsettes at departement og statsråd skal behandle indrekirkelige spørsmål. «Eneste farbare vei (er) å overlate det som angår indre spørsmål – ordning og lærespørsmål – til kirkelige organer når Kongens kirkestyre avskaffes. Verken Stortinget, statsråden eller kirkeavdelingen i det departement som til enhver tid har ansvar for kirkesaker, har den nødvendige menneskerettslige legitimitet», heter det i høringssvaret.

Sammenblanding av kirkevalg og offentlig politiske valg, som det legges opp til å institusjonalisere, er HEF svært kritisk til: «Av prinsipielle grunner er det viktig å fastholde skillet mellom det å være statsborger og ha rett til å stemme ved politiske valg, og det som angår den adgang enkeltmedlemmer av et trossamfunn har til å delta i interne valg i eget trossamfunn.»

Bente Sandvig håper på neste stortingsperiode:

– Partiene på Stortinget har nå bundet seg til masten med disse grunnlovsforslagene, og det er som å gå baklengs inn i framtida. HEF vil nå arbeide for å berede grunnen for neste stortingsperiode fra høsten 2013, og håper vi vil få inn noen prinsipielt oppegående politikere, som tør å ta dette noen skritt lenger.

Hele høringssvaret til HEF kan leses på human.no.

– Slipp prinsessen fri

10. april aksjonerte Humanistisk Ungdoms landsmøtedelegater for framtidige regenters livssynsfrihet. Utkledd med kongekroner og -kapper og med paroler som «Slipp prinsessen fri» og «Konge eller ei, la ham få samme livssynsfrihet som meg» samlet de inn underskrifter til støtte for saken. På postkort med bilder av prinsesse Ingrid Alexandra og av kronprins Haakon Magnus hadde HU fått trykket opp teksten «Humanistisk Ungdom reagerer på at grunnloven bestemmer hvilken religion våre fremtidige regenter skal ha, og at de ikke få velge livssyn selv», heter det på kortet. Kortene var adressert til Fornyings-, administrasjons og kirkedepartementet.

– Vi er veldig fornøyd med markeringen. Vi har fått minst 150 underskrifter på postkortet vårt, og håper på flere, sa avtroppende leder Dan-Raoul Husebø Miranda til Fritanke.no. Foto: Marit Simonsen

Kirken vurderer å ta tilbake gravferdsforvaltningen

Kirkelig fellesråd i Oslo vurderer å overta den allmenne gravferdsforvaltningen fra Oslo kommune. Det har de lovmessig rett til å gjøre.

Tekst: Even Gran

Ifølge Gravferdsloven er det Kirkelig fellesråd i hver enkelt kommune som har ansvaret for den allmenne gravferdsforvaltningen. I Oslo har imidlertid Kirkelig fellesråd siden 1997 latt Oslo kommune ha det praktiske ansvaret.

I august neste år går avtalen ut. Nå vurderer fellesrådet hva de skal gjøre videre. Hvis de ikke fornyer avtalen med Oslo kommune, går gravferdsforvaltningen automatisk tilbake til kirken.

Bjarne Nerland, assisterende kirkeverge i Oslo, sier til Fritanke.no at fellesrådet for tiden vurderer saken, og at det jobbes med tre alternativer. Enten kutter fellesrådet avtalen med Oslo kommune og tar over selv, slik Gravferdsloven gir det rett til, eller så videreføres samarbeidsavtalen i en eller annen form.

I siste fall kan man se for seg to retninger, forteller Nerland. Enten overlates ansvaret fullstendig til det offentlige, med Fylkesmannen som klageinstans, eller så videreføres dagens ordning med kommunen som praktisk utfører, men med Den norske kirke og Bispedømmerådet som ansvarlige.

Han ønsker ikke å uttale seg om sjansene for at fellesrådet skal lande på den ene eller andre løsningen.

ØNSKER IKKE Å BLI UNDERLAGT KIRKEN

Direktør for gravferdsetaten i Oslo kommune, Margaret Eckbo, ønsker ikke at avdelingen hennes skal bli underlagt kirken.

– Vi ønsker å forbli kommunale. Hvis Kirkelig fellesråd bestemmer seg for å ta denne tjenesten tilbake til kirken, tror jeg mange av våre ansatte kommer til å førtidspensjonere seg. De ønsker ikke å bli kirkeansatte, sier hun til Fritanke.no.

Eckbo minner om at rundt 20 prosent av de som gravlegges i Oslo ikke er medlemmer i Den norske kirke.

– Når en så høy andel ikke tilhører Den norske kirke, blir det helt feil å ha slike fellestjenester i kirkelig regi, sier hun.

Eckbo understreker at gravferdsetaten i Oslo kan leve med en videreføring av dagens ordning, der kommunen har det praktiske ansvaret på vegne av kirken. Eckbo poengterer også at dette ikke har noe med penger å gjøre, ettersom det er kommunen som betaler for gravferdsforvaltningen uansett hvem som har ansvaret.

Gravferdsetatens fagforening er helt klar i sitt syn. De ønsker ikke å komme under kirkelig kontroll.

– Gravferdsforvaltningen bør være livssynsnøytral. Kirken er jo et trosamfunn de også. Og hvordan vil de andre religionene og livssynene bli behandlet hvis kirken får ansvaret for en slik fellestjeneste? spør Glenn Larsen, leder i Gravferdsetatens fagforening.

Human-Etisk Forbund har også vedtatt en uttalelse om saken. På forbundets landsmøte den 28. mai ble det vedtatt en uttalelse som slår fast at gravferdsforvaltningen bør være kommunal.

– Gravferdsloven er for tiden til behandling i Stortinget. Human-Etisk Forbund arbeider for at gravferdsforvaltning skal være en kommunal oppgave. I dag er det fem kommuner i Norge som har kommunal gravferdsforvaltning, mens det i andre kommuner er Den norske kirke som driver virksomheten.

Human-Etisk Forbund presiserer også i uttalelsen at de er imot at Kirkelig fellesråd skal ta over den kommunale gravferdsvirksomheten i Oslo kommune.

STATSKIRKEFORLIKET GIR KIRKEN ENEANSVAR

Gravferdsforvaltning ble diskutert i forkant av statskirkeforliket i 2008.

Stortinget bestemte seg til slutt for at Den norske kirke fortsatt skal ha eneansvar for gravferdsforvaltningen i Norge.

Flertallet i Gjønnnes-utvalget, som utredet ny kirkeordning, anbefalte det motsatte, at kommunene burde overta ansvaret.

Ettersom statskirkeforliket i 2008 i praksis banket denne saken, er ikke plassering av det formelle ansvaret for gravferdsforvaltning noe tema under den pågående revideringen av Gravferdsloven nå i 2011. Kirken har, og skal fortsette å ha, det formelle og praktiske ansvaret.

(Tidligere publisert på Fritanke.no)

Strikk votter til Verdenskongressen!

Foto: Christoffer B. Larsen

Fortsatt ikke for seint: Nylig kunne VG melde at strikkebølgen som brer seg over landet også har nådd Human-Etisk Forbund. For i forbindelse med den kommende humanistiske verdenskongressen i Oslo i august, er det satt i gang en strikkedugnad, der strikkeføre medlemmer oppfordres til å strikke selbuvotter med humanistmotiv. Vottene skal selges på kon-

gressen til inntekt for IHEUs humanitære arbeid. For den fingernemme og raske strikker, er det fortsatt ikke for seint å strikke etpar (eller flere) votter til formålet.

For mer informasjon om strikkeprosjektet og oppskrift, ta kontakt med Cecilie.Opheim@human.no.

HU-stunt på 17.mai

Sammenblanding av kirke og offentlig 17.mai-feiring skjer ennå mange steder i landet. Som på Kråkstad i Ski, der det arrangeres gudstjeneste midt i barnetoget. Medlemmer i Humanistisk Ungdom (HU) møtte i år opp og delte ut boller til de som ikke ble med inn.

Initiativtaker og tidligere HU-leder Dan-Raoul Husebø Miranda forteller om da 17. mai-toget kom til kirken:

– Toget, ledet av en traktor med musikanter, gikk mer eller mindre rett inn i kirken. Det var et ganske spesielt syn, og det så ikke ut til elevene hadde særlig valg, forteller han.

Likevel var det ganske folksomt utenfor kirken under gudstjenesten. Men dette var i stor grad folk som ikke fikk plass i kirken, ifølge Miranda. Kråkstad kirke tar bare rundt 200 personer.

HU fikk dermed avsetning på bollene og saften.

HU har tidligere engasjert seg for inkluderende juleavslutninger og mot julegudstjenester som semesteravslutning. Det samme gjelder for 17.mai-feiringen.

Les mer på humanistiskungdom.no

12.-14. august arrangerer Human-Etisk Forbund Humanistisk verdenskongress. Temaet er humanisme og fred. Innledere og deltagere fra hele verden gjester Kongressen. Alle HEF-medlemmer er velkomne, og påmeldingen er åpen fram til kongressen begynner.

Bekjemper ekstremisme blant unge

Pakistansk kvinneaktivist til Verdenskongressen

– Et samfunn er ikke fredelig når hundrevis av kvinner blir drept i ærens navn, sier Gulalai Ismail (24), kvinne- og fredsaktivist i Pakistan. Hun kjemper for kvinnerettigheter, fred og sekulært demokrati.

Tekst: Kirsti Bergh

Gulalai Ismail er bare 24 år, men har vært engasjert i arbeid for kvinners rettigheter i Pakistan siden hun var 16, da hun tok initiativ til å starte organisasjonen Aware Girls (Bevisste jenter). Hun er en av talerne ved den humanistiske verdenskongressen i Oslo i august. Ismail skal snakke om utfordringene for arbeid for fred i Pakistan, og hun ser fredsarbeid tett knyttet til spørsmålet om kvinners rettigheter.

– I Aware Girls mener vi at fred ikke bare er fravær av krig, men også handler om toleranse, respekt og menneskerettigheter. Jeg kan ikke si at et samfunn er fredelig når hundrevis av kvinner blir drept i ærens navn, sier Gulalai Ismail.

– Det er også viktig å koble kvinnespørsmål til fredsspørsmål, fordi kvinner vanligvis bare blir sett som offer for krig, vold og grusomheter. Det er sant at kvinner ofte lider mest i enhver voldelig konflikt, men når det kommer til fredsbygging, blir deres rolle neglisjert. Kvinner blir ikke involvert i arbeidet med å skape fred, i forhandlinger og i rekonstruksjonsprosessene. Men kvinner kan spille viktige roller. Hadde kvinner blitt involvert, ville det også ha økt kvinners status generelt.

– VOLD OG DISKRIMINERING ER NORMALT

Biotechnologistudenten i storbyen Peshawar er aktivist utenom studiene. Og regionen i det nordvestlige Pakistan mot grensen til Afghanistan er preget av «talibanisering» og sterk grad av undertrykking og vold mot kvinner.

Selv vokste hun opp med en far som var menneskerettighetsaktivist, og forholdene i hennes familie var radikalt annerledes enn hva jenter ellers, særlig på landsbygda, levde under. Hun ble provosert over samfunnets diskriminering på bakgrunn av kjønn.

– Det virkelig triste er at jenter har internalisert denne diskrimineringen og volden. Den patriarkalske kulturen undertrykker kvinner i religionens, normenes og kulturens navn. Kvinner står overfor diskriminering og vold i sitt dagligliv, og det ses som normalt. Kvinners frihet er ansett som noe negativt, og kvinner som har bevegelsesfrihet og er relativt selvstendige, anses som «vestliggjorte».

Dette ønsket hun som ung jente å være med og endre.

– Jeg ønsket at alle jenter skulle oppleve å få sine rettigheter anerkjent, slik jeg fikk hjemme. Min drøm var et samfunn hvor kvinner har like rettigheter, kvinner tar sine egne beslutninger, ikke står overfor vold og diskriminering, men har den samme tilgang til informasjon, tjenester og muligheter. Derfor startet jeg og mine venner Aware Girls, som en plattform for unge kvinner.

Aware Girls ble startet for å bevisstgjøre unge kvinner og jenter at de har rettigheter og gjøre dem i stand til å stå opp for sine og andre kvinners rettigheter og bli pådrivere for forandring i sine lokalsamfunn.

– Kvinner må reise seg og utfordre den vold og diskriminering som undertrykker dem. Jenter og kvinners aksept av det undertrykkende patriarkatet, er den patriarkalske kulturens største

fortrinn. I det øyeblikket kvinner kollektivt utfordrer voldskulturen, tror jeg ikke den vil kunne bestå.

Måten Aware Girls arbeider på er gjennom kursing av unge kvinner og jenter, for eksempel gjennom ti dager med lederskapstrening der de får utforske sine lederskapsevner, får økt selvtillit og større muligheter til å påvirke eget liv. Gulalai Ismail forteller at treningen er med å inspirere og motivere unge kvinner til å bli pådrivere for forandring i sine lokalsamfunn.

Det å arbeide overfor unge kvinner på landsbygda i Peshawar er utfordrende og vanskelig.

– Kvinners mobilitet er begrenset, og det krever mye energi, koordinering og nettverksarbeid for å gjøre Aware Girls' muligheter tilgjengelig for unge kvinner på landsbygda og å involvere dem i programmene våre.

TOLERANSE, PLURALISME OG IKKEVOLD

Aware Girls har også engasjert seg i kampen mot den økende «talibaniseringen» i det nordlige Pakistan, hvor selvmordsbombinger nå hører til regelen heller enn unntaket. Gulalai Ismail forteller om en kvinne hun møtte, som opplevde at hennes 12-årige sønn ble tatt av militante islamistiske og rekrutert til jihad, ti måneder senere ble hans døde kropp sendt tilbake til henne.

– Den historien berørte meg veldig. Jeg bestemte meg for å arbeide med unge mennesker for å forhindre at de ble fanget opp av militante organisasjoner.

Seeds of Peace Network ble etablert for å bekjempe ekstremisme blant unge mennesker; for å motvirke at unge mennesker slutter seg til de militante

organisasjonene som terroriserer samfunnet. Medlemmene i nettverket blir trent i fredsbygging, konfliktløsning og konfliktanalyse; om konflikt dynamikk i Pakistan, forhandling, megling, lederskapstrening, toleranse, pluralisme og ikke-vold. I et samfunn preget av stor fattigdom, høy arbeidsløshet og manglende framtidsutsikter, er det viktig å formidle til ungdom hvilke ulike valg de har.

– Disse unge medlemmene arbeider nå i sine lokalsamfunn for å promotere fredsverdier blant unge mennesker. De identifiserer unge mennesker som er særlig sårbare for ekstremisme og ekstremistgrupper, og gjennomfører en måneds studiesirkler med dem, forteller Gulalai Ismail.

I tillegg til konfliktløsning lærer de om «talibaniseringen»; hvem Taliban er og hva politikken deres er, og hvordan de skal stå i mot den. Studiesirklene er en form for fredsutdanningsprogram, der hvert medlem arbeider med tre-fire unge mennesker hver måned. Gjennom ukentlige studiesirkler fremmes verdier som toleranse, ikkevold og pluralisme. Så langt har nettverket nådd ut til mer enn 500 unge mennesker.

TIÅR MED TILBAKESLAG FOR SEKULÆRE

Gulalai Ismail understreker at landet hennes i årene etter opprettelsen var et åpent samfunn preget av mangfold og pluralisme, selv om de religiøse og militante organisasjonene også eksisterte. På slutten av 1970-tallet ble strenge lover basert på konservativ islam innført, blant annet steining som straff for utenomekteskapelig sex. Samtidig

ble Pakistan USAs partner da Sovjet invaderte Afghanistan.

– USA sprøytet midler inn i Pakistan for å trene unge mennesker som religiøse militante for å bekjempe Sovjet i Afghanistan. Politisk-religiøse organisasjoner styrket sin stilling, og deres propaganda spredte hat i samfunnet. I dag er selvmordsbombing og talibanisering resultatet av de tre siste tiårenes ekstremismeindoktrinering av samfunnet.

Pakistan ble demokratisk for tre år siden, men det er et demokrati som trenger forbedringer.

– Drapet på politikerne Salman Taseer og Shahbaz Bhattipå grunn av deres motstand mot blasfemiloven er en klar indikasjon på at rommet for progressive og sekulære mennesker har forsvunnet, mener Gulalai Ismail.

Men det finnes krefter for sekularisering i Pakistan, selv om de er små og marginaliserte. Selv var hun del av «Signature movement for a Secular Pakistan» i fjor.

– Vi samlet tusenvis av signaturer til støtte for et sekulært Pakistan. Det fins Facebook-grupper med mennesker som tror på sekulært demokrati og som organiserer ulike kampanjer og aktiviteter.

Men sekularismeforkjempere har begrenset spillerom, er ikke like velorganiserte som de militante organisasjonene og har mindre ressurser, og er tillegg utsatt for trusler fra disse. Nødvendigheten av sekularisme er Ismail Gulalai ikke i tvil om.

– Jeg er overbevist om at uten et sekulært demokrati vil vi ikke oppnå fred i Pakistan.

Gulalai Ismail og Aware Girls arbeider mot talibaniseringen i Pakistan – både gjennom kvinnearbeid og fredsarbeid. Foto: Frank Baron/Guardian

Verdenskongress om fred og humanisme

Den tredje humanistiske verdenskongressen i Norge har «humanisme og fred» – i bred – forstand som tema. Hva betyr «fred» i dag? Har vi forutsetningene for å forstå og løse de konfliktene vi står overfor i dag? Hvilken rolle kan humanister og humanisme spille i arbeidet for fred i dagens globale samfunn? Dette er noen av spørsmålene som stilles under kongressen. Blant de som skal forsøke å svare er filosofen **Richard Norman** (blant annet forfatter av *Humanisme – en introduksjon*), som går inn på humanisme og rettferdig krig-tradisjonen. Selv har han i sin bok *Ethics, Killing and War* argumentert for et ikke-absolutt pasifistisk standpunkt, som erkjenner vanskelighetene ved å gi noen moralsk rettferdiggjøring av krig.

De overnasjonale organenes rolle i fredsarbeid og konfliktforebygging vil også drøftes. Hva gjør de – og hvordan kan humanister påvirke? Blant annet kommer **Heiner Bielefeldt**, FNs spesialrapportør for religionsfrihet, og tidligere president i IHEU **Roy Brown**, som har vært humanistenes NGO hos FN i Geneve.

Et annet tema er på hvilken måte livssyn spiller en rolle i forhold til

syn på bruk av makt i konflikter. Bør humanister være pasifister eller støtte bruk av makt for å beskytte liv og frihet? Religiøse ledere har argumentert for religionens positive rolle i fredsløsning, men er religiøse livssyn del av problemet eller del av løsningen – eller begge deler? Og siden humanister ser mennesket som resultat av evolusjonen, er vi et fredelig eller aggressivt dyr? Hvordan temme aggressive instinkter?

Listen over innledere er nå blitt veldig fyldig og består av mange interessante navn: den bangladeshiske forfatter og islamkritiker **Taslina Nasrin**; frilansjournalist og forfatter **Linda Polman**, som har skrevet *We did nothing – Why the Truth doesn't always come out when the UN goes in*; fredsforsker **Johan Galtung** (se intervju i forrige Fri tanke); humanistisk «kapellan» og forfatter av boka *Good without God – what a billion non-religious people believe* **Greg M. Epstein**; den indiske menneskerettighetsarbeider **Vikas Gora**; fredsetnolog og biolog **Judith Hand**; leder for religionsfrihetsprogrammet i American Civil Liberties Union **Jeremy Gunn**; leder for Military Association of Atheists and Freethinkers **Jason Torpy**; europa-

parlamentspolitiker og sekularismeforkjemper **Sophie in't Veld**; biologiprofessor og vitenskapsblogger **P Z Myers**; Worldwatch Institute-medarbeider og leder for State of the World 2010 **Erik Assadourian**; professor i sosialantropolog **Wendy James**; humanistveteran og president i Den europeiske humanistføderasjonen **David Pollock**; professor **Bernt Hagtvet**; utenriksminister **Jonas Gahr Støre**; kronprins **Haakon Magnus**; informasjonsansvarlig i det britiske humanistforbundet **Naomi Phillips**; grunnlegger av Transparency International **Peter Eigen**; og psykolog **Tove Beate Pedersen**.

Organisert av den internasjonale ungdomshumanistorganisasjonen IHEYO vil det bli metodeseminar i fred og humanisme, med praktiske aktiviteter, spill m.m.

Også humanisters forhold til seremonier er tema. Bør humanister heve seg over seremonier, eller fyller de viktige funksjoner? Og bidrar seremonier til forståelse mellom ulike kulturelle tradisjoner?

Les mer om innlederne og temaene på Verdenskongressen på human.no/oslo2011

Det nye hovedstyret, inkludert vara og generalsekretær: f.v. Ansattes vararepresentant Astrid , Robert Rustand, ansattes representant Linda Dahl Henriksen, Tore Nyeggen, HU-leder Helene Kleppstø, Åse Kleveland, Oda Martine Øverhaug, Sissel Nordnes, Tom Hedalen, Lillian Hjorth, Kjersti Øyslebø Bratas, Andreas Heldal-Lund, Tove Brekken, generalsekretær Kristin Mile. Foto: Even Gran

Ingeniørene kommer: Tom Hedalen er HEFs nye nestleder, til daglig sjefsingeniør i Statens Vegvesen. Foto: Reidar Thorsen

Åse fikk ny nestkommanderende

Åse Kleveland ble gjenvalgt som styreleder, men fikk ny nestkommanderende. Fylkesleder i Buskerud, Tom Hedalen, tar nå over etter Leonid Rødsten.

Tekst: Kirsti Bergh

Årets landsmøte i Human-Etisk Forbund Årets Landsmøte ga Åse Kleveland fornyet tillit som styreleder for en tredje periode, mens nestleder Leonid Rødsten ble byttet ut med fylkesleder i Buskerud, Tom Hedalen. Det var i tråd med valgkomiteens innstilling. Som styreleder har Kleveland hatt tett samarbeid med sin nestleder, derfor er posisjonen blitt viktigere i løpet av hennes styreperiode. Hedalen vil dermed få en viktig posisjon. Hedalen har markert seg som motstander av at Human-Etisk Forbund skal mene for mye om for mange saker, men først og fremst konsentrere seg om kjernesakene. Fri tanke spurte hvordan han ville forholde seg til dette som nestleder.

– Vi har i første rekke vår berettigelse som en livssynsorganisasjon basert på menneskerettighetene. Jeg har alltid sagt at vi ikke skal være alle gode sakers mor, men samtidig skal vi utvikle oss i takt med tiden. Og som det heter: sannheten er ikke hogget i stein. Vi skal utvikle humanismen som begrep. Det er veldig spennende, sier Hedalen.

Landsmøtet gjorde også et vedtak som innebærer at miljøspørsmålet må løftes opp i organisasjonen – det vil Hedalen slutte lojalt opp om.

– Det innebærer at vi utvider perspektivet. Humanister pleier å si vi

lever her og nå. Nå skal vi også prøve å se mer på de lange linjene: hvilke konsekvenser har det som skjer nå, også for fremtiden. Som aktiv i en naturvernforening synes jeg det er aktuell problemstilling, og så må vi finne balansegangen så vi *ikke* blir alle gode sakers forbund.

Med utgangspunkt i et forslag Hedalen hadde fremmet (og modifisert), diskuterte Landsmøtet nettopp grensene for hva organisasjonen skal mene noe om. Målsettingen var ifølge Hedalen at organisasjonen skulle bli godt informert om de standpunktene HEF sluttet seg til. Diskusjonen avdekket et behov for mer informasjonsutveksling mellom hovedstyret og organisasjonens sentralledd – og fylkesnivået av tillitsvalgte. Det understreker også den nye nestlederen:

– Kommunikasjon internt i organisasjonen er veldig viktig, for å skape tilhørighet i organisasjonen og kanskje få ned frustrasjonsnivået, og kanskje også frustrasjonsnivået.

Hedalen måtte tåle noe kritikk for uryddighet, siden han fram til slutten av februar selv var medlem av valgkomiteen.

– Det var jeg forberedt på, samtidig føler jeg den er litt urettferdig. Da får man ikke folk inn i valgkomiteen, hvis man da ikke skal være valgbare. Men idet man velger å bli kandidat, må

man være ryddig å trekke seg ut, selv om det ikke er noen regler i forhold til det.

AKTIVE UNGDOMMER

Deltagerne på årets landsmøte i Human-Etisk Forbund var skjønt enige om at dette var et langt mer givende landsmøte enn fjorårets, som bare bestod av organisasjonssaker. I år var det både valg og politiske diskusjoner. Paradoksalt nok var det en organisasjonssak Landsmøtet brukte mest tid på, og som fikk flest delegater opp på talerstolen, nemlig spørsmålet om landsmøteperioder. Den diskusjonen ble også preget av det alltid tilbakevendende elementet av sentrum-periferi-konflikt, som HEF aldri ser ut til å slippe unna.

Spørsmålet om hvordan rekruttere kursledere til Humanistisk konfirmasjon er også et tilbakevendende tema på landsmøtene. Prøveordningen med ambulerende kursledere, som Landsmøtet vedtok for noen år siden, videreføres, samtidig som HEF arbeider videre med problematikken med kurslederrekruttering.

En av sakene som var oppe til behandling var hvordan HEF kan jobbe for å få unge HEF-medlemmer til å engasjere seg i Humanistisk Ungdom (HU), og Landsmøtet vedtok at HEF skal bistå HU med dette, blant annet med å sende ut informasjon fra HU til HEF-medlemmer under 26 år.

I debatten etterlyste Line Mørk fra Aust-Agder en oppskrift på hvordan man får engasjert unge mennesker.

– Ideologiske debatter fanger oss unge, mente Fredrik Weisethaune (24) fra Trondheim.

– Vi har mange aktiviteter og forslag til hvordan ungdom kan engasjeres, svarte avtroppende leder i HU, Dan-Raoul Husebø Miranda (20).

Både Miranda og andre delegater med bakgrunn fra HU var aktive på talerstolen under Landsmøtet.

Human-Etisk Forbunds hovedstyre 2011-2013:

Styreleder:

Åse Kleveland, Oslo, gjenvalgt

Nestleder:

Tom Hedalen, Buskerud, fylkesleder i Buskerud

Ny økonomileder:

Kjersti Øyslebø Brataas, Vestfold, styremedlem i Vestfold fylkeslag, gjenvalgt

Styremedlem:

Andreas Heldal-Lund, Rogaland, gjenvalgt

Styremedlem:

Tove Brekken, Sør-Trøndelag, fylkesleder i Sør-Trøndelag, gjenvalgt

Styremedlem:

Robert Rustad, Oslo/Vestfold, styremedlem i Oslo fylkeslag, gjenvalgt

Styremedlem:

Sissel Nordnes, Troms, nestleder Troms fylkeslag, ny

Styremedlem:

Lillian Hjorth, Oslo, ny/opprykk

Vara:

1. vara Oda Martine Øverhaug, Troms/Oslo, ny
2. vara Kenneth Aar, Buskerud, ny
3. vara Arne Grimstad, Finnmark, ny
4. vara Tore Nyeggen, Oppland, ny

Skjerper holdningen til religiøse skoler

En resolusjon vedtatt av Landsmøtet i HEF går inn for sterkere kontroll av religiøse skoler og barnehager.

Følgende resolusjon ble vedtatt av Landsmøtet:

«Human-Etisk Forbund ønsker en offentlig skole og barnehage for alle, uavhengig av tro og livssyn. Skolen og barnehagen må være åpen, inkluderende og konfesjonsfri. Barn må ikke bli utsatt for religiøs påvirkning, men få god kunnskap om ulike livssyn og religioner. En sterk og god fellesskole/barnehage er det beste grunnlaget for å sikre en likeverdig oppvekst og utdanning for alle, og for å bygge felles verdier og felles forståelse på tvers av livssynsmessige ulikheter. Dette vil være den beste oppfyllelsen av barnekonvensjonens artikler 28 og 29.

Human-Etisk Forbund beklager at dette ikke er situasjonen i dag. Forbundet mener at så lenge det er kristen formålsparagraf og forrang i skole og barnehage, må det være adgang til å drive og få støtte til alternativer. På samme måte ønsker vi at der det finnes religiøse skoler/barnehager skal det også finnes et offentlig alternativ.

Human-Etisk Forbund ser med særlig bekymring på veksten i private religiøse skoler. Avsløringer om ensi-

dig opplæring ved enkelte av skolene, og barns oppvekst i lukkede trossamfunn, må erkjennes som et problem. Dette må håndteres på en bedre måte enn i dag. I en tid med vekst i friskolesektoren, er det viktig å øke kontrollen med skolene og sikre at barna ikke bli utsatt for religiøs indoktrinering. Barn må få opplæring i sine rettigheter og gjøres kjent med de ulike verdier som preger et pluralistisk samfunn. Dersom undervisningen ikke er i tråd med opplæringsloven, må økonomisk støtte trekkes tilbake og skolene stenges.

Human-Etisk Forbund vil arbeide for strengere krav til friskoler, og da særlig skoler som er basert på religion. Samtidig må tilsyn og kontroll styrkes.

Human-Etisk Forbund ønsker en offentlig debatt om barnas rettigheter. Foreldres rett til å gi livssynsmessig oppdragelse og opplæring bør ivaretas i privat regi eller gjennom trossamfunn.»

MISFORNØYD FORSLAGSSTILLER

Opprinnelig lå det et forslag fra Rogaland fylkeslag som innebar at HEF gikk inn for å kutte støtten til

religiøse friskoler, men et mindretall i Hovedstyret med Lillian Hjorth i spissen, fremmet et forslag som ikke ville ta vekk statsstøtten, men heller skjerpe kontrollen. Redaksjonskomiteen la så fram det reviderte resolusjonsforslaget som fikk flertall fra Landsmøtet.

Tidligere generalsekretær Lars Gule, var blant dem som gikk på talerstolen under diskusjonen, og han advarte sterkt mot å gå inn for kutt i offentlig støtte til religiøse skoler.

– Vår tolkning av menneskerettighetene bør være romslig og tolerant. Retten til å etablere religiøse skoler er beskyttet av menneskerettighetene, og uten offentlig støtte er ikke denne retten reell. Jeg vil advare sterkt mot å vedta Rogalands forslag, sa Gule.

Han var fornøyd med vedtaket. Det var derimot ikke forslagsstiller Sara Mauland, fylkesleder i Rogaland.

– Dette synes jeg ble et veldig utvannet vedtak som ikke kommer med noe nytt, sier hun.

Ut fra debatten om resolusjonsforslaget var det tydelig at Landsmøtet ønsket en mer offensiv holdning fra HEF i forhold til dette spørsmålet.

FLERE RESOLUSJONER

Landsmøtet vedtok også en resolusjon om gravferdsforvaltningen, et vedtak som fikk 100 prosent oppslutning. Gravferdsloven er til behandling i Stortinget, og Landsmøtet gjorde det klart at det ønsker at gravferdsforvaltningen skal være en kommunal oppgave og ikke en oppgave for Kirkelig fellelsråd. Spesifikt tok Landsmøte avstand fra forslaget om at Kirkelig fellelsråd skal overta gravferdsforvaltningen i Oslo kommune, som er en av fem kommuner som i dag har kommunal gravferdsforvaltning. Viktigheten av livssynsnøytrale sere-

monirom ble nok en gang understreket. Landsmøtet vedtok også en resolusjon som uttrykker bekymring over veksten i alternativbransjen, i tråd med aksjonen Ingen liker å bli lurt. Resolusjonen ble vedtatt mot fire stemmer. I diskusjonen om resolusjonsteksten var det et par delegater som utrykte bekymring over at HEF med dette setter seg til doms over andres tanker.

For alle resolusjonstekstene, se human.no.

Hovedstyremøtene blir digitalt tilgjengelige

En diskusjon om hvor grensene for hva Human-Etisk Forbund skulle kunne slutte seg til, og hvordan tilslutning til kampanjer som for eksempel *Ingen er ulovlige* (en kampanje for minimumsrettigheter for papirløse flyktninger) skulle drøftes, ledet ut i en diskusjon om gjennom-siktighet i forhold til Hovedstyrets arbeid. Flere ytret ønske om at saks-papirer og protokoller fra hovedstyremøtene skulle gjøres lettere tilgjengelige. Et forslag fra avtrop-

pende HU-leder Dan-Raoul Husebø Miranda om å videostreame hovedstyremøtene, fikk tilslutning i form av et vedtak om at møtene skal bli digitalt tilgjengelig for de tillitsvalgte. Nyvalgt nestleder Tom Hedalen erklærte overfor Fri tanke at videostreaming av møtene er et strålende tiltak.

– Alt som kan bidra til at kommunikasjonen ut til tillitsvalgte og medlemmer blir bedre er bare positivt.

Kirkelig konfirmert landsmøte

Under landsmøtet prøvde Human-Etisk Forbund ut et mentometersystem for å holde orden på avstemningene. Innledningsvis måtte delegatene prøve ut mentometersystemet, og det var da noen interessante tall dukket opp:

«Er du konfirmert?», ville ordstyrerne ha svar på. Alternativene var 1. Ja, borgerlig/humanistisk. 2. Ja, kirkelig. 3. Nei.

Svaret ga landsmøtet en liten latter. Hele 71 prosent oppga å være konfirmert i kirken. 15 prosent var kon-

firmt borgerlig/humanistisk, mens 14 prosent ikke var konfirmert i det hele tatt.

Dette er ca. seks prosentpoeng over landsoppslutningen for kirkelig konfirmasjon i 2010. Oppslutningen rundt kirkelig konfirmasjon har sunket sterkt de siste ti årene. Ikke siden 1999, altså for tolv år siden, lå landsgjennomsnittet på omtrent samme nivå som på Human-Etisk Forbunds landsmøte.

Vedtok 2-årige landsmøteperioder

Siden 2005 har Human-Etisk Forbund avholdt landsmøte hvert år, men landsmøteperiodene har vært et tema som har vært oppe til debatt på de siste landsmøtene. På fjorårets landsmøte ble det besluttet å gjennomføre en høringsrunde. Den avklarte i løpet av høsten at et flertall av fylkeslagene ønsket sjeldnere landsmøter, og på årets landsmøte vedtok HEF å endre landsmøteperiodene til å bli toårige. I tillegg endres antall delegater fra dagens 64 til 90, der hvert

fylke skal ha minimum tre delegater. Ordningen med Landsstyre gjeninnføres og skal bestå av en delegat fra hvert fylke samt hovedstyrets medlemmer. Landsstyret skal ha minst to møter i år uten landsmøte, og minst ett møte i år med. Landsstyret har ansvar for å vedta regnskap i de årene det ikke avholdes landsmøter samt årlige budsjetter.

Rørt Leonid Rødsten takket av

Leonid Rødsten, Nordland ønsket fornyet tillit til en fjerde periode som nestleder i Hovedstyret, men måtte se seg slått av Valgkomiteens kandidat, Tom Hedalen fra Buskerud, som fikk 55 prosent av stemmene, Rødsten fikk 36 og Robert Rustad, som ikke ønsket å være kandidat, fikk 9 prosent.

– Det å dele lederskap med Leonid har vært en stor glede, sa styreleder Åse Kleveland, da hun takket ham for innsatsen.

Landsmøtet ga Rødsten stående

applaus. I sin avskjedstale ga han uttrykk for at han var både rørt og skuffet, men spøkte likevel med at sønnen hilste og sa at nå skulle han melde seg ut. «Men jeg skal overtale ham», la han til.

– Jeg er veldig lei meg for at jeg ikke fikk være med videre. Jeg hadde lyst til å stille til valg, og da får man legge hodet på hoggestabben og si at dere får hogge eller velge. Jeg kom meg nå gjennom hogget også.

Landsmøtet vedtok å ta et tydelig miljøsteg

Vi har ansvar for våre handlinger og valg, for hverandre og for kommende generasjoner, heter det i Norsk Humanistmanifest 2006. Hvordan skal det forplikte Human-Etisk Forbund som organisasjon? Det mente Landsmøtet det er på tide å avklare.

Tekst: Kirsti Bergh

Human-Etisk Forbunds landsmøte synes det er på tide å sette etikk i et generasjonsperspektiv sterkere på dagsorden. Foto: Reidar Thorsen.

I den grad miljøspørsmål har vært oppe til drøfting i Human-Etisk Forbund de seirene årene, har responsen vært forsiktig og reservert. For HEF er ikke – og kan heller ikke bli – en miljøorganisasjon. Men som om det skulle vært en respons på den miljøengasjerte økonomen Frode Fanebusts uttalelser om HEF og miljø i dette nummeret av Fri tanke (side 14), vedtok Landsmøtet å be Hovedstyret starte et utredningsarbeid med sikte på å belyse hvordan det humanistiske grunnsyn kan uttrykkes og utvikles slik at det kan gi veiledning i spørsmål som gjelder etikk i et generasjonsperspektiv. Arbeidet skal avsluttes med Hovedstyrets forslag til prinsippprogram og arbeidsprogram som legges frem for Landsmøtet i 2013. Forslaget ble

fremmet av Oslo fylkeslag.

– Hvordan vi skal forholde oss til at vi er i ferd med å bruke opp jordens ressurser? Det er slik jeg ser det, verken humant eller etisk ikke å bry seg om dette, sa fylkesleder i Oslo, Mette Norhus i sin presentasjon av forslaget overfor Landsmøtet.

– Det betyr ikke at vi skal bli en miljøorganisasjon og ta stilling til monstermaster. Spørsmål knyttet til moral og etikk i dag er angående forhold mellom nålevende, men vi trenger også en etikk som anvendes i et generasjonsperspektiv. Norsk Humanistmanifest 2006 sier *Vi har ansvar for våre handlinger og valg, for hverandre og for kommende generasjoner. Vi må arbeide sammen med andre for det felles beste og ta inn over oss vårt ansvar for og avhengighet av natur og miljø (...).* Det er veldig fine ord, og vi forventer at

dette skal forplikte, at vi som organisasjon og hvert enkelt medlem mener noe med det. Utfordringen er: hva mener vi med dette? Vi synes det er på tide at vi begynner å ta opp dette. Er det ikke viktig for en humanistorganisasjon å tenke hvordan vi skal tenke på de som kommer etter oss?

Hovedstyret sluttet seg til Oslos tanker:

– Tida er inne for å jobbe fram mot neste prinsipp og arbeidsprogram for å inkludere dette, sa styremedlem Tove Brekken.

Nestleder i Oslo fylkeslag, Christian Grorud, understreket at dette handlet om å operasjonalisere ting man er enige om i forbundet fra før av, uten å bli en miljøorganisasjon.

Delegat Tom Andre Johnsen fra Rogaland var enig og understreket at dette var et særdeles viktig spørsmål for en organisasjon som hvert år loser tusener av ungdommer gjennom konfirmasjonsundervisning der etikk, etiske valg og nettopp etikk for neste generasjoner settes på dagsorden.

– Dette er et viktig tema. Det er på sin plass å ha det på en landskonferanse. Det er et spørsmål som handler om etikk: Hvor begynner og slutter individets ansvar og hvor begynner og slutter organisasjonens?

Delegat Tore Nyeggen fra Oppland lurte på hvorfor man ikke kunne skrive rett ut at dette handler om miljø og å redde kloden?

– Slik at det kommer klart fram at vi også er opptatt av miljøutfordringen, selv om vi ikke er en miljøorganisasjon.

Grorud var opptatt av å understreke at miljø var det beste og mest konkrete eksempelet, men at etikk i et generasjonsperspektiv ikke bare handler om miljø. Derfor ønsker han

at det må defineres som en *generell* etikkutfordring.

– Det jeg ønsker og håper på, er at HEF kan gi noe til sine medlemmer og samfunnet, hvor vi bruker det som er vårt etiske grunnlag og overfører det på problemstillinger som viser seg å være veldig u håndterlige generelt. Vi ser jo hvor vanskelig det er å ta for eksempel miljøutfordringen og å bruke fornuftige verktøy, faginnpassinger, for å disponere riktigere nå, av hensyn til de som kommer etter oss. Det er synd hvis humanistene ikke har noe å bidra med. Og det bør være forankret i ganske stor grad i det vi har fra før, men noe nytt må vi lage, utdyper han overfor Fri tanke.

Noe konkret eksempel på hvordan det kan gjøres, har han ikke.

– Nei, det er nettopp det som er poenget. Det er vanskelig. Jeg klarer ikke å gi deg noen smakebit på hva det er de burde lage.

– Nå må HEF sette i gang et utredningsarbeid, hvor man setter sammen – gjerne flerfaglige – grupper som ser på hva denne utfordringen egentlig består i; at man sorterer ut hva humanistene kan bidra med, og det krever at man også i noen grad henter både faglige og menneskelige ressurser utenfra.

Selv om han har bakgrunn fra miljøarbeid har han ikke tenkt seg at han skal ha noen særskilt plass i arbeidet, men bidrar selvsagt hvis han blir spurt

– Jeg tror ikke det er noen enkeltstående personer eller fagdisipliner eller livssynsorienteringer som gir disse svarene. Her må man sette samme et skikkelig puslespill.

Forslaget ble vedtatt mot én stemme.

Ønsker å få igang eutanasidebatten

Rogaland fylkeslag av Human-Etisk Forbund hadde fremmet en uttalelse som stadfestet terminalt sykes rett til legeassistert aktiv dødshjelp, eutanasi. Landsmøtet ønsket ikke å ta stilling til spørsmålet, men vedtok å oversende en rapport og resultatet av en spørreundersøkelse om temaet til Hovedstyret. Rapporten og undersøkelsen er gjennomført på oppdrag av Oslo fylkeslag, og formålet var å under-

søke holdninger til eutanasi/aktiv dødshjelp blant HEF-medlemmer og befolkningen for øvrig, og til hvorvidt HEF skal ta stilling i spørsmålet. Hovedfunnene i spørreundersøkelsen avdekker at HEFs medlemmer er noe mer positiv til aktiv dødshjelp enn befolkningen ellers, samtidig som medlemsmassen er delt i spørsmålet om hvorvidt HEF bør ta stilling. 41 prosent mener HEF bør ta

stilling, 36 prosent er mot at HEF skal ta stilling og 22 prosent vet ikke.

Et annet interessant funn er at holdningen til aktiv dødshjelp varierer avhengig av *hva slags type* det er snakk om. Det ble spurt om seks scenario. Den minst kontroversielle – at en døende med store smerter får utskrevet en dødelig dose medisin som vedkommende selv tar – sluttet 87 prosent av medlemmene opp om, mot 70 prosent i befolkningen som helhet. Hvis legen setter dosen, er 75 prosent av medlemmene enige i det. Den mest kontroversielle, som involverte psy-

kiske lidelser og at en lege setter en dødelig injeksjon, er bare 15 prosent enige i. Resultatet viser altså at jo mer psykisk lidelsen er, og jo mer aktiv legen blir, dess større er skepsisen.

Oslo-delegatene vektla i diskusjonen at selv om HEF kanskje ikke skal ta stilling, er det viktig at forbundet deltar i den etiske debatten omkring eutanasi.

Fri tanke kommer tilbake til rapporten, som kan lastes ned fra human.no/oslo/rapport

Helene skal lede ungdommen

Er det en vestlandskonspirasjon? Humanistisk Ungdom får stadig yngre ledere fra Rogaland. I april valgte et enstemmig landsmøte haugesundjenta Helene Klepppestø (19) som ny leder. Hun er den yngste, og den første kvinnelige, lederen i HUs historie.

Tekst: Marit Simonsen og Kirsti Bergh

– Det er kult å være den første kvinnelige lederen for Humanistisk Ungdom (HU), når man ser tilbake på det om hundre år. Vi vet jo alle hvem Kristian Horn (første leder av Human-Etisk Forbund, red anm.) var, ler Helene Klepppestø, den nye lederen i Humanistisk Ungdom. Før hun legger til:

– Jeg opplever ikke at det er så veldig stort forskjell på kjønn. Hva slags person man er har mer å si. I HU ofte med flere jenter enn gutter.

– *Er det noe spesielt med jenter i HU?*

– Jeg opplever vel at jentene i HU er mer selvstendige enn jenter ellers er i våre aldersgrupper. De blir ikke så lett knekt av ting folk sier til dem. Det er veldig viktig.

I april arrangerte Humanistisk Ungdom sitt fjerde ordinære landsmøte, og Helene Klepppestø overtok stafettpinnen etter Dan-Raoul Husebø Miranda (20). Han skulle gjerne ha tatt et år til, men må gi seg til sommeren da han ikke fikk utsatt siviltjenesten. Han fortsetter i stedet som menig sentralstyremedlem.

Den nye lederen er kokkelærling i Stavanger og avlegger fagprøven nå i juni. Deretter pakker hun kofferten og tar en kokkepause. Fra slutten av juni er hun fulltidshonorert på HU-kontoret i Humanismens hus i Oslo.

UNG VETERAN

Selv om Helene Klepppestø bare er 19 år, er hun veteran. Hun har vært med i Humanistisk Ungdom siden stiftelses-sommerleiren.

– Jeg hadde en veldig god konfirmasjonstid, hvor jeg fant ut hva jeg stod for. Å komme på sommerleir var spennende for en femtenåring som reiste hjemmefra for første gang, og jeg ble kjent med veldig mange fine folk. Det var det sosiale som engasjerte meg i utgangspunktet, forteller hun.

– *Hvorfor ville du bli leder?*

– Jeg har lyst til å fortsette det gode arbeidet som er satt i gang og være med å fortsette å gjøre organisasjonen så bra. HU skal fortsatt være en trygg organisasjon, og jeg vil bidra til det. Og så trives jeg veldig godt i organisasjonen.

Helene Klepppestø er opptatt av skillet mellom stat og religion, ikke minst når det gjelder skole.

– Det er tusen små historier fra rundt omkring i landet hele tiden som viser at skolen er mye mindre livssynsnøytral enn vi liker å tro. Det er ofte veldig annerledes i virkeligheten enn på papiret. For eksempel bør det bli slutt på skolegudstjenester. Det kan arrangeres i fritida.

Hun har selv negative erfaringer med sammenblandingen av skole og kirke:

– Jeg har kranglet med læreren fordi skolen har villet gi meg anmerkning for fravær, og fått trusler om nedsatt ordenskarakter dersom jeg ikke kom til skolegudstjenesten. Og karakterbøkene ble utdelt på kirketrappen etter gudstjenesten. Mine egne opplevelser gjør det ekstra viktig for meg å jobbe for en reelt livssynsnøytral offentlig skole.

Ellers synes hun det er viktig å jobbe med å finne gode måter for å få ungdom til å bli mer bevisst på sitt eget livssyn.

– Det å få ungdom til å tenke over ting, at de ikke bare tar i mot det som blir servert, men tenker kritisk, også til det foreldre og de nærmeste sier. Jeg har sånn sett vært heldig med mora mi, haha. Uansett hva jeg sier, spør hun «hvorfor?». Også da jeg sa at jeg ville konfirmeres humanistisk. Hun sier ikke bare «okey», men – selv om hun er enig – spør hun meg hvorfor, for å få meg til å tenke over beslutningen. Det burde alle foreldre gjøre.

– *Er det noe du som HU-leder vil gjøre annerledes?*

– Ja, når det gjelder småting. Jeg synes det er viktig med bra seminarer, hvor alle – både nye og gamle – trives, understreker hun.

MER ENN BARE LOKALLAGSDRIFT

Derfor synes hun det er viktig at det også er seminarer om andre tema enn grunnleggende lokallagsdrift, som blir kjedelig for folk som har drevet lokallag i tre år.

– Jeg vil i tillegg ha seminar spesielt for de over 18, for i en organisasjon som HU føler de seg litt gamle, selv om de egentlig er veldig unge. De forsvinner lett ut. Vi må ta vare på de som er i 18- til 21-årsalderen, slik at vi ikke mister dem. Vi har allerede mistet noen, og jeg vil hindre at vi mister flere.

Helene Klepppestø har lyst til å arrangere seminar om hersketeknikker,

Helene Klepppestø (19) er den nye lederen i Humanistisk Ungdom, og gleder seg til å ta fatt.

for det har hun følt på kroppen som ung, jente og lærling i arbeidslivet. Hun tror også andre i HU kan ha nytte av å gjenkjenne og avsløre hersketeknikker.

– Andreas Heldal-Lund i Rogaland HEF er perfekt innleder i så måte, og han sier alltid ja når HU spør. Så jeg har allerede planen klar i hodet, haha.

Når det gjelder forholdet til Human-Etisk Forbund generelt, mener Helene Klepppestø at det er forbedringspotensial på toppen i forbundet, mens det regionalt og lokalt er veldig bra.

– Spesielt i Rogaland er HEF-styrene veldig hjelpsomme. Der kan vi ringe til hvemsomhelst i styret og få hjelp, og kan de ikke hjelpe, viser de oss videre, sier hun og forteller om hvordan styrefolkene velvillig stilte opp da hun og tre andre 16-årige jenter startet opp lokallag. Siden de var umyndige var det mye – blant annet leie av møtelokale – forbundets styremedlemmer måtte gjøre for dem.

Kanskje er dette – i tillegg til mange bedehusmiljø og muligens mer aktiv sammenblanding av skole og religion enn i andre distrikt – noe av forklaringen på hvorfor det er så stor HU-aktivitet i Rogaland? Fylket har flest lokallag, og flest tillitsvalgte i sentrale posisjoner.

– Det blir jo sånn at når noen av

oss fra Rogaland er veldig aktive, får vi også lyst til å sitte i sentrale verv. Og ja, det betyr mye at folk i HEF i Rogaland er veldig flinke til å hjelpe oss når det trengs.

Det første hun gjorde som leder i HU, var å iføre seg krone og kappe og holde appell for kronprinsen og arveprinsessens religionsfrihet. Mandagen etter var kokkelærlingen tilbake til kjøkkenbenken, klar til å ta fagprøven i løpet av juni.

(En lengre versjon er tidligere publisert på Fritanke.no)

Sentralstyret i HU

Helene Klepppestø – leder
Synøve Vang – økonomileder
Anders Garbom Backe – nestleder

Andre styremedlemmer:

Dan-Raoul Husebø Miranda
Linea Solgård
Amund Bugge
Anine Humlen
Espen Urkegjærde
Kristoffer Jonson

1. vara: Lin-Marit Bjærkemo
2. vara: Arnlaug Skjæveland
3. vara: Juni Høiby
4. vara: Gabriel Alexander Kjølso-Morkemo

Humanisme +

– Jeg forventer ikke at HEF skal delta aktivt innenfor miljøpolitikken, men at man kommer på banen når det gjelder det som også er det viktigste *moralske* spørsmålet i vår tid, erklærer økonomen Frode Fanebust.

Tekst: Frida Sebina Skatvik

Hvis miljø er vår tids største moralske spørsmål, burde HEF engasjere seg mer – i likhet med disse demonstrantene for ren energi i San Francisco? Foto: Istockphoto

På et onsdagsmøte om humanisme, etikk og miljø på Humanismens hus i høst kom det fram at Human-Etisk Forbund (HEF) aldri har satt miljøspørsmål på dagsorden. «Vi har ikke vært aktive», konkluderte generalsekretær Kristin Mile, etter å ha lest gjennom årsrapportene på nytt med miljø- og klimaspørsmål for øyet.

På jakt etter en etisk rettesnor om hvorvidt HEF bør ta miljøpolitisk standpunkt eller ikke, oppretter jeg elektronisk kontakt med Frode Fanebust. Den samfunnsengasjerte økonomen – bosatt i oljefylket Rogaland, som også huser flest klimaskeptikere

i landet – ga i 2010 ut boka *Selvbedraget: Norge og klimakrisen*.

– I boka skriver du at vi har basert vår eksistens på forventningen om det umulige. Bedrifter sammenligner regnskapet sitt med året før og forventer økonomisk vekst, vi forventer at vår levestandard skal opprettholdes, og det er forventet at befolkningstallet fortsetter å øke. Summen av disse forventningene er mer enn hva naturen kan bære. Men la oss flytte fokus litt: Er det noe som er mulig å gjøre?

– Helt klart! Dersom jeg ikke trodde det, hadde jeg ikke skrevet bok om temaet, men vært opptatt med å sikre bunkeren min på Finnmarksvidda, svarer Fanebust.

KONKRETE OPPGAVER – KONKRETE LØSNINGER

Han nevner tre konkrete oppgaver foran oss, som i sum utgjør menneskehetens store fellesprosjekt: *en overgang fra fossil til fornybar energi, en reduksjon i befolkningsveksten, og en bedre forvaltning av naturressursene.*

– Hver av disse har like konkrete løsninger, mange av dem prosaiske og godt kjente. Vindmøller, solenergi og grunnvarme kan erstatte oljepumper. Utdanning og økt frihet til kvinner, i kombinasjon med prevensjon, gir økt levestandard, økt livskvalitet og raskt synkende fødselsrate. Bærekraftig forvaltning av naturressurser er – der den praktiseres – en målbar realitet, ikke en hypotetisk størrelse.

– Problemet i dag er ikke at vi ikke kjenner løsningene, men at mange velger ikke å se problemet. Og – vel så ille – at vi som gjør det mangler både det praktiske og moralske imperativ som skal til for å handle riktig.

– Gang på gang legges det fram rapporter som viser at klimaendringer er menneskeskapte. Likevel er det noen som velger å se bort fra fakta. Hva er egentlig verst – de som nekter for at klimakrisen eksisterer, eller de som vet om den, men ikke gjør noe?

– De som ikke innser at vi har et problem – jeg pleier å kalle disse klimanektene – representerer i dag en minoritet på cirka tjue prosent. I hvilken annen sammenheng lar vi oss

- miljø = sant?

hindre av at én av fem mener noe annet enn flertallet? Det er definitivt ikke noe demokratisk problem. Svaret må derfor bli at det er langt verre at vi som utgjør den store majoriteten ikke handler i tråd med vår uttalte overbevisning.

– *Du skriver at vendingen i røykekulturen gir deg håp på homo sapiens' – det tenkende menneskets – vegne. Det som fikk folk til å slutte å røyke var ikke moralske pengefingre, men forbud, og ikke minst et nytt sett assosiasjoner til lav inntekt, lav utdanning og dårlig risikoforståelse. Er det forbud og negative assosiasjoner som skal til for å ta knekken på «langhelg i Warszawa»?*

– Det også. Et eksempel: Mange av oss som for få år siden med dårlig skjult misunnelse gratulerte naboen med kjøpet av hans million-SUV, ler nå av idiotiet i å dra rundt på et ekstra tonn med stål når man skal til og fra jobb. Tanken om en tilsvarende doning til eget forbruk er forduftet, siden vi verken overfor oss selv eller andre ønsker å fremstå som både miljøfiendtlig og harry. I dag gir det å sykle til jobben høyere status enn å kjøre bil, uansett bil.

PRIS OG KUNNSKAP

Fanebust er ikke tilhenger av forbud, men mener det i visse tilfeller er på sin plass, som når EU har forbudt gammeldagse lypærer fra 2012. Det vil spare mye energi, mens nye og miljøvennlige alternativ sparer forbrukerne for både tid og penger.

– Men jeg foretrekker generelt å bruke pris som incitament, i kombinasjon med kunnskap, nettopp slik man har gjort overfor røykerne. I min bok foreslår jeg en karbonskatt, lagt på tre varer: olje, kull og gass. Disse vil dermed bli dyrere relativt til fornybar energi. Pengene bør betales direkte tilbake til forbrukerne som en motsvarende karboninntekt. Virkningen vil være å stimulere alle til å gjøre mer miljøvennlige valg, da vi naturlig nok vil kjøpe mindre av det som blir vesentlig dyrere.

Denne typen skatt er gjennomført i British Columbia, en delstat i Canada med folketall omtrent som Norge. Politikerne som innførte den ble nylig gjenvalgt for en tredje periode, forteller Fanebust.

– *Likevel: Siden mye av det vi opplever som friheter og rettigheter – retten til å disponere egne penger på shopping, friheten til å reise – ikke er forenelig med å løse klimaproblemene, mener for eksempel filosofiprofessor Arne Johan Vetlesen*

at klimaproblemet vanskelig lar seg løse innenfor rammene av et liberalt demokrati. Enig?

– Churchill sa at demokratiet er den verste styreformen, bortsett fra alle de andre man har forsøkt. Med det som bakgrunn kan jeg være enig i Vetlesens diagnose, noe erfaringene så langt også har vist. Men jeg er ikke villig til å følge resonnementet til sin logiske konklusjon. Vanskelig er ikke det samme som umulig, og andre styreformer innebærer å legge altfor mye makt i altfor få hender, uten garanti for bedre beslutninger. Det vi ser ut til å behøve, er det klimaprofessor Jørgen Randers har kalt «the Great Awakening». Dessverre forutsetter han at den vil komme i form av en katastrofe i stort omfang, kanskje mot slutten av det inneværende tiåret. Det gjenstår å håpe at det da ikke vil være for sent. Men la nå ikke dette lede ut i fatalismen: Jo flere som tar problemet alvorlig, jo mer vi gjør i forkant, jo bedre planer vi har når alvoret virkelig har gått opp for våre ledere, jo bedre vil vi klare å håndtere utfordringene.

– Det jeg imidlertid ikke godtar, er premisset i spørsmålet ditt. Å løse klimaproblemet må ikke være innskrenkende for våre friheter og rettigheter – med mindre vi nå har kommet dit at vi innbiller oss at vi har fått rett til å fly jorden rundt, og til å gjøre det billig. Poenget er at det å forbruke fossil energi og andre ikke-fornybare ressurser vil måtte bli vesentlig dyrere. Det vil helt klart påvirke sammensetningen av forbruket vårt, men det blir feil å si at det reduserer friheten. Jeg har selv kryssset Nordsjøen fem ganger i seilbåt, hver gang med langt større frihetsfølelse enn når jeg setter meg på flyet for å gjøre det samme.

ANGÅR SÆRLIG OSS

– *I Human-Etisk Forbunds prinsipprogram for 2009-13 står det blant annet at «Human-Etisk Forbund ønsker en mer rettferdig fordeling av jordens ressurser». Likevel har forbundet unnlatt å ta direkte standpunkt i klima- og miljøspørsmål. Bør en politisk uavhengig livssynsorganisasjon engasjere seg miljøpolitisk?*

– Hvis man er opptatt av moral – og det er jeg viss på at HEF er – så kan jeg ikke se hvordan man kan unngå å gjøre det. På dette punktet har den norske kirken vært forbilledlig klar, og som erklært ateist vil jeg håpe at jeg snart kan si det samme om «min» organisasjon.

Frode Fanebust skulle ønske «hans» organisasjon kom mer på banen i klimaspørsmålet.

«Det er en reell krise som kan forklares gjennom naturvitenskap, ikke en politisk idé man kan ta stilling til for eller imot.»

Han påpeker at selv om Norge har stort innslag av klimaneaktere – forståelig bare ut fra vår rolle som eksportør av fossil energi – er det fortsatt slik at nordmenn flest erkjenner en menneskeskapt klimakrise.

– Det er en reell krise som kan forklares gjennom naturvitenskap, ikke en politisk idé man kan ta stilling til for eller imot. Hvordan vi skal løse den er et spørsmål med dype moralske implikasjoner, og noe som angår oss alle. Men den angår særlig oss som er ansvarlige for å ha skapt problemet, og som daglig bidrar til å forverre det, understreker han.

– Jeg forventer ikke at HEF skal delta aktivt innenfor miljøpolitikken, og ha en mening for eller imot ethvert tiltak. Men jeg forventer at man kommer på banen når det gjelder det som også er det viktigste moralske spørsmålet i vår tid. Dersom man i dag skal diskutere en rettferdig fordeling av ressurser uten å ha klima-

endringene med i betraktning, blir det fra et ståsted i løse luften.

– *Human-Etisk Forbund har i dag over 77 000 medlemmer. Vil det gjøre en forskjell om HEF tar et tydelig standpunkt i miløsaken?*

– Ja! At en organisasjon med et slikt medlemstall våger å ta klart standpunkt, vil faktisk bety langt mer enn når miljøorganisasjonene gjør det. Deres holdning er kjent på forhånd. Samtidig er ikke klimakrisen et problem for det ansiktsløse «miljøet». At HEF kommer på banen, vil være en erkjennelse av at den først og fremst er en utfordring for menneskene. Det er vi som har skapt problemet, og vi som sammen må gjøre det beste ut av situasjonen vi har brakt oss selv – og våre etterkommere – opp i.

– «Gud hjelpe oss!» vil være manges reaksjon når de innser det. Medlemmer av HEF vil vite at vi må hjelpe oss selv. Og hverandre.

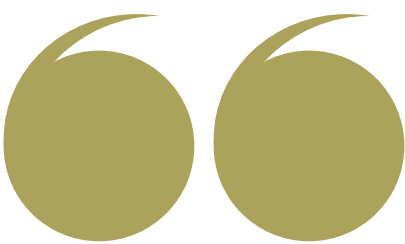
KOMMENTAR

Fri tanke/Fritanke.nos journalist, Even Gran, har vært Human-Etisk Forbunds aksjonsleder for «Ingen liker å bli lurt».

– Nei, vi ønsker ikke å brenne de alternative på bål

Human-Etisk Forbund har fått mange reaksjoner fra alternativbevegelsen på aksjonen Ingen liker å bli lurt. Her er et svar på en ganske typisk henvendelse.

Michael «Micke» Sundell bor i Morgedal i Telemark og har deltatt i TVNorges program *Jakten på den 6. sans*. Han driver det alternative kurs- og rekreasjonssenteret Miruja. Men Sundell er også opptatt av noe annet, nemlig Human-Etisk Forbunds aksjon Ingen liker å bli lurt. Den liker han ikke. Derfor skrev han et åpent brev til forbundet med en del spørsmål som han krevde svar på.

Brevet fra Sundell er typisk for mange av de tilbakemeldingene Human-Etisk Forbund har fått. Svarene han får her, er gjentatt og gjentatt på aksjonens Facebook-gruppe og e-postsvar som er sendt ut. Dette er på mange måter en oppsummering. (*Sitatene og spørsmålene fra Sundell står i uthevet skrift. Leser du all den uthevede teksten i sammenheng, leser du samtidig Sundells åpne brev til forbundet*)

Sundell: Åpent brev til Human-etisk forbund (HEF); Morgedal 7/4 2011; Jeg sitter med vantrø og ser på Deres hjemmesider og Facebook-sider hvordan dere har startet en moderne «Heksejakt». Slik jeg (og sikkert mange med meg) har oppfattet Deres organisasjon tidligere, er som et alternativ til kirken når det gjelder konfirmasjon, dåp og bryllup. Jeg ser nå at organisasjonen er bakstreversk og åpenbart ønsker å skru tiden tilbake til den gang da ulik-tenkende mennesker med kunnskaper

innen naturmedisin ble forfulgt og brent på bål.

Svar: Vi ønsker selvsagt ikke å brenne noen på bål. Poenget med «Ingen liker å bli lurt» er å understreke at vi mennesker, hvis vi skal til-egne oss ny kunnskap, er avhengige av et allment akseptert kvalitetsfilter som ulike påstander kan måles opp mot. De påstandene som består testen kan vi tro på. Det som ikke består testen, til tross for at påstandene er fullt ut testbare og falsifiserbare, må etter hvert havne i søppelbøtta.

Hvis en detektiv skal greie å oppklare et mysterium, må han være i stand til å forkaste de teoriene som

offentlige media ikke bare er med, men også ønsker tiden skrudd tilbake til de dager som kirken selv ønsker å glemme.

Svar: HEF er et livssynssamfunn som står for et humanistisk livssyn. Dette er et livssyn som står på egne bein, og som ikke i utgangspunktet er «mot» noen. Vi er først og fremst for humanismen. Punktum.

Humanisme er et demokratisk, ikke-teistisk og etisk livssyn som fremholder menneskets rett til og ansvar for å forme og gi mening til sitt eget liv. Humanismens virkelighetsforståelse, etikk og menneskesyn er basert på fornuft og erfaring, rasjonell og kritisk tenkning, empati

menneskers livssynsvalg og toleranse for innholdet i deres livssyn. Humanister kjemper for livssynsfrihet» Hvordan kan dere da henge ut enkeltpersoner og deres livssyn, peke finger, latterliggjøre, rett og slett mobbe andre menneskers valg og samtidig kalle dere for en humanistisk organisasjon? Ikke bare humanistisk, men med ordet etisk på slutten? Hvor ligger etikken i å regelrett mobbe, ikke bare aktører innen det alternative miljøet, men også de mennesker som oppsøker disse aktørene. Jeg tar meg friheten å påstå at Kristian Horn hadde vridd seg i graven om han vist hvordan hans organisasjon utviklet seg.

Svar: Din beskrivelse av hva vi driver med er høyst urimelig. Vi kritiserer folk som påstår ting de ikke har dekning for å påstå, og som til dels er tilbakevist ved hjelp av vitenskapelig forskning. En skjerpande omstendighet er hvis man tjener penger på det.

Det er ikke tilfeldig hvordan ordene respekt og toleranse er plassert i humanistmanifestet. Respekt innebærer en respekt for menneskers rett til å ha og dyrke det livssynet de ønsker. Toleranse for innholdet i livssynet betyr at innholdet i livssynet skal tolereres, eller tåles. Dette kan sammenlignes med at ulike politiske partier tåler/tolererer meningene til de andre partiene, uten å gjøre noen forsøk på å forby dem. Her ligger det naturligvis ingen immunisering mot kritikk.

Ordet «etisk» i navnet på forbundet vårt betyr på ingen måte at man ikke skal kunne kritisere. Tvert imot er det vår etiske plikt å kritisere når man får en utvikling der triks og bedrag fremmes som om det var sant. Det er en plikt som følger av vårt etiske ansvar til å søke sannheten.

«Kunnskap og innsikt
setter oss bedre i stand til å
være frie mennesker.»

ikke stemmer med virkeligheten, og beholde de som stemmer. Slik er det med vitenskapelig utforskning også.

Det er nettopp dette aksjonen Ingen liker å bli lurt handler om. Vi avviser ingen påstander om virkeligheten. Hvis healing virker, så er det fint. Hvis det er mulig å se inn i framtida, utmerket! Men ingen bør godta slike påstander uten troverdig dokumentasjon.

«ØNSKER TIDEN SKRUDD TILBAKE»

Sundell: Jeg har alltid trodd at HEF er en organisasjon som på en måte er mot kirken, eller i det minste et slags alternativ til kirken. Men nå ser det altså ut som dere i uttalelser i presse og andre

og medmenneskelighet. Sentralt i humanismen er at mennesker alltid skal behandles som mål i seg selv.

Likestilling mellom livssyn er også sentralt for oss. Vi ønsker en sekulær stat. Derfor kjemper vi mot den norske statskirkeordningen og den norske tradisjonen med kristen dominans i det offentlige skoleverket. Men vi gjør ikke dette fordi vi er «mot kristendommen». Kampen mot statskirkeordningen er like mye en kamp for Den norske kirkes livssynsfrihet – for at de skal kunne utøve sin tro fritt, uten statlig innblanding.

Sundell: Jeg leser om «Livssyn» på hjemmesiden til HEF at dere «understreker verdien av respekt for andre

Nei, HEF ønsker ikke å brenne lege og homeopat Bernt Rognlien og homeopat Andreas N. Bjørndal på bål, selv om forbundet er kritisk til deres virksomhet. Her fra debattmøte om alternativ behandling. Foto: Even Gran

«HENDER UT FRITENKENDE PERSONER»

Sundell: *Det som fremstår som nærmest komisk oppi det hele, er å prøve å forstå hensikten i denne kampanjen. Det kan da umulig være slik at ledelsen for HEF har vedtatt denne «Ingen liker å bli lurt»-kampanjen med hensikt å legge ned HEF som organisasjon? Det ser ut til å være facit etter flere avmeldinger i kjølvannet av disse påhoppene og trakasseringene til andre menneskers livssyn.*

Svar: Denne aksjonen er ikke kontroversiell i forbundet. Tvert imot er det en samlet organisasjon som står bak aksjonen, kanskje fordi tankegangen er så tett knyttet til det humanistiske livssynet. For folk med minimal kjennskap til hva HEF har stått for i lang tid, er det ikke spesielt overraskende av forbundet velger å markere seg på denne måten.

Det har ikke vært noe utmeldingsras siden aksjonen ble lansert. Mer om dette lenger nede.

Sundell: *De folk som dere henger ut, har ikke det samme behovet som HEF å se ned på andre, dømme andre, eller prøve å fortelle andre hva som er rett og galt. De personer som blir hengt ut er fritenkende individer som ønsker at andre mennesker selv skal tenke fritt og ta sine egne valg.*

Svar: Dette er ikke en aksjon som angriper individets rett til å tenke fritt. Den frie tanken trives bedre jo mer informasjon og kunnskap den får. Det er urimelig å anse det som et «angrep på den frie tanke» dersom noen påpeker en feil i det du sier. For å ta et banalt eksempel: Hvis du i alle år har trodd at hovedstaden i Spania heter Lisboa, så er det ikke et angrep på din frie tanke hvis noen påpeker for deg at det riktige svaret er Madrid. Feilkorrigeringer er noe

ethvert fritt tenkende individ bør sette pris på. Det er bare er når vi er åpne for at vi selv kan ta feil, at vi kan lære noe nytt og bli bedre i stand til å tenke fritt. Det er først når noen slår på lyset i et mørkt rom at vi kan finne ut om vi vil bli der, eller gå ut. Kunnskap og innsikt er et slikt lys. Det setter oss bedre i stand til å være frie mennesker.

Vi mennesker er feilbarlige, og det er ingen skam å ta feil. Men det er svært problematisk å tviholde på en misforståelse eller en tankefeil, og lukke hodet for motargumenter og korrigeringer. Det er denne tankegangen Ingen liker å bli lurt er en protest mot. Tommelfingerregelen for om du og dine overbevisninger befinner seg på rett side av dette skillet, er å spørre seg selv på ærlig vis om det er mulig å tenke seg noen argumenter eller opplysninger som vil få deg til å skifte mening. Er svaret nei, har du et problem.

Med frihet følger også ansvar – blant annet ansvaret til å basere sine meninger og ytringer på et så solid kunnskapsmessig grunnlag som mulig. Har du for dårlig kunnskap, risikerer du å handle feil. Det kan få katastrofale følger for deg og de rundt deg, noe historien er full av eksempler på. Dette prinsippet finner vi igjen i rettssystemet. Det holder ikke at tiltalte hevder at han/hun ikke visste eller forstod konsekvensene av det som ble gjort. Hvis retten kommer til at du *burde ha visst*, blir du dømt likevel. Vi har altså alle et etisk ansvar for å holde oss informert.

Dette nødvendige kunnskapsgrunnlaget kan man bare skaffe seg gjennom systematisk kritisk tenkning. I dagliglivet oppfattes «kritikk» som noe negativt. Men det er ikke slik vi

tenker. Kritisk tenkning betyr bare å undersøke ulike saksforhold på en selvstendig og systematisk måte. Det handler om å stille spørsmål som: Forholder det seg virkelig slik vi tror det gjør? Må vi justere våre oppfatninger på dette punktet?

Dette er også grunnholdningen i vitenskapen. Her etterprøver man eksisterende oppfatninger om verdens beskaffenhet på et systematisk, rasjonelt vis. Vitenskapen bygger stein på stein i et gjensidig kritisk fellesskap der undringen og nysgjerrigheten ligger i bunnen, og der enhver påstand må forvente å bli kritisert og konfrontert med logikk og ting vi allerede har kunnskap om. Uten en slik etterprøving kommer tenkningen og vitenskapen ikke videre, men stagnerer og henfaller til dogmatisme.

Sagt på en annen måte: Man bør forholde seg til det ukjente som *Hercule Poirot*. Være åpen og undrende, lete etter ledetråder og møysommelig sette puslespillet sammen. En person som, uten å ha sjekket først, stormer inn og roper: «Det var butleren som gjorde det! Jeg vet det! Det er alltid butleren!» kan i beste fall ha flaks. Men på lang sikt er det Hercule som kommer til å løse flest mysterier.

Vi vil videre protestere på din påstand om at alternativbransjen «ikke har det samme behovet som HEF å se ned på andre, dømme andre, eller prøve å fortelle andre hva som er rett og galt».

Siden vi satte i gang med denne aksjonen, har vi mottatt en rekke misforståtte, sjikanøse, urimelige og grovt nedsettende karakteristikker, både pr. epost og på Facebook, fra ulike deler av alternativbevegelsen. Vi ville aldri ha akseptert en tilsvarende ordbruk fra våre egne. I tillegg opp-

lever vi hele tiden at alternativbevegelsen med overlegg lukker øynene for bunnsolid vitenskapelig forskning til fordel for sine egne dogmatiske og urokkelige standpunkter. Det er ikke urimelig å se dette som et forsøk på «å dømme andre og fortelle andre hva som er rett og galt». Vi tåler selvsagt dette godt, men det viser at du skjønnmaler framferden til dine allierte litt mer enn det er grunnlag for.

«VIL TVANGSINNFORE SITT LIVSSYN»

Sundell: *Stikk motsatt til HEF som tilsynelatende ønsker å tvangsinnføre sitt livssyn på andre individer, hvis ikke folk tenker likt som HEF så blir de hengt ut som sjarlataner og bespyttes på internett.*

Svar: Igjen må jeg protestere på virkelighetsbeskrivelsen din. Vi har ikke hengt ut eller «bespyttet» noen. Men vi har kritisert ulike alternative retninger på saklig grunnlag, noe vi mener det er god grunn til. Forbundet har ellers verken mulighet (heldigvis) eller ønske om å tvangsinnføre vårt livssyn på noen som helst måte. Vi har livssynsfrihet i Norge, noe HEF selvsagt vil fortsette å kjempe for.

Sundell: *Avslutningsvis sier min «6. sans» at dere får svært mange utmeldinger fra Deres organisasjon fremover og avbookinger av planlagte konfirmasjoner denne våren; Michael «Micke» Sundell, Daglig leder Miruja AS*

Svar: Det er ingenting som tyder på det så langt. Vi regnet med at noen kom til å melde seg ut av forbundet i protest mot denne aksjonen, men utmeldingstallet er pr. i dag langt lavere enn vi hadde sett for oss. Med rundt 78.000 medlemmer, er det alltid noen som melder seg ut i protest nesten uansett hva vi gjør.

Så langt ser tallene slik ut: Totalt har ca. 1100 meldt seg ut av forbundet siden nyttår. De fleste har gjort det på grunn av det årlige kontingentkravet som går ut i mars, men folk oppgir også en mengde andre grunner. Pr juni 2011 har drøyt 60 oppgitt at årsaken er protest mot denne aksjonen.

Siden nyttår har også ca. 1000 meldt seg inn i forbundet. Det vil si at HEF har en nedgang på ca. 100 medlemmer siden nyttår. Det er normalt på denne tiden av året. Det er på høsten forbundet bruker å vokse.

Vi har ennå ikke fått melding om noen begrunnede avbookinger til konfirmasjon på grunn av denne aksjonen. Det eneste vi har fått høre er ett par som har avlyst Humanistisk vigsel i protest mot aksjonen. Humanistisk konfirmasjon arrangeres forresten i disse dager, med flere konfirmanter enn på mange år.

(Tidligere publisert på Fritanke.no i noe lengre utgave)

– Tiden var overmoden for aksjonen

Det mener forfatter Torgrim Eggen, som var en av stemmene i aksjonen *Ingen liker å bli lurt*, som ble lansert i forrige nummer av Fri tanke. Han håper Human-Etisk Forbund tar aksjonen videre.

Tekst: Frida Sebina Skatvik

Enten du er alvorlig syk, eller har sykdommer du ikke selv visste om, står en voksende alternativ helseindustri parat til å hjelpe. Men får man egentlig bedre helse igjen for pengene? Aksjonen *Ingen liker å bli lurt*, HEFs aksjon for kritisk tenkning som ble sparket i gang i mars, har rettet sitt fokus i særlig grad mot denne voksende industrien.

Forfatter og essayist Torgrim Eggen, allmennlege Jørgen Skavlan og skribent Gunn Hild Lem, var blant frontfigurene for aksjonen, gjennom sine video-oppfordringer om kritisk tenkning (Sjekk dem ut på YouTube). Torgrim Eggen mener det var på høy tid at aksjonen kom. Hans syvende roman, *Jern* (2010), tangerer nettopp dette temaet, og han har selv deltatt i og fulgt *Ingen liker å bli lurt*-debatten blant annet på Facebook. Han er klar på hvorfor dette er viktig:

– Fordi det irrasjonelle har tatt en stor jafs av den norske befolkningen, svarer han kontant.

Og han har rett: Markedet for alternativ medisin har vokst kraftig, og har økt med over 50 prosent de siste ti årene. En undersøkelse fra 2007 viste blant annet at 38,2 prosent av befolkningen hadde prøvd alter-

nativ behandling det siste året – mer enn 1,5 millioner nordmenn.

– Vi er på vei mot middelalderen igjen, når overtro får forrang foran vitenskap.

En ting er at den alternative behandlingen i de fleste tilfeller ikke kan dokumentere den effekt det hevdes den har. Eggen mener at det også kan være farlig:

– Alternativ tankegang kommer sjelden alene. Den henger ofte sammen med konspirasjonsteorier: for eksempel at legemiddelindustrien vil holde oss syke for å tjene penger. Vaksine-motstand er også utbredt i alternative miljøer.

I en VG-kronikk tidligere i år trakk Eggen fram meslinger som eksempel: sykdommen som tar en halv million liv i året på verdensbasis har så å si har vært utryddet i Vesten, men er nå på vei tilbake.

Han skriver også at det skjedde et vendepunkt i 2009, da daværende helseminister Bjarne Håkon Hansen sto fram og sa at snåsamannen hadde kurert sønnens kolikksmerter over telefonen. «Etter dette er absolutt alt lov. Når ikke helseministeren holder sin hånd over kunnskapsbasert medisin, hvem skal da gjøre det?»

KLARSYNTVINNER VIL IKKE BLI UTFORDRET

– Er det noe som har overrasket deg underveis i debatten?

– Ja, all aggresjonen og personangrepene. De alternatives aggresjon stemmer dårlig overens med den lys- og kjærlighetsideologien de ellers forfekter.

Han har selv opplevd at den rasjonelle diskusjonen gjerne stanser der overtroen begynner.

– Under en debatt ba jeg klarsynte Eliabeth Gimsøy om å fortelle meg hva jeg hadde skrevet på en lapp som jeg hadde lagt i en konvolutt. Det burde være en smal sak for henne, tenkte jeg. Ikke bare har hun vunnet *Jakten på den 6. sans*, men er også blitt kåret til verdensmester i klarsynthet. Men den utfordringen tok hun altså ikke.

– Hva var begrunnelsen?

– Svært vag. Klarsynthet er jo bare svindel og tull.

Noe har Eggen lært av debatten, for eksempel hva en av de mest populære alternativmedisinene egentlig er.

– Inntil nylig trodde jeg at homeopati var naturmedisin.

Nå vet han bedre: Homeopati er sukkerpiller uten spor av aktive ingredienser. (*The Science and Technology Committee i det britiske underhuset har*

slått fast at homeopati ikke virker. Dette kan du lese mer om hvis du søker på homeopati på Fritanke.no.)

– Hvordan kan aksjonen videreføres?

– Vi får prøve å unngå vold? sier Eggen og ler.

Han håper Human-Etisk Forbund vil innkalle de engasjerte for å diskutere hvordan man kan gå inn i fase to.

– Tiden var overmoden for aksjonen. Og den har fått et momentum man må utnytte.

– **ALTERNATIV BEHANDLING KAN VÆRE LIVSFARLIG** Jørgen Skavlan har lenge vært en aktiv talsperson mot udokumentert helsebehandling. Han har selv praktisert legeyrket i 23 år – og ikke én gang sett at en pasient er blitt frisk fra alvorlig sykdom som følge av alternativ behandling.

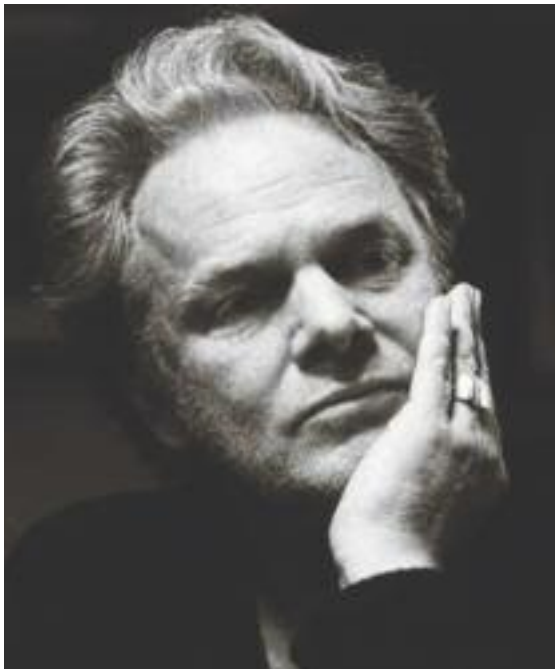
Når jeg snakker med ham, legger han trykk på ordene *alvorlig sykdom*. De fleste sykdommer går tross alt over av seg selv, og slik ledes mange til å tro at den alternative behandlingen har virket.

– Vi lever i et medikalisert og terapeutisert samfunn. Det stadige fokuset på sykdom, allergier og vitaminer har tilrettelagt for en omfattende alternativ helseindustri, mener Skavlan.

Ett eksempel er kvantemedisin.

– De alternatives mangel på ydmykhet har overrasket meg, sier Gunn Hild Lem.

– Alternativ tankegang kommer sjelden alene. Den henger ofte sammen med konspirasjonsteorier, mener Torgrim Eggen.

– Medisin er en dynamisk vitenskap: det som ikke fungerer, blir forkastet. Blant de alternative derimot, finnes en tendens til å tviholde på overbevisninger som ikke fungerer, mener Jørgen Skavlan.

Kvantemedisinen kan ikke bare fortelle deg om sykdommer du har, som du kanskje ikke visste fantes, men også om sykdommer du *vil få*.

Skavlan mener den store forskjellen på alternativ medisin og vitenskapelig fundert medisin er at sistnevnte har brukt fagkritikk konstruktivt.

– Medisin er en dynamisk vitenskap: det som ikke fungerer, blir forkastet. Blant de alternative derimot, finnes en tendens til å tviholde på overbevisninger som ikke fungerer. De tåler ikke konstruktiv kritikk, og kaller det «angrep».

I likhet med Eggen er Skavlan tydelig på at alternativ behandling kan være farlig.

– Enkelte alternativbehandlinger, som B-17-injeksjoner, kan være dødelig. I USA fikk en lege fem års fengsel for å ha praktisert B-17-injeksjoner, som altså er et aprikoskerneekstrakt. Denne praksisen har vi også i Norge, hvor behandlerne påstår at de kan redde 90 prosent av kreftsyke om de klarer å «fange opp» pasientene tidlig i prosessen.

Når det gjelder motivasjonen bak kvakksalveri, står Skavlan mellom to forklaringer:

– Enten har de et religiøst forhold til sin praksis, og da bør de få hjelp, eller så har de et merkantilt og kynisk forhold til det, og da bør de anmeldes.

– *Har noe overrasket deg i løpet av denne debatten?*

– Ingenting. Dette har jeg jobbet med i mange år.

– *Hva blir utfordringen for de som vil fortsette å ta opp kampen mot den alternative helseindustrien?*

– Utfordringen blir å orke det. Mange av mine kolleger orker ikke å ta opp kampen selv, men roser meg for mitt engasjement. Å diskutere alternativmedisin med en som tror på det er jo som å diskutere jomfrufødsel med en katolikk.

– *Hvordan håper du veien videre blir?*

– Jeg håper debatten og diskusjonene fortsetter, og at dette igjen vil stimulere til kritisk tenkning.

– VITENSKAPELIG TENKNING BØR FÅ STØRRE PLESS I SKOLEN

Gunn Hild Lem ble en del av det offentlige ordsiftet mot alternativ behandling etter at hun selv hadde opplevd mange familiers verste mareritt, noe hun har fortalt om blant annet i tidligere nummer av Fri tanke. Det er to år siden mannen hennes, Steinar Lem, tapte kampen mot kreften. Hun delte sine erfaringer på bloggen Arachne.no. Her forteller hun om den siste tiden hun og mannen hadde sammen – en tid de brukte til å bli lurt.

– Når jeg ser tilbake på den siste tiden vi hadde sammen i dag, tenker jeg at jeg gjerne skulle brukt denne annerledes, sier Lem.

Hun er fremdeles rasende. På den alternative helseindustrien hun aldri selv oppsøkte, men som oppsøkte henne i en desperat situasjon.

I likhet med mange andre hadde Lem ingen tilknytning til alternativmiljøet før mannen ble syk. Først i møte med en alvorlig diagnose, var hun villig til å prøve, og betale for, det meste. Lem skriver på bloggen sin:

Jeg er nemlig ikke alene om å føle kvalme ved alle alternative behandlere som snakker om sitt eget hjertelag som skal være så mye bedre enn den kalde, harde skolemedisinen. Jeg er ikke alene om å oppleve at den siste tiden blir et jag der vi løper hit og dit på oppfordring fra mennesker som ikke er redelige nok eller omsorgsfulle nok til å be oss stole på den behandlingen vi får på sykehuset og benytte tiden så godt som mulig. Folk tilbringer sine siste dager i smerter på alternative klinikker, de spiser hvetegress til sine siste måltider, de dør med skyldfølelse fordi de ikke har gjort nok, og de etterlater seg i mange tilfeller gjeld til dem som har forsuret deres siste timer.

Tilbakemeldingene hun har fått

«Det irrasjonelle har tatt en stor jafs av den norske befolkningen.»

(Torgrim Eggen)

de siste to årene, tyder på at hun ikke er alene med erfaringen av det alternative helse-Norge.

– *Er det noe som har overrasket deg i debatten?*

– Ja, de alternatives mangel på ydmykhet har overrasket meg. Jeg har ikke deltatt på debatten på nett – det har jeg ikke orket – men jeg har sett at det finnes en del rasende alternative. Det sitter langt inne å endre oppfatning av noe man tror er sant.

– *Hvordan bør aksjonen videreføres?*

– Jeg håper politikere vil ta saken videre og endre lovverket. Etter at den såkalte «kvakksalverloven» ble opphevet i 2004 er markedet blitt fristilt. For det første er det ikke lenger

mulig å gå til sak mot svindel. For det andre er det for mye å forvente at folk som befinner seg i en desperat situasjon skal bruke tid og energi på å lese forskningsrapporter for å finne ut hva som er sant og hva som ikke er sant. Informasjonen må reguleres mye bedre enn den blir i dag.

Lem mener feilinformasjon om alternativ behandling er såpass omfattende at vitenskapelige metoder og forskning bør få større plass i skoleverket:

– *Hvordan finner man ut at noe er sant? Hvordan finner man ut at medisinen virker? Hva er placebo?* Disse spørsmålene må diskuteres i skolen i mye større grad enn hva det gjøres i dag.

Debattmøte om alternativbehandling

I forbindelse med «Ingen liker å bli lurt» ble det også arrangert et debattmøte med temaet: Trenger vi alternativmedisinen? Debattantene var legene Stein A. Evensen og Jørgen Skavlan og homeopatene Andreas N. Bjørndal og Bernt Rognlien, sistnevnte også lege. Både Skavlan og Evensen konkluderte med at man ikke trenger alternativmedisin – i den forstand at man ikke trenger ukvalifisert helsepersonell som gjennomfører udokumentert og veldig ofte motbevist behandling – men at det *kan* være et behov for alternativ behand-

ling, i terapeutisk forstand: at det kan være fint om få en omsorgsfull og omfattende samtale.

Gunn Hild Lem var til stede under debatten og kom med kritikk mot Bernt Rognlien for de helseråd og -løfter han ga til hennes kreftsyke mann. Rognlien tok til motmæle ved nærmest å anklage Lem for å ha vært Skepsis-agent under mannens sykdom.

Referat fra debattmøte kan leses på Fritanke.no, mens videoopptak fra møtet kan ses på Vimeo.com (søk på Ingen liker å bli lurt).

Vegg

Skjulte innlegg

Info

Video

Horoskop

Bilder

Lenker

Diskusjoner

Arrangementer

Rediger

8062 personer liker dette

Liker

Human-Etisk Forbund

Bokmålsordboka:

skep|sis -en (gr `betraktning, ettertanke`) tvilende, forbeholden innstilling, mistro se på noe med s-

Ingen liker å bli lurt

Fritanke.no har dekket **Ingen liker å bli lurt** med flere saker og kommentarer. Sjekk ut Fritanke.no og søk på «Ingen liker å bli lurt».

Ingen liker å bli lurt

Organisasjon Rediger informasjon

Vegg Ingen liker å bli lurt · Siste nytt

Del: Innlegg Bilde Lenke

Facebook-aktivister som ikke lar seg lure

Facebook-siden til Ingen liker å bli lurt inneholder metervis med diskusjoner mellom alternativtroende og mer skeptisk innstilte.

Tekst: Frida Sebina Skatvik

Et viktig element i aksjonen **Ingen liker å bli lurt** (ILÅBL), har vært siden på det sosiale nettforumet Facebook, der over 8000 har trykket «liker». Der har debatten bølget siden aksjonen ble lansert i mars, i det vesentlige gjennom at nettstedet med fantastiske påstander er blitt delt på nettsiden og diskutert, problematisert og debunket. En stor gruppe skeptikere og humanetikere/humanister, både fagfolk, lekfolk og folk med erfaring fra å bli lurt, har holdt diskusjonen gående med ulike representanter fra alternativmiljøene – både folk som mener seg klarsynte, hevder å ha healerkrefter, praktiserer som homeopater, sprer skremselspropaganda om barnevaksineprogrammet og forfekter ulike konspirasjonsteorier. Gjennom diskusjonene som har utspilt seg, lenkene som er delt og argumentene som er framført, har flere gitt uttrykk for at de har hatt aha-opplevelser.

Vi stilte følgende spørsmål til fem som har vært engasjerte på Facebook:

- 1. Hvordan ble du engasjert i debatten?
- 2. Hvorfor er debatten/aksjonen viktig?
- 3. Er det noe som har overrasket deg underveis i debatten?
- 4. Hva er den største utfordringen for kritikere av den alternative helseindustrien?
- 5. Hvordan kan denne aksjonen utnyttes videre?

Lone Nylund

1) Jeg har vært engasjert i debatten om alternativbransjen i lang tid, og denne kampanjen var svært etterlengtet! Etter at denne kampanjen startet, og jeg har sett det engasjement og omsorg Human-Etisk Forbund (HEF) har for mennesker, har jeg endelig fått meldt meg inn i HEF!

2) Alternativmarkedets aktører er ikke regulerte, det er fritt frem for hvem som helst. Man kan ta et par timers kurs og titulere seg som healer, man kan selge en «magisk» maskin for å zappe bort kreft, eller villede folk med dyre spådommer uten at noen reagerer. Markedet har vokst veldig fort og media er ofte lite kritiske i forhold til «mirakelhistorier». Noe av det farligste innen alternativbransjen er den voksende troen på at vaksiner er farlige. Her bør alle landets fagfolk på plass, vi trenger flere som kan engasjere seg i debatten. Vaksinemotstandere sprer fryktpropaganda på internettforum og via egne annonser. Aksjonen setter søkelys på hvorfor disse behandlingene ikke virker, hvorfor noen tror de har effekt (placebo), og det debatteres hva man kan gjøre med det. Om det kommer noe konkret ut av det gjenstår å se, men med så mange engasjerte og ressurssterke mennesker bør det bli noen resultater.

3) Hvor ekstremt sinte alternative utøvere blir når noen rokker ved deres virke. Jeg er også overrasket over hvor lite kritikk mange av dem tåler. De drar frem mobbekortet, heksebrenningskortet og falske Facebook-profiler for å sabotere. Det overrasker meg faktisk også når alternative mennesker forteller at denne kampanjen har fått dem til å tenke, og revurdert sin «tro».

4) Å få på plass et strengere regelverk og reguleringer. Markedet bør absolutt ikke være fritt.

5) Kampanjen bør fortsette å rette søkelys på alle aktørene der ute, de som påstår de kan gjøre hva som helst, uten dokumenterbar effekt. Hva med en effektgaranti? Eller kan man klage på brudd på kjøpsloven? ILÅBL har truffet en nerve i samfunnet. Mange er oppgitte og engasjerte, og takknemlige for søkelyset HEF setter på denne bransjen.

Caterina Cattaneo, forfatter

1) Jeg ble engasjert da jeg så hvordan diskusjonene på ILÅBL endte opp med å bli polarisert med harde fronter, samtidig som jeg satt på en innsikt som ikke kom godt nok frem. Den ville jeg dele. (Cattaneo skriver om sin utprøving av alternativterapi under tittelen «En tidligere alternativists bekjennelser» i sin blogg [caterinacattaneo.wordpress.com](#))

2) Fordi det er for mye ansvarsfraskrivelse blant de som er «terapeuter» – med for liten innsikt i hvordan menneskekroppen og ikke minst menneskesinnet fungerer. Det er altså opp til pasienter å ta ansvar for en behandling, fordi mange jobber etter andre «metoder».

3) Ja, at skepsis provoserer den alternative siden, at temperaturen går til kokepunktet på null tid, og at mye av den er følelsesstyrt.

4) Å trenge gjennom språket som blir brukt av mange alternative, så som «min sannhet», «du er styrt av frykt og blokkeringer» og lignende. De gjør seg uangripelige, på et vis, og er ofte patronise-

rende overfor oss som stiller spørsmål. Da går luften fort ut av debatten. Bare det å finne en felles språkforståelse er tydeligvis vanskelig.

5) Flere offentlige debatter. Og et løft ut i media. Jeg lever i et lønnlig håp om at journalistene tar tak i dette og gjør en jobb her.

Geir Arne Hartvigsen

1) Jeg ble engasjert i debatten da Vaksineaksjon.no drev sin desinformasjonskampanje. Jeg ble provosert av at antivaksinekampen først og fremst ble styrt av folk som hadde mye økonomisk å vinne ved å så tvil om moderne medisin, som homeopater, healere og folk med økonomiske interesser i helsekost/vidundermidler. Veldig mange av de samme folkene vi debatterte med den gang har fingre med i spillet i motstanden mot denne kampanjen også.

2) Alternativ tankegang brer om seg i altfor stort tempo. Alternativmessene er mer lukrative enn noen gang, og kanalen FEM får flere og flere seere. Folk er utrolig lett lurte, og i kombinasjon med folks søken etter «noe», har det aldri vært enklere for svindlere og folk med overutviklet fantasi å lure folk bort fra tradisjonell behandling og inn i det nyreligiøse alternativet. Jeg anser det som farlig, og ønsker at så mange som mulig skal innse det. Om HEF overtaler én person til å tenke kritisk før man bruker masse penger på en alternativ behandling uten vitenskapelig støtte, er det verdt det.

3) Fiendtligheten fra alternativfolket var det som tidlig overrasket meg mest, men den venner man seg fort til ...

4) Den største utfordringen er vel fortsatt å nå ut til folket. De som debatterer på Facebook er gjerne de totalt omvendte, og jeg er usikker på hvor mange av dem man ønsker å nå man faktisk når. Men jeg ser jo at kampanjen har klart å komme seg ut i andre fora enn Facebook også, så man får jo håpe man treffer noen.

5) Vet ikke.

Kjersti Nilsen, biolog

1) Jeg ble engasjert i debatten gjennom å være medlem i HEF. Etter å ha blitt tipset om aksjonen, samt lest informasjonen i Fri tanke og på nettet, meldte jeg meg inn i Facebook-gruppa.

2) Aksjonen er viktig på mange måter. Først og fremst fordi den setter søkelyset på et problem i samfunnet som kanskje er større enn vi helst vil tro. Det er skummelt å se hvordan sjarlataner og luredreiere finner «usynlige» veier inn i befolkningen og får solgt såkalte helseprodukter til veldig, veldig mange mennesker. Alle er vi opptatte av helsa vår, og mange av oss har kroppslige plager som legen kanskje ikke finner helt ut av. Denne bekymringen er det mange mennesker, ofte uten tilstrekkelig utdanning og kompetanse, som utnytter til det fulle – gjerne ved å tillegge oss oppdiktede problemer som «syre-base-ubalanse» eller matallergier. Andre alternativbehandlere kan få desperate og alvorlig syke mennesker til å bruke masse penger på behandling som ikke har dokumentert effekt. I verste fall oppfordres disse til å slutte med livsnødvendige medisiner/behandling, og dermed kan utfallet bli dødelig.

3) Jeg er overrasket over hvor mange forskjellige typer alternativ behandling som finnes i Norge, og som mange mennesker benytter seg av. Jeg er også sjokkert over mange av de meningene og konspirasjonene som kommer til overflaten i debatten – særlig de som uttrykker nærmest et hat til legestanden og legemidler. Noen mener at legemidler er konstruerte for å holde pasientene syke, slik at de kan tjene mer penger. Også vaksinemotstanderne skremmer meg, spesielt med tanke på at de kanskje ikke gir sine barn nødvendige vaksiner. Samtidig har jeg blitt positivt overrasket over hvor mange som deler min bekymring og sinne. Kanskje vi kan få til noe.

4) Jeg har observert at oppegående mennesker er blitt lurt til å tro at de har sopp og tungmetaller i blodet, og at andre har kontaktet healere for hjerteflimmer. Den største utfordringen for oss kritikere er hvordan vi kan skape oppmerksomhet og opplyse folk om sannheten bak de udokumenterte alternativproduktene. Vi trenger å gi mennesker flere redskaper for hvordan å tenke kritisk i hverdagen.

5) Jeg håper aksjonen vil skape en fornuftig «bølge», slik at kritisk tenkning i forhold til alternativ behandling kommer mer på dagsorden. Mange tror nok at mye av slik behandling er like bra og trygg som den man får fra en lege. Forhåpentligvis vil politikere bli oppmerksomme på problemet, og tørre å ta dette opp. Jeg håper at denne aksjonen kan være med på at det blir stilt mye strengere krav til dokumentasjon av alternativ medisin i fremtiden

Jarle Alexander Winge, psykologistudent

1) Jeg har alltid vært engasjert i hvordan verden henger sammen og hvordan vi mennesker fungerer i det hele. Som student ved universitetet ser jeg hvor viktig kritisk tenkning er. Når jeg ser hvor lett enkelte alternative kaster all logikk over bord, blir jeg provosert og engasjert.

2) Jeg tror ILÅBL-aksjonen og debatten rundt ikke-dokumenterte påstander er viktig, fordi det vokser frem miljøer i Norge som svekker kritisk tenkning. Det er både «ufarlige» tro, som troen på krystaller og engler til eget bruk, men også mer konspiratorisk tro, der folk legemiddelindustrien prøver å forgifte menneskeheten og at regjeringen er styrt av onde krefter som aliens, frimurere, jøder, etc. Det er og skremmende å se hvor mange alternative som nekter å vaksinere seg mot smittsomme og potensielt dødelige sykdommer, og som i tillegg anbefaler andre som lider av alvorlige sykdommer å bruke urter, tenke positivt eller bruke udokumenterte metoder.

3) Det som har overrasket meg, er hvor aggressive, ja, nesten hatefulle mange av de alternative har vært i diskusjonen. Og hvor hardt mange holder på overbevisningene sine, til tross for ikke-eksisterende bevis og en overveldende sannsynlighet for det motsatte.

4) Den største utfordringen tror jeg blir å komme i en fornuftig og fruktbar dialog med den alternative helseindustrien. Markedet tilsier at det er bruk for en alternativ helseindustri som fungerer som terapeuter og sjelesørgere for mennesker i krise, men utfordringen blir å få den alternative helseindustrien til å ta sitt ansvar alvorlig.

5) Aksjonen har fått oppmerksomhet i media, både på tv, radio, avis og på nett, og det burde utnyttes ved å holde diskusjonen og kritikken levende.

Vigdis Hjort

Tekst: Marianne Melgård Foto: Anniken C. Mohr

Drama med Vigdis

Gjennom tre tiår har hun gitt oss 25 bøker og en bohemske offentlig persona. Vi snakket med Vigdis Hjorth om bøker, menn, rykter, kjønn, tro, eksistensialisme og den menneskelige oppgave.

– Hvis du svarer på den menneskelige utfordring med religion, så svarer du får lett! For da har du fjernet selve utfordringen ved å være menneske, sier Hjorth med et innstendig blikk, før hun snur seg og går inn i bussen mot Oslo. Hun finner et sete ved vinduet, stryker en lokk med sort hår bort fra ansiktet og henviser til Albert Camus' *Myten om Sisyfos*.

– I dette essayet følger han Sisy-

fos opp bakken med steinen, og mens steinen ruller ned igjen. Det er menneskets vilkår på jorda.

Enkelte medpassasjerer følger diskret med, mens Vigdis Hjorth redegjør for sitt livssyn, og viser til gresk mytologis kong Sisyfos. Sisyfos elsket livet så høyt at han trosset gudene, og dermed ble dømt til et uendelig og nytteløst arbeid: Å rulle en stein opp på et fjell for deretter å se den trille ned igjen. Hjorths stemme lyder klar og drømmende når hun parafraserer Camus:

– «Hvert eneste korn i denne sten, hver eneste minaralbit av dette nattmørke fjell, utgjør alene en verden», skriver han, veldig poetisk sier han det, «selv kampen for å nå høydene er nok til å fylle et menneskehjerte». For det handler om hvordan å finne mening i livet, når det ikke er mening med livet, ikke sant? Hvis du forutsetter dette andre, et liv etter døden, får du ikke tak i den menneskelige utfordringen. Da flytter du oppmerksomheten bort fra oppgaven!

Hjorth presiserer at Camus var en uttalt ateist og humanist, og leser i hans essay om Sisyfos at livet ikke er absurd i seg selv, men oppleves slik dersom man føler seg fremmed i sine omgivelser og ikke klarer å skape

mening i sin tilværelse. Slik kretser Camus rundt døden, det absurde og håpet, forklarer hun.

IKKE RØMME FRA OPPGAVEN

«Man er så forbasket alene her i verden. Alle venner og kjærester blir en form for anestesi», har Hjorth tidligere uttalt. Tenker hun at ensomhet og dødsfrykt kan motivere til gudstro?

– Ja, nettopp. Og dét er oppgaven, ikke å bli kvitt dette åket, men å finne ut av hvordan å bære det! Bære det, slik at du gjør minst skade på deg selv, og minst skade på andre. Å lesse det over på en gud, eller på et annet liv, det er å rømme fra oppgaven. Det eneste sikre jeg har, det er dette. Å lene seg på noen annet, dét ville vært usikkert! Å la noe som er så tvilsomt, dominere livsvalgene dine?, spør Hjorth retorisk, entusiastisk.

Men her har vi foregrepet begivenhetene, og skruer derfor klokka en time tilbake i tid. Fri tankes utsendte stiger av bussen på Nesøya i Asker, blendes av en strålende sol og fra et hus i mørkt, laftet tømmer høres en kvin-nestemme;

– Heeeeer! Her er jeg!

Vigdis Hjorth, 53 år, feiret forfatter, iført trange jeans og rosa rysjebluse, står i døra og vinker hjertelig.

– Kom inn, kom inn! Jeg har hatt barn og barnebarn boende her i en uke, så det ser ikke ut.

Vi trækker over sko, klær og bærepøser, og følger etter opp trappa, inn på kjøkkenet.

– Vet du, jeg var sikker på at du kom i bil og at jeg kunne sitte på til byen, jeg må være ved Operaen om to timer. Så nå må vi ta bussen tilbake sammen og gjøre resten av intervjuet der. Kan du betale billetten for meg? Ja, og så må jeg bare skrive ferdig denne teksten, det tar bare et par minutter... Vil du ha kaffe? Jeg beklager, denne dagen er utrolig hektisk!

Hjorth kaster seg ned foran laptopen ved skrivebordet og banner mot en streikende printer. Jeg går ut verandadøra til en trivelig, halvstelt hage, og snart kommer Hjorth skranglende, med to store, rykende kopper, espresso-pulverkaffe, teskjeer, glass og en Voss-flaske fylt med springvann. Vi spør om teksten hun akkurat fullførte.

– Det er en spalte jeg har skrevet for første gang til Bokvennen, «Vigdis Vet», der folk stiller spørsmål jeg skal svare på. Og jeg har ikke visst hvilken form denne skal ha, for jeg er ingen filosof, men det interessante er spørsmål som «er alle men-

FAKTA

- Har skrevet 25 bøker på 30 år, og er oversatt til seks språk
- Utdannet Cand.mag. med idéhistorie, statsvitenskap og litteraturvitenskap
- 51 år, bor alene på Nesøya i Asker
- Har tre voksne barn og et barnebarn
- Vinner av blant annet Norsk kulturråds debutantpris, Kritikerprisen, Cappelenprisen og nylig Gyldendalprisen
- Filmatiseringen av romanen *Anne + Jørgen = sant* ble i år en suksess, også på kino

«Hvis du forutsetter dette andre, et liv etter døden, får du ikke tak i den menneskelige utfordringen. Da flytter du oppmerksomheten bort fra oppgaven!»

nesker like mye verdt?» Så det valgte jeg å svare på i dag, sier Hjorth.

PRESTISJETUNG PRIS TIL «SKANDALØS FORFATTER»
Forfatteren vedkjenner at det er lett å havne i klisjéfella, men at hun svarer med alvorlige eksempler, som leger under tidspress, som må prioritere hvem de hjelper først. Dessuten er det lett å proklamere likeverd, fortsetter hun, mens likebehandling kanskje er en vanligere og mer problematisk hverdagsdilemma.

– For man kan ikke behandle den blinde som den seende, hvert enkelt menneske har jo sine helt spesielle forutsetninger og behov. Adam Smiths liberalteori om markedet forutsetter at alle starter med hundre kroner i lomma, og sånn er det jo ikke! Så kommer den selvironiske vrien, når jeg sier «men på kjønnsmarkedet, som jeg har litt erfaring fra, der fungerer det heller ikke! Jeg kan ikke ligge med alle, selv om de hevder at de er like mye verdt i baren på Lorry!»

Vigdis Hjorth ler godt, og heller raust med kaffepulver i koppen sin. Forfatteren som debuterte som 23-åring, fikk debutantprisen og deretter har produsert omtrent en bok i året, mottok nylig den prestisjetunge Gyldendal-prisen «for sitt utfordrende og viktige forfatterskap», som det het ved utdelingen i mars:

«Prisvinnerens beste romaner ser begge veier, blikket ut på samfunnet er like nådeløst som blikket inn bak lukkede dører. Det er få som har vært så private så offentlig som Vigdis Hjorth. Hun har skrevet og snakket om oppvekst, erotikk, skam og fyll, og hun har spilt rollen som den skandaløse forfatteren gjennom flere tiår», sa Tom Egil Hverven i sin tale på Litteraturhuset i mars. Hjort hever øyebrynene og smiler, nesten sjenert.

– Ja, du vet, jeg satt bak der, så jeg hørte ikke den talen der. Jeg går jo ikke inn på nett og leser den heller.

– Nei? Du googler ikke deg selv?

– Nei, nei, nei, da ville jeg blitt

belt forstyrret! Der står det sikkert veldig mye rart. Jeg har bare NRK på tv, og er ikke på Facebook, fordi jeg kjenner meg selv såpass godt at jeg kunne bli forferdelig opptatt av det. Dersom en eller annen fyr skrev at «Vigdis Hjorth er en forferdelig dame», da kunne jeg gått og irritert meg over det i lang tid etterpå, fått lyst til å svare ham og – ja... Hemmende følelser, som man kan ha mye av, de skjermer jeg meg for.

SOM OM INGENTING

Allerede i sitt første intervju i Dagbladet, 24 år gammel, ble den unge og vakre Hjorth fremstilt som rennende kåt, og omtalen av både fiksjon og forfatter grenset i noen år mot mobbing. Men med romaner som *Om bare, 17.15 til Tønsberg*, *Snakk til meg* og *Drama med Hilde* har hun blitt tatt inn i varmen hos både kritikere og kulturelite. Var det vondt ikke å bli tatt på alvor?

– Mmh, nja. Jeg har vel skjermet meg fra det, og visst at man ikke kan være veldig nærtakende på sånt. Og så har jeg hatt gode kollegaer. Jeg kom tidlig inn i forfatterforeningen, og satt i styret som nestleder, med Kjartan Fløgstad, for eksempel, som ikke behandlet meg som en drittsekk. Jeg følte han tok meg alvorlig. Og Einar Økland sa til meg, «Vigdis, du skal bare være der, og være der, og være der». Når sånne folk er der for deg, så gir du... vel, du gir ikke faen, men du bryr deg ikke like mye om hva unge jyplinger skriver. Jan Kjærstad skrev en gang til meg, når det sto på som verst, med en Kate Bush-linje – «Don't forget, you have friends». Så det er et veldig raust, literært miljø, bare så det er sagt.

– Hvilken periode opplevde du at det sto på som verst?

– Dette var vel rundt *Fransk Åpning*, da jeg var... erotisk mediahore-babe, liksom.

– Går du tilbake og leser dine egne bøker, og vurderer disse i etterpåkløskapsens lys?

– Nei, det gjør jeg aldri. Når jeg er ferdig, er jeg ferdig. Men *Anne + Jørgen* = sant skulle inn på lydbok, og da leste jeg den igjen. Og vet du hva som var gøy?

Hjorths ansikt lyser opp, og hun forteller om hvordan eksmannen, litteraturprofessor Arild Linneberg, påpekte en frase som gikk igjen i de aller fleste av Hjorths bøker: «som om ingenting».

– Da jeg leste *Anne + Jørgen* = sant, fra 1984, ser jeg den samme setningen her! «Hun gikk på skolen, som om ingenting hadde skjedd»... Det var veldig rart.

– Hva tenkte du etter å ha lest *Jørgen + Anne*, syntes du selv den var bra?

– Ja. I all beskjedenhets! Men jo, det syntes jeg, og jeg sier det fordi jeg har skrevet langt svakere bøker enn den. Dét har jeg... Men jeg tror det handler om både avstand, og at jeg tar ungpikens forelskelse veldig alvorlig. Jeg klarte å finne et språk som inneholdt stemning, underholdning og vittigheter, men samtidig et alvor – det er vanskelig. Så jeg vil rangere *Anne + Jørgen* = sant som en av

mine... kanskje den beste boka jeg har skrevet?

Hjorth kikker opp, retter på de store solbrillene, og sier kokett;

– Det er jo trist dét, men... Hei, nå må vi løpe! Ok, du løper rundt huset der, bare la alt stå, så løper jeg gjennom og låser!

SKAM DEG IKKE FOR Å VÆRE MENNESKE

Minutter etter står vi på bussholdeplassen og ser bussen nærme seg. Hjorth har en stor ryggsekk over den ene skulderen, og en elegant veske over den andre. Jeg tar opp tråden fra temaet likeverd, og spør om forfatterens menneskesyn, og forståelse av humanisme.

– Det er et dikt, som fint skildrer menneskesynet mitt, av Tomas Tranströmer, som var psykolog, men ikke kristen, tror jeg. Han står i en av disse enorme, gamle kirkene, som det er mange av i Paris og Roma, blant annet. Så drømmer han at det kommer en engel ned – ikke en av disse englene til Märtha Louise, for øvrig – og rører ved ham, og snakker til ham...

Og Hjorth siterer diktet «Romanska bågor», på bussen, tilnærmet ordrett, inn i lydopptakeren: *Inne i den väldiga romanska kyrkan trängdes turisterna i halvmörkret*

Valv gapande bakom valv och ingen överblick.

Några ljuslågor fladdrade.

En ängel utan ansikte omfamnade mig och viskade genom hela kroppen:

«Skäms inte för att du är människa, var stolt!»

Inne i dig öppnar sig valv bakom valv oändligt.

Du blir aldrig färdig, och det är som det skall.»

Jag var blind av tårar

och föstes ut på den solsjudande piazzan tillsammans med Mr och Mrs Jones,

Herr Tanaka och

Signora Sabatini

och inne i dem alla öppnade sig valv bakom valv oändligt.

– Så jeg er der. Vi må... vel, det kan høres banalt, men vi må prøve å huske at alle sliter, og alle er konstruerte som oss selv. Andres smerte er like dyp som min, andres usikkerhet, kjærlighetslengsel, er like dyp som min. Andre skuffelse... Det er ikke jeg som går rundt med et helt spesielt følelsesliv her! Jeg prøver å se det.

Mens bussen snirkler seg gjennom de smale veiene på Nesøya, resiterer Hjorth flere dikt. Fra svenske dødsannonser er det spesielt to som går igjen, forteller hun, ett av Nils Ferlin, og et annet av Gunnar Ekelöf, en av hennes store helter. Det første, «Inte ens en grå liten fågel» beskriver livets skjønnhet, men hvordan man iblant kan lengte etter slutten. Ekelöfs dikt er som en stemme fra dødsriket:

Frågar du mig var jag finns

så bor jag här bakom bergen

Det är långt men jag är nära

Jag bor i en annan värld

men du bor ju i samma

Hjorth tar en kunstpause, retter opp ryggsekken, kremter og fortsetter:

– Og det er jo også sann; vi *vet* ikke hva som skjer, og Ekelöf legger seg på et sted mellom – ikke på et liv etter døden, men kanskje en annen form for væren, som selvfølgelig ingen kan fortelle oss noe om... Men kanskje en slags tilstedeværelse, i en annen form. Jeg vil ikke utelukke at jeg bor i den store sammenhengen, i den samme verden som de døde. Det vil jeg ikke utelukke. Det har *ingen-ting* med gud, moral eller den kristne fortellingen å gjøre, altså.

– *Dessverre har vi store mengder med alternative healere, synske, medium og dyretolkere, som ønsker å profitere på menneskers savn, håp og lengsel etter et dødsfall...*

– Det er forferdelig, og banalt. De som kan beskjeftige seg med disse spørsmålene, er de som kan ordlegge seg som Gunnar Ekelöf. Dét er en kvalifisert ytring om noe vi ikke forstår! Og det er ingen løfter der, du skal være så smart, og ha slike evner som Ekelöf, dersom du skal uttale deg på måten han gjør. Noe annet blir platt og farlig.

FREUD, JUNG OG VÅRE STEINALDERGENER

Også i tidligere intervjuer har Hjorth vært åpen om sine perioder hos psykologer, og hun forteller at hun har gått lenge i terapi. Selv om hun ikke gjør det for tiden, er psykoanalysens far, nevrologen og psykiateren Sigmund Freud, blant hennes foretrukne tenkere og forfattere.

– Freud introduserte og utforsket begrepet underbevissthet, noe jeg er overbevist om at styrer veldig mange av våre handlinger. Det er ikke noe hemmelighetsfullt i det, egentlig, det handler om at hjernen vår observerer og ser mye mer, og har lengsler og ønsker vi selv ikke er klar over. Jeg ser jo hele tiden hvordan folk handler, liksom irrasjonelt, men hvis du går dypere...

Hjorth er fascinert av Carl Gustav Jung, den sveitsiske psykiateren som i flere år samarbeidet med den østerrikske Freud, og spesielt Jungs idé om en kollektiv underbevissthet: dypere-liggende, felles mønstre i et samfunn, et eget domene som transcenderer det personlige, og hvor innholdet ikke ene og alene er å føre tilbake til bevisstheten.

– Jeg er veldig opptatt av å følge fornuften. Men også på en fornuftig måte prøve å analysere; hva er det egentlig jeg vil nå? Hva er det jeg er ute på? Hvorfor handler jeg som jeg gjør? Det Jung beskriver med det kollektivt underbevisste, det synes jeg er interessant å tenke på. Kan hende vi har overtatt, slik vi har utviklet oss som art... at vi har kontakt med de eldgamle mytene våre, at det ikke bare er muntlig, direkte overlevering av erfaring. Vi har jo steinaldergenene våre, og at det der kan ligge noen underbevisste forestillinger; en slags kontakt med den større, menneskelige historien ... Jeg tenker ikke på dette som irrasjonelt, men mener slikt ikke trenger å være umulig.

Teksten er nå tilbake ved tids- og stedspunktet der den startet, og temaet er igjen religion generelt, og kristendom spesielt. Hjort har tidligere

bodd i Sveits, Frankrike og Danmark, og husker spesielt fra dagene i København å ha diskutert mye religion.

– I Danmark har de veldig spennende teologiske debatter. De heller gjerne mot eksistensialisme, så som Kierkegaard – jeg konkluderer annerledes enn ham, men har stor respekt for hans tilnærming til livet ... Som Freud sier, dersom Gud finnes, har jeg mer å anklage ham for, enn motsatt. En gud som den som framstilles i Bibelen – skal vi *tilbe* ham!? Nei, da velger jeg helvete. Et syn på at noen skal frelses og andre ikke...

Hjorth fnyser foraktelig, og retter på hårsveisen. Mobilen hennes ringer, hun beklager høflig, svarer og lover inn i røret å være på plass til klokka tre. Det var fra Operaen, som i dag skal fremføre librettoen hun har skrevet.

– Altså, hvis jeg synes det er trist at det ikke finnes noe etter døden – for det tror jeg ikke – er det fordi at jeg aldri skal få sett i det store perspektivet, dette livet vi lever her, på kloden! Jeg kunne ønske jeg bare i et lite *glimt* så... hva alt var. Den lengselen etter å forstå er jo grunnen til at alle disse religionene har poppet opp. De er jo menneskeskapte og banale, alle som en! Og det overmotet i å tro at den menneskelige hjernen skal kunne oppfatte og begripe en guddommelighet så enorm, som den måtte ha vært... Det er veldig lite ydmykt, å skulle begrense det hele til *menneskelige* begrep. Selv om jeg tror at det er mye rart mellom himmel og jord, ville jeg ikke drømme om å finne opp et system!

OVERVURDERING AV MORSROLLEN

– *Du har tidligere sagt at «det som nok er min minst populære mening, består i at jeg har et uromantisk forhold til unger. Jeg insisterer på mitt eget liv og synes kvinner skal være fraværende i hjemmet».* Hva la du i denne uttalelsen?

– Hehe. Det er vel Thomas Mann som sier at hvis alle setter seg i én side av båten, setter jeg meg i den andre. Kvinner har stort sett et veldig romantisert forhold til unger, og det er mye skummelt i morsrollen, i overvurdering av sin egen betydning. Man blander og sauser sammen ønsket om betydning, og den makten man faktisk har over ungens liv. Kanskje uelskede mennesker som plutselig opplever å bli elsket, for første gang! Og de nyyyter det og den *betydningen* de har for det lille barnet og de ønsker ikke å slippe det heller, den makten som ligger i å være helt avgjørende for et annet menneskes være eller ikke være. Ikke å forstå; hva er det jeg *selv* henter her? Og innbille seg at *alt* er kjærlighet? Den analysen må med; *hva er mine behov, og hva er barnets?* Det å få egne barn er i seg selv egoistisk.

Hjorth har tidligere uttalt seg friskt i likestillingsdebatten, og var i praksis tidlig ute med likestilling i hjemmet. Da hun selv skilte seg fra sine barns far i 1990 og de valgte delt omsorg, ble hun anklaget for ikke å være glad nok i barna sine. Selv om hun flyttet til et hus like i nærheten.

– Jeg har tenkt mye på dette med morsrolle, og vi kvinner må gi *fra* oss

noe makt der! Det ville vært en bedre verden, dersom flere menn deltok i langt større grad i barneoppdragelsen, i hverdagen. Det var jo egoistiske grunner der også, men jeg gjennomførte full likestilling hjemme, og da vi skilte oss, var det opplagt at jeg ikke kunne ta med ungene og reise vekk! Jeg ser at mine barn har et jævlign godt forhold til faren sin, og det er en enorm lettelse for meg. Mange kvinner tror de er uunnværlige, og de vil ikke dele likt på barna, framfor å tenke at barnet har godt av flere, nære relasjoner.

– *Det blir sagt at mannsrollen i dag er i skvis, mellom det klassiske macho-idealet og forventninger om omhet overfor barn, og bidrag i hjemmet. Hva mener du?*

– Alle store, samfunnsmessige forandringer, som likestillingskampen, som har vært *driitviktig*, har kostnader. Alt omrokkeres, og det er vondt og nytt og rart for alle involverte. Både menn og kvinner har en utfordring når det gjelder refleksjonsnivå. Noen av dagens kvinner, som kler seg nakne og kaller det frihet og selvstendighet, tror jeg ikke har kontakt med den delen av seg som faktisk ønsker å bli begjært av det mannlige blikket. Og menn har en utfordring, ved å forstå hvordan de vurderer unge kvinnelige forfattere, idrettsutøvere eller politikere: «i hvilken grad er begjæret mitt med på vurderingen?» Det er innmari vanskelig for en mann virkelig å

«Det er noe fortrøstningsfullt i å lese, og når jeg er veldig lei meg, leser jeg.»

beundre, se opp til og betrakte som storslagent, noe han egentlig har lyst til å legge under seg og trenge inn i.

DET PRIVATE OG ISCENESETTELSE

Gjennom sine mange bøker, intervjuer og avisoppslag har Vigdis Hjorth delt mye av seg selv og sitt privatliv, og hun har selv erklært seg som ekshibisjonist. Men i hvilken grad er det snakk om en iscenesettelse, der forfatteren har skapt et bilde av seg selv gjennom pressen? «Jeg er jo kontrollfrik, men har samtidig et behov for å vise fram det som er veldig sårbart og svakt hos meg selv», har hun sagt. Har hun bygget sin egen myte, gjennom et tabloid selvspill? Og hva har det kostet?

– Jeg opplever ikke at det har kostet så mye, jeg har opplevd det som et grep, men... Mannen jeg treffer om dagen var litt opprørt over et intervju, der det sto «jeg er en katastrofe på fest». For jeg er ikke vant til smalltalk, jeg har aldri hatt noen arbeidsplass. Jeg sitter stort sett alene, derfor dreier samtaler med andre lett inn på veldig viktige ting, veldig dypt og alvorlig kanskje, eller... ingenting midt i mellom, i

alle fall. Den halv-private, den kan jeg ikke! Derfor blir jeg ofte katastrofal på fest, og jeg drikker, og... Jeg kan nevne et eksempel, men du må ikke skrive det, altså!

Idet bussen svinger inn mot Buss-terminalen, forteller Hjorth om hvordan hun ved en større, litterær tilstelning sjekket opp sin nåværende flamme, og hun forteller om et relasjonsdrama blant bekjente, der hun leverte noen salat-trampende replikker.

– Niels Christian Geelmuyden har uttalt at «en dans med Vigdis Hjorth uten unntak ender på Oslo Legevakt». Ikke sant? Og så kommer det i VG, og denne mannen min vil jo ikke at sanne ting skal stå i avisen om meg, men så sier han «ja, ja. Du har jo varslet det selv.» Så du kan ta litt regi over ting du ikke har kontroll over, hvis du først velger å gå på fest. Det å sladre om hvordan Vigdis Hjorth drikker litt mye, det er ikke noe vits dersom jeg sier det selv! Når jeg først har så dårlig rykte, er det bedre om jeg promoterer det, og kan si sånn «jeg må jo leve opp til mitt dårlige rykte» – det gir en form for frihet.

Klokka nærmer seg tre, og takket være den nylig avdukede broa fra Grønland til Opera-området, har vi fremdeles noen minutter igjen før Hjorth må løpe videre. Hva ønsker hun, dypest sett, at en leser skal få ut av å lese bøkene hun har skrevet? Hjorth kniser, nesten sjenert, og begynner og avbryter noen setninger før hun svarer:

– Det er noe fortrøstningsfullt i å lese, og når jeg er veldig lei meg, leser jeg. Man får lett følelsen av å være alene med alle de vonde tingene, eller de dype tingene, eller skammen, eller tilkortkommenheten... Det er innmari mye overflate, og gjennom god kunst får jeg følelsen av at jeg deler dette med veldig mange andre. Sånn sett er det trøst, gjenkjennelse og fellesskap, men også en perspektivforskyvning, i forhold til mine egne små ting. Folk som greier å si noe som jeg bare har gått og kjent på... Denne deilige forløsningen i å møte, formulert, noe som du selv bare har *ant*. Hvis det kan skje bare i en bitteliten grad når noen leser mine bøker, så er det dét jeg ønsker meg.

Christer og Frida på første rad følger med etter Christer har lånt bort flaska si til forklaringen.

Humanistisk ABC

Hvordan lære niendeklassinger om livssynet humanisme? Kaste vannflasker og krølle hundrelapper??

Tekst: Kirsti Bergh Foto: Nadia Frantsen

Human-Etisk Forbund (HEF) blir med jevne mellomrom invitert til ungdomsskoler eller videregående skoler, og av og til barneskoler, for å fortelle om det humanistiske livssynet i forbindelse med undervisningen i Religion, livssyn og etikk (RLE). Eller forbundet inviterer seg selv for å fortelle om Humanistisk konfirmasjon. Hvordan blir en skolebesøker fra HEF mottatt? Vi fulgte Christoffer B. Larsen, til daglig organisasjonssekretær i HEF Oslo og Akershus, på besøk til Sandbekken ungdomsskole i Rælingen. Der har Christoffer 50 minutter til rådighet for å gi 50 niendeklassinger en innføring i «hva humanister tror på».

Mens læreren gir sine formaninger, skriver Christoffer «Human-Etisk Forbund» på tavla. Så skuer han utover klasserommet, hilser og presenterer seg. «You rock!», roper en gutt på bakerste benk. Fnising og hvissing.

– Jeg skal snakke om livssynet humanisme, men først trenger jeg å vite hva dere vet? Human-Etisk Forbund – hva er det for slags gjeng?, starter han.

– *Dere tror ikke på noen gud*, svarer en.

– Ja, men er det noe vi bruker mye tid på?, spør Christoffer tilbake. Stillhet.

– Hvis jeg ikke samler på frimerker, er jeg da *skikkelig* opptatt av ikke å samle på frimerker, ikke sant? Jeg

kan si til dere, «Vet dere hva, i går kom jeg hjem fra skolen og så brukte jeg 2 timer på *ikke* å samle på frimerker!»

Latteren sprer seg i klasserommet.

– Nei, det er ikke sånn. Det er helt riktig at i hvert fall flertallet av medlemmene i Human-Etisk Forbund ikke tror på gud. Så jeg skjønner hvor dere vil hen. Men hva er det man tror på hvis man er medlem av HEF?

– *Mennesket?*, foreslår noen.

– Ja, dette betyr selvfølgelig menneske, sier Christoffer og kakker krittet mot «HUMAN». Han peker deretter på «ETISK».

– Så kommer det vanskelige, *etisk*, hva handler det om?

De er to klasser slått sammen, ikke alle kjenner hverandre så godt, men det kommer likevel svar fra elevene.

– *Det handler om rett og galt* ...

– Ja, har alle mennesker tanker om rett og galt?

– *Ja*, er de fleste samstemte i.

– Ja. Jeg for eksempel, mener at det feil å slå hverandre i hodet om man er uenige. (Latter fra klassen.) Og så har jeg en kompis som mener at det er *rett* å slå hverandre i hodet, hvis man er uenig. Det betyr ikke at

han ikke har tanker om rett og galt, men det betyr at noe som jeg mener er galt, mener han er riktig.

EN FLASKE KASTET UT PÅ SCENEN

Christoffer er *veldig* nøye på ikke å si noe galt om andre livssyn, men får fram hvordan humanister synes det er en fordel at det humanistiske livssynet *ikke* er hugget i stein eller nedfelt i tusen år gamle skrifter, at det faktisk er gjenstand for stadig diskusjon og revidering. Men noe er humanister enige i, og det skal Christoffer formidle.

– Er det noen som har en flaske å låne bort?

Christer på første rad har en flaske å låne bort.

– Her har vi altså lille Christer, sier Christoffer og holder fram flasken. Salen ler. Christoffer holder flaska mellom beina, drar den ned og fram – og kaster den ut på gulvet.

– I 1996 ble lille Christer kastet ut i verden, som på en scene. Hadde du valgt å bli født, Christer?

– *Nei, ... ikke som jeg veit, i hvert fall*, svarer Christer på første rad.

I dialog med Christer får Chris-

toffer fram at ingen av oss kan huske å ha bedt om å bli født, at vi havner på livets scene helt uten manus og sufflør.

Det er jo nødt til å være fullstendig meningsløst? Eller?

– Nei, vi som er humanister føler ikke at dette er meningsløst. Så klart, alle føler innimellom at ting er meningsløst, men innimellom kommer det også noe som er litt kult. Poenget er at det går an å skape mening i dette livet her. Ok, vi vet ikke hvorfor vi er her, har ikke bedt om å få være her, slynges inn i verden og er nødt til å skape en mening her, og så forlater vi livet på et tidspunkt og vet ingenting om hva som skjer etterpå. Gud er ikke med i denne beskrivelsen her. Gud kan være med å forklare *hvorfor* vi er her, *hva* vi skal gjøre når vi er her, og hva som skjer *etterpå*. Det er greit, men for meg, trenger vi ikke Gud, sier Christoffer, og takker for lånet av flaska.

«ERKJENNELSENS GRENSE»

Det neste Christoffer gjør, er å tegne opp på tavla «Erkjennelsens grense», hvor humanister er opptatt av å være ærlige.

– Og den grensa er kjempeviktig og kjempetjukk, og det er grensa mellom det vi kan vite noe om og det vi ikke kan vite noe om.

At krittet kommer til å falle ned hvis han slipper det, kan vi vite. Hva som skjer etter døden, kan vi ikke vite. Ulike religioner og filosofier har ulike teorier om hva som eventuelt skjer, man må nesten velge hvem man vil stole på, sier Christoffer.

– Det humanister tenker er at dette med døden er noe vi ikke har tilgang til å vite noe om. Der må vi være ærlige. I dette livet kan vi vite mye om en masse, masse, masse ting, men så kommer vi til en grense. Hva som skjer etter døden er en sånn greie.

Han legger også til at mange humanister tror døden *er* slutten.

Noen gjenglemte elever ramler inn, og det blir litt bråk og uro. Christoffer hever stemmen. Det er fortsatt noen elementer i det humanistiske livssynet å komme gjennom.

– Så hva er menneskesynet til Human-Etisk Forbund?

Stillhet.

– Tror dere HEF synes menneske er noe dritt?

– *Nei*, lyder det samstemt.

– Nei, det ville vært dumt å lage en forening som som kalte seg Human-Etisk Forbund da.

Noen foreslår at HEF har et positivt menneskesyn.

– Hva er et positivt menneskesyn? Er alle mennesker gode?

– *Neei...*

– Er alle mennesker onde?

– *Neeei...*

– Er alle mennesker litt gode og litt onde?

– *Jaa.*

– *Ingen er perfekt.*

– Vi har et menneskesyn hvor det står, ja, hvor skal mennesket være?

– *Mennesket i sentrum* —.

– Ja, betyr det at alle mennesker må stemme Krf og Senterpartiet? Nei. Betyr det at alle må være midt i rommet? Nei. Hva betyr mennesket i sentrum?

– *At det skal være hovedfokus på mennesket...?*

– Ja!

– Her er et stalltips i forhold til prøver og sånn: det er veldig vanlig at man sier at humanister setter mennesket i sentrum, men det er en forferdelig dårlig definisjon. Jeg skal gi dere noe mer spesifikt: *humanister insisterer på enkeltmenneskets verdi, verdighet og frihet.*

– **HVOR KOMMER MENNESKETS VERDI FRA?** Christoffer ser utover klasserommet.

– Menneskets verdi – hvor får det den fra? Hva er det som gjør at mennesket har verdi?

– *Det lever.*

– Ja, får man verdi av å leve? Hva er det som gjør at mennesker har større verdi enn mygg, som også lever?

– *De er større.*

– Får du mer verdi hvis du er større – ja, hvorfor er det da ikke elefantene som ruler jorda?

Christoffer foreslår at det ikke er helt usannsynlig at det som gir mennesket verdi simpelthen er *at det er menneske.*

– For å snakke om verdi – trenger jeg en pengeseddel. Gjerne en stor, men det holder med en hundrelapp.

Eivind har en hundrelapp – en fin, knitrende ny hundrelapp.

– Her er Eivinds hundre kroner. Hvem vil ha Eivinds hundre kroner?

Nesten alle vil det. Eivind blir et øyeblikk litt blek – skal Christoffer gi bort hundrelappen?

– Okay, ganske mange vil ha den.

Christoffer krøller Eivinds hundre kroner sammen.

– Hvem vil ha den nå? Det er vel faktisk omtrent like mange.

Nå kaster han den på gulvet og trækker på den, men fortsatt vil like mange ha pengeseddelen.

– Hvorfor det? Jo, den er verdifull. Vi har laget et system som sier at denne papirlappen – hundrelappen – har en verdi som gjør at vi kan gå i butikken og veksle denne lappen inn i ulike varer. Det er et system som fungerer bra. På samme måte har vi mennesker skapt oss et system hvor vi mennesker har verdi. Som mennesket, uansett hvordan du ser ut og uansett hvor mange ganger du er blitt tråkka på, så har du verdi. Hvorfor? Fordi du er menneske!

Christoffer leverer hundrelappen tilbake.

– Tusen takk for lånet, Eivind. De sier at den har samme verdi ...

En skoletime er ikke lang, og det humanistiske livssynet er omfattende, så her gjelder det å holde tempo oppe, bang, bang, bang. Christoffer forteller om *verdighet* – verdighet er vanskelig, men man kan se det innimellom, når det mangler. *Frihet* – frihet er kjempevanskelig! Det kan man gå på universitetet og skrive doktoroppgaver om i femti år. Frihet innebærer valg, frihet innebærer å ta styringen. Og selv om man ikke skal så veldig langt tilbake i tid før kongene eide landet, kyrne og menneskene, er det heldigvis ikke sånn lenger. Hva er den beste løsningen når man skal lage samfunn? *Demokrati. Menneskerettigheter.*

– Humanister er veldig glade i menneskerettigheter, forklarer Christoffer.

– Humanister elsker menneskerettigheter. Er du født som hundrelapp – menneske – har du menneskerettigheter. Hva er den viktigste?

– *Frihet?*

– Ja, frihet er viktig, og menneskerettighetene består av mange friheter. Men den aller viktigste?

– *Alle har rett til liv...*

– Ja, og hvis jeg har rett til å leve – hva har dere ikke rett til da? Å drepe meg. Jeg kan velge å drepe meg selv, eller ofre meg for andre, men vi må ha et system der dere ikke kan si «Nå tar vi han med brillene fra Human-Etisk Forbund». Og grunnen til at dere ikke kan drepe meg, er at jeg har menneskerettigheter.

– MIN RETT STOPPER VED DIN RETT

For å vise hvor grensene for menneskerettighetene går, forteller Christoffer hvor glad han er i å sitte på fanget til noen. Og så går han rundt og finner et fang han har lyst til å sitte på.

– Her har vi et fang, men så er det noe med kroppsspråket, som sier meg at den frøkna der ikke vil synes det er så ålreit å ha meg på fanget. Da er det sånn at jeg må backe ut, fordi jeg ikke kan bruke min rett til å ha det ålreit til å krenke din rett til å ha det ålreit.

Puh, fortsatt er det elementer igjen: – Så var det ETIKK. Hva er *Den gyldne regel*?

– *Alt det du gjør mot andre, kan andre gjøre mot deg.*

– Ja, eller?

– *Du skal gjøre mot andre det du vil andre skal gjøre mot deg?*

– Ja, eller gjør *ikke* mot andre det du *ikke* vil at de skal gjøre mot deg.

Humanister kaller dette *Gjensidighetsprinsippet*, og det bunner i at mennesker har en evne til omsorg for andre, fordi vi har *empati*. Hold konsentrasjonen, folkens!

Nå går timen mot slutten, Christoffer flyr gjennom empati, evne til innlevelse, flokkdyr og samarbeid, og hvordan humanister mener dette er slik vi mennesker *er*, det er ikke noe *en* gluping fant opp. Derfor har da også *mange* opp gjennom menneskets historie formulert denne leveregelen, blant annet i Midtøsten for 2000 år siden og i Kina og India for 2500 år siden.

Christoffer ser på klokka. Tiden er ute.

– Så kommer en siste utfordring: Hvis alle kristne og muslimer mener at alle mennesker har verdi, at vi skal være snille mot hverandre, og de fleste av dem mener at det er forskjell å uttale seg om livet etter døden – hva er forskjellen på humanister og dem?

– *Tror ikke på Gud*

– Ja, og hvilken rolle spiller det? Vi er uenige om en del ting, men stort sett er vi ganske enige om hvordan ting virker. Vi kan leve ganske greit sammen og tolerere hverandres forskjeller, avslutter Christoffer.

Femti elever responderer med applaus, stor applaus.

– Veldig bra, mye bedre enn en vanlig RLE-time, erklærer guttene Fri tanke snakker med etterpå, deriblant Eivind og Christer, som faktisk både mener de har lært noe om humanisme og synes Christoffer var ganske kul.

Ikke verst, det må jo være Oppdrag utført.

Sektutredninger i Tyskland og Sverige har konkludert med at enkelte får problemer etter å ha vært i sterkt religiøs grupper, men at det ikke er mulig å karakterisere noen av bevegelsene som generelt destruktive. Foto: Istockphoto

– Det handler om foreldres

Fagfolk er uenige. Mens enkelte får problemer etter å ha vokst opp i sterkt religiøs grupper, kan man ifølge forskning ikke karakterisere noen bevegelser som generelt destruktive.

Tekst: Audhild Skoglund

Barneoppdragelsen har forandret seg mye de seneste årene. Mens barn tidligere ble sett på som «små voksne», og også som foreldrenes eiendom, regnes barn i dag å ha særskilte rettigheter, blant annet gjennom FNs Barnekonvensjon. Rettighetene for barn i norsk lovgivning har også stadig blitt utvidet og utdypet. 9. april i år ble det endelig vedtatt en lov som tydelig slår fast at all fysisk avstraffelse av barn er forbudt og straffbart, mens bare grovere avstraffelser tidligere har vært entydig forbudt. Samtidig ble loven utvidet til også å omfatte psykiske overgrep mot barn, slik at behandling av barn ikke heller kan innebære trusler eller nedverdiggende behandling. Barne-

konvensjonen slår på sin side fast at barn har rett til et privatliv, samt ytrings- og trosfrihet, blant annet.

Endringene i lovverket viser et samfunn som i større grad vektlegger barnet som en selvstendig juridisk person, som skal vernes mot voksnes innfall og utfall.

– **FUNDAMENTALISTISKE MILJØER ER SKADELIGE** Kjell Totland er psykolog og jobber til daglig i PP-tjenesten. Han har engasjert seg i feltet religion og barneoppdragelse og har selv erfaringer med voksne som trenger hjelp etter en streng religiøs oppdragelse.

– Selv om det er noen som trekker positive erfaringer ut av å ha vært med i slike miljøer, er det også mange som sliter med å tilpasse seg en annen og

ny kultur. Mange sitter igjen med følelsen av å ha kastet bort mye av livet sitt. Og for mange tar det tid å etablere nye vennskap der hvor de gamle har blitt brutt.

Totland har i hovedsak jobbet med pasienter med bakgrunn i kristne bevegelser, men han påpeker at de samme problemene kan finnes i andre miljøer hvor ideologien er tilsvarende sterk.

– Ethvert fundamentalistisk miljø skaper lignende problemer. De som har bakgrunn i slike kristne miljøer kan sammenlignes med de som har vært i en politisk bevegelse eller andre idealistiske organisasjoner med høye ambisjoner.

– *Men kan man da si at noe blir helt feil i måten å oppdra barn på?*

– Helt klart. Miljøer som definerer seg som unike, med spesiell kunnskap og åpenbaringer, ender lett opp med å sette saken foran barna, ha høye krav om lydighet, ha fokus på regelstyring og, om nødvendig, bruke fysisk avstraffelse.

Totland vil ikke utpeke spesielle grupper som destruktive i oppdragelsen, men snakker heller om miljøer som ikke setter barnas utvikling og behov, men egne ambisjoner, i fokus.

– Jeg vil si at mye av det er anti-humanistisk. Man ofrer barna for en høyere sak. Men de ser det jo ikke sånn selv.

MANGLENDE FORSKNING

De som kommer i kontakt med psykologer, har naturlig nok et problem de ønsker å få hjelp til. Forskningen på barn med oppvekst i omstridte religiøse grupper, er imidlertid dessverre mangelfull. Det som finnes, gir heller ikke noe entydig bilde av at *alle* barn finner det problematisk eller skadelig å vokse opp med en sterk ideologi. Sektutredninger i Tyskland og Sverige har konkludert med at enkelte får problemer etter å ha vært i sterkt religiøs grupper, men at det ikke er mulig å karakterisere noen av bevegelsene som generelt destruktive. Isolasjon fra det omkringliggende samfunnet ble imidlertid ansett som et problem i begge landene, men et problem man best kan løse ved dialog fremfor tvang. Generelt konkluderer forskningen på feltet at opplevelsen i en gruppe er svært varierende, og at det er et lite mindretall som får problemer, men at denne gruppen tidligere medlemmer i langt større grad finner veien til masseme-

diene med sin historie enn de som har hatt positive opplevelser.

Det finnes også eksempler på at stater har stemplet religiøse grupper som kollektivt skadelige for barn. Ved en rekke tilfeller har barn blitt kollektivt fjernet fra ulike omstridte grupper. Det foreløpig siste tilfellet var da amerikanske myndigheter fjernet 464 barn fra et polygamistisk kristent samfunn i 2008. Samtlige ble senere tilbakeført til foreldrene. Langt verre gikk det da myndighetene i Waco, Texas i 1993 gikk til angrep på en annen kristen gruppering etter påstander om barnemisbruk. Myndigheten kjørte inn med tanks og tåregass, og 74 medlemmer omkom i en brann som oppstod, deriblant de barna man hadde ønsket å redde.

Redd Barna gjennomførte for noen år siden et prosjekt som het Go-On, hvor barns oppvekst i sterkt religiøse miljøer var i fokus. Organisasjonen mente å se en rekke felter hvor religiøse miljøer, i all hovedsak kristne, begikk overgrep mot barn ut fra hvordan barns rettigheter er definert i Barnekonvensjonen. I tillegg til at de hadde registrert tilfeller av fysisk avstraffelse, mente barnerettsorganisasjonen at en rekke «sekt» eller «isolerte trossamfunn» forbrøt seg mot grunnleggende barnerettigheter som tale- og religionsfrihet, rett til privatliv, fritid og å unnsnippe krenkelser.

Den italienske juristen, religions-sosiologen Massimo Introvigne leder

kjøre foreldreretten. Det er også en del av foreldreretten å velge skole til barna, religiøs eller sekulær, ut fra hva de foretrekker. Konvensjonen vektlegger barns rettigheter for mye på bekostning av foreldrenes rettigheter. Det som hevdes å være barns rettigheter, kan i realiteten ende opp som statens rettigheter.

BARNEOFRINGER OG STATLIG INNBLANDING I OPPDRAGELSEN

Introvigne slår allikevel fast at det finnes tilfeller hvor religiøs tro og praksis skader barn.

– Helt åpenbart, ja. Barn har blitt ofret i religioner fra gammelt av. De har også blitt drept som en del av kollektive selvmord og drap, som tilfellet var i Soltempelordenen (en religiøs gruppe som begikk kollektivt selvmord og flere drap på 1990-tallet, både i Sveits og i Canada. Blant de drepte var flere barn). Religiøse bevegelser kan også være skyldig i andre forsømmelser og overgrep: feilernæring, vold, manglende grunnleggende skolegang osv.

Introvigne mener også at «religiøs indoktrinering» er et problematisk begrep.

– Jeg ser ikke «religiøs indoktrinering» som en objektiv overtredelse, selv der hvor det handler om doktriner som den moderne staten eller dominerende kulturen anser som bisarre eller underlige. Tvert imot, det handler om foreldrenes rett til å oppdra sine barn. Jeg synes ikke at staten skal

**Religionssosiolog
Massimo Introvigne**
forsvarer foreldreretten.

Psykolog Kjell Totland
er kritisk til fundamenta-
listiske oppvekstmiljø.

**Religionshistoriker
Asbjørn Dyrendal**
er kritisk til avhopper-
fortellinger.

rett til å oppdra sine barn

forskernettverket CESNUR, som har engasjert seg spesielt i nye religioner, og i de mer kontroversielle av dem. Organisasjonen har også satt søkelys på forholdet mellom stat og religiøse minoriteter.

– Barna er utvilsomt fokuset i Barnekonvensjonen, men samtidig er foreldrenes rettigheter tatt inn i artikkel 5. Organiserte religioner er normalt ikke spesielt begeistret for språkføringen til internasjonale organisasjoner, som ofte ikke klart nok spesifiserer rettighetene til foreldrene og samfunnene. Dette kan nok være tilfelle med deler av Barnekonvensjonen, mener Introvigne.

– *Ser du noe motsetningsforhold i rettigheter for barn og voksne når Barnekonvensjonen påpeker at begge gruppene skal ha religionsfrihet?*

– Svaret mitt blir med bakgrunn i at jeg selv er medlem av Den katolske kirke. Den katolske kirke anerkjenner ikke at staten, regjeringer, internasjonale organisasjoner eller verdslig lovgivning har en grunnleggende rett til å oppdra barn. Denne retten ligger hos foreldrene. Kun i tilfeller hvor det finnes alvorlige og objektive overtramp fra foreldrenes side, kan staten eller andre institusjoner over-

gripe inn om foreldrene ønsker å lære barna sine at gudene skal komme i en flygende tallerken, akkurat som jeg bør være fri til å lære barna mine om det som er grunnleggende i katolsk tro, som at et stykke brød kan forvandles til legemet til en mann som døde for to tusen år siden. Jeg innser at for en sekulær humanist kan denne troen fremstå som enda rarere enn troen på flygende tallerkener.

– HANDLER OM FRIHET

Også religionshistoriker og HEF-medlem Asbjørn Dyrendal mener begrepet religiøs indoktrinering er problematisk.

– Indoktrinering er et ord jeg ikke vet hva er. Det blir jo lett noe vi kaller de ideene vi ikke er enige i. Jeg ville sterkt motsatt meg at staten skulle komme inn i mitt hjem og fortelle meg hva jeg skulle fortelle barna mine. Skal vi ha frihet innenfor samfunnet, må vi også akseptere at noen har tanker vi andre ikke liker, og at de oppdrar barna sine deretter. Man må ikke stirre seg blind på det at enkelte foreldre har en sterk tro som de overfører til barna, mener Dyrendal, som poengterer at vi har lover som regulerer for eksempel

fysisk disiplinering av barn og annen type mishandling.

– *Men er det da ikke noen typer religiøse miljøer vi kan si er destruktive for barn?*

– Helt generelt er det vanskelig å si at noen religiøse grupper er destruktive for barn, for oppvekster er en blanding av mange elementer. Og så kan man like eller ikke like det de enkelte holder på med. Innenfor religiøse miljøer vil det være både gode og dårlige foreldre, akkurat som innen det sekulære.

Det hender allikevel ofte at folk står frem og forteller om en forferdelig oppvekst i et trossamfunn. Dyrendal mener disse fortellingene må tas med en klype salt.

– På den ene siden er det sikkert noen som har hatt en forferdelig oppvekst i ulike trossamfunn, som i det sekulære. På den andre siden blir det lett slik at når man skal fortelle om hva som har skjedd, er det bare det negative som blir husket. Når man lager fortellinger om eget liv for seg selv og andre, er det naturlig at man spisser dem. Uten å være for negativ til dem som forteller dem, må man også huske på at de ikke alltid er like sannferdige.

Som eksempel på slike ikke-sannferdige avhopperfortellinger trekker Dyrendal frem beretningene om kvinner som mener å ha blitt misbrukt seksuelt i rituelle sataniske miljøer. Disse fortellingene har dukket opp i mediene og i bokform med visse mellomrom fra slutten av 80-tallet av, men er gjennom en rekke etterforskninger og akademiske studier blitt falsifisert.

Andre historier har til en viss grad blitt understøttet gjennom forskning, som at den kristen-fundamentalistiske gruppen The Family i en periode tillot og til dels oppfordret til seksuell omgang med barn, en praksis som er forkastet av gruppen i dag. Det er likevel slått fast at mens avhoppere gjerne fortalte at overgrepene gjaldt *alle* barn, var dette ikke tilfelle.

– Man må prøve å ha to tanker i hodet samtidig, konstaterer Dyrendal. – En ting er hva som er kritikkverdige, en annen hva som er grunn til å gripe inn, som jo loven gir mulighet for i enkelte tilfeller. Det er forskjell på å utøve kritikk og å ville nekte folk å utøve sin tro. Skal man gripe inn, skal man jaggu være sikker på at det er grunnlag for det.

Barns religionsfrihet

Barnekonvensjonen gir barnet en selvstendig religionsfrihet, men er det mulig å sikre barnets rettigheter mot foreldrenes oppdragelsesrett? Jurist Julia Köhler-Olsen forsker på grensen mellom barnets og foreldrenes religionsfrihet.

Tekst og foto: Kirsti Bergh

Det er vanskelig å sjonglere barnets religionsfrihet mot foreldrenes religionsfrihet, mener jurist Julia Köhler-Olsen

Barnekonvensjonen går langt i å gi barnet tanke-, samvittighets- og religionsfrihet. Barnet skal kunne ha frihet til å søke, motta og meddele opplysninger og ideer av ethvert slag. Men vi vet at mange barn vokser opp i religiøse miljøer der det legges begrensninger på slik aktivitet og hvor informasjonen er ensidig. Er det mulig å sikre disse rettighetene for disse barna, når foreldrene i enda sterkere grad har en konvensjonsfastsatt rett til å velge sine barns religiøse oppdragelse og utdanning? Hvordan kan man trekke grensene mellom disse rettighetene?

Barnerettsjurist Julia Köhler-Olsen arbeider med en doktoravhandling om forholdet mellom barns selvbe-

stemmelsesrett og kulturelle og religiøse normer. Dette er et felt med få autoritative og klare kilder, derfor er grenseoppgangen mellom foreldres og barns religionsfrihet vanskelig å dra. Hun erkjenner at konflikten mellom barn og foreldres rettigheter ligger der.

For med barnekonvensjonen kom det et paradigmeskifte i synet på barn. Forut for barnekonvensjonen var det foreldrenes rett å formidle enhver form for tro eller livssyn de måtte ha, og staten var forpliktet til ikke å blande seg inn i dette. Antipatien mot statens innblanding er ikke minst forståelig sett i lys av erfaringene fra Nazi-Tyskland, og senere de østeuropeiske kommunistdiktaturene.

– Med barnekonvensjonen (1989) forandres forholdet mellom foreldre og barn. Konvensjonens artikkel 14 sier at staten må respektere foreldrenes rett og plikt, men den er ikke lenger å sikre at oppdragelsen er i overensstemmelse med foreldrenes egen tro og overbevisning. De har nå en rett og plikt til å veilede barnet, og selv om det er en minimal forskjell, er det en forskjell fra tidligere. Foreldrene har altså ikke rett til å bestemme barnets religiøse eller filosofiske oppdragelse, men skal veilede barnet slik at det kan utøve sin rett til tros- og livssynsfrihet.

Paradigmeskiftet innebærer at det er barnet selv som har retten til tros- og livssynsfrihet.

– Utgangspunktet er at barnet er

rettssubjektet. Foreldre har en rett og plikt til å hjelpe barnet til å finne sin religiøse identitet.

Köhler-Olsen forklarer at dette veiledningsprinsippet er knyttet til andre prinsipper i barnekonvensjonen, som forutsetter en form for *dialog* mellom foreldre og barn.

– Slik jeg tolker det, skal staten respektere foreldrenes rett og plikt til å stå i dialog med barnet.

HVIS FORELDRE IKKE RESPEKTERER

Köhler-Olsen mener at det samtidig betyr at staten *ikke* skal respektere hvis foreldrene enten ikke veileder barnet eller de går over fra veiledning til ensidig påvirkning, tar avgjørelser som barnet ikke ønsker, eller – hvis barnet er veldig ungt – tar avgjø-

– umulig å håndheve?

relser uten å ta hensyn til hva barnet selv ville ønske. Foreldrene er forpliktet til å være i dialog med barnet direkte, eller med seg selv om hva de tror barnet ville ønske, når barnet er veldig lite.

Barnekonvensjonen forskyver vektleggingen fra en ren, tydelig foreldrerett innad i familien, til å være en rett for begge parter, og der de må stå i dialog med hverandre.

Dette er et vakkert ideal, men en slik dialogform høres umiddelbart ut til å representere en utfordring for strengt religiøse foreldre, der de har en klart definert sannhet i forhold til både normer og dogmer? Ut fra loven vil de være forpliktet til å relativisere det de står for i barneoppdragelsen?

– Ja, derfor tror jeg ikke den loven fungerer på slike troende...

Problemet som uansett dukker opp er dette: hvordan skal staten kontrollere hva som skjer innad i en familie?

Det kan man dessverre i liten grad, mener Köhler-Olsen. Derfor blir barnekonvensjonen på dette feltet en symbollovgivning. Det gjør den ikke nødvendigvis dårlig, for symbollovgivning er med og forandrer mentalitet over tid, mener hun.

Så på hvilken måte *kan* staten sikre barnas rettigheter i møte med foreldreretten? Det kan staten i første rekke bare gjennom formidling. Det gjøres i dag for eksempel gjennom foreldrekurs i alle landets kommuner, der respekten for barnet som menneske vektlegges. I det offentlige rom, kan staten håndheve grensen for hva foreldre kan gjøre overfor sine barn, men i det private rom i familien, er beskyttelsen sterk, og det er gode grunner til det.

Når det er omsorgssvikt kan ikke familien lenger ha den beskyttelsen, og da må barnevernet gripe inn. Men Köhler-Olsen har ikke i sitt arbeid kommet over at religiøs oppdragelse har vært årsak til barnevernets inn gripen.

– Nei, men det kan jo tenkes at tilfeller av vold mot barn er rettfærdiggjort av religion, men når barnevernet tar saken, er de ikke interessert i begrunnelsen. Derfor kommuniseres dette ikke videre.

Etter konvensjonene har foreldre stor adgang til å formidle sin religiøse tro til sine barn – enten den inneholder helvetesvisjoner eller demonlære – og de har adgang til i å isolere seg fra storsamfunnet.

Det Köhler-Olsen mener de etter barnekonvensjonen likevel er forpliktet til å gjøre, er å forhøre seg med barnet om hva det synes om helveteslæren, hva det synes om at de andre i klassen er syndere, hva det synes om at det ikke kan delta i akti-

viteter. Men det er nærmest umulig å håndheve for staten.

– Denne dialogformen er det barnekonvensjonen kan bidra med. FNs barnekomité har ikke kommet med forklaring hva de mener med det juridiske begrepet «to give direction», og *når* barnet selv skal bestemme. Men det må jo ligge noe annet i å veilede enn bare å formidle sine egne oppfatninger.

MÅ FORHOLDE SEG TIL BARNETS MENING

Ikke bare er det vanskelig å håndheve barnets religionsfrihet, men også hvor grensene skal gå mellom barnets religionsfrihet og foreldreretten til å velge sine barns religiøse oppdragelse, er uklare og har ingen juridisk presedens.

Köhler-Olsen karakteriserer det som et «normativt tomrom» hvor det er mye skjønn og egenoppfat-

foreldre og barn. Foreldre har fremdeles beslutningsadgang i lang tid, i Norge fram til barnet er fylt 15 år. Men de kan ikke komme fram til en beslutning uten å høre med barnet hva barnet selv mener er best for det.

Barnet har en klar rett til å bli hørt, men foreldrene har fortsatt makt til å bestemme.

– Asymmetrien mellom foreldre og barn er ikke forandret, men hvordan den skal oppleves for begge parter er forandret. Og det er ett skritt framover synes jeg.

Barnet er uansett prisgitt sine foreldre.

– Det henger rett og slett sammen med at retten til tros- og livssynsfrihet er en sivil rettighet som ikke er konstruert annerledes med barnekonvensjonen. Det er fremdeles en rettighet som krever at vi mener vedkommende er moden, rasjonell,

«Foreldre har en rett og plikt til å hjelpe barnet til å finne sin religiøse identitet.»

ning. Jussen har i liten grad vært inne i feltet og funnet en tolkningsstandard. Naturlig nok er det få barn som går til sak mot sine foreldre, det kan de i hovedsak ikke gjøre før de er 18 år.

Hun ser for seg at voksne går til sak mot sine foreldre for hva de utsatte dem for i oppveksten. Da kan spørsmålet testes i forhold til barnekonvensjonen ved at det voksne barnet saksøker staten fordi den burde ha sett at det ble utsatt for omsorgssvikt – i henhold til barnevernloven – blant annet med bibelens ord i hånden. Påstanden blir da at staten burde ha sett at etter artikkel 14 er staten forpliktet til å beskytte meg. Det er en vei å gå for å trekke grensen.

På den ene siden forplikter altså barnekonvensjonen foreldrene til å lytte til barna. Artikkel 14, nr 2, sier at «partene skal respektere foreldrenes (...) rett og plikt til å veilede barnet om utøvelsen av hans eller hennes rettigheter på en måte som er i samsvar med barnets gradvise beslutning.»

– Artikkel 14 nr 2 gjør at foreldrene ikke kan bestemme over barnet uten at de har forholdt seg til hva barnets mening er, og når barnet ikke har noen mening, skal de tenke seg nøye om i forhold til hva det betyr for barnet. Der går grensen mellom

reflektert og har overveid sine synspunkter. Så når min (hypotetiske) niårige datter sier at hun vil gå med hijab, må jeg vurdere. Selv om hennes venninner har det på seg og hun derfor vil, er det god nok grunn til å ta det på seg? Den perfekte foreldresituasjonen – i stedet for å si nei eller ja, så har vi denne dialogsituasjonen. Til slutt kan jeg likevel bestemme.

Vi oppfatter den religiøse identiteten å stikke dypere enn andre identiteter. Derfor oppfatter vi tvang i slik sammenheng som mer alvorlig enn for eksempel å bli tvunget med på skitur.

ISOLERTE TROSSAMFUNN OG MULIGHET TIL SPØRSMÅL

Köhler-Olsen mener staten har en forpliktelse til å være aktiv overfor lukkede trossamfunn og aktiv i sin formidling av at barnet er et individ i gruppen, og at det ikke nødvendigvis er gruppen som skal ha det endelige ordet i forhold til hva dette individet er eller blir.

– Gruppen er veldig viktig for mange, men gruppen har ansvar for å sikre at individet *kan* være individ. Men dette er en formidlingsrolle som jeg ikke klarer å se hvordan staten skal klare utøve overfor lukkede trossamfunn.

– *Konklusjonen blir at fordi vi ikke ønsker et autoritært samfunn hvor staten har mulighet til å gripe for sterkt inn i våre private liv, så må vi «ofre» friheten til barna i disse trossamfunnene?*

– Jeg vil ikke at det skal være konklusjonen, men det krever i hvert fall sterke ressurser og stor overvåkenhet for at vi ikke skal ofre dem.

– Samtidig finnes det jo voksne som har vokst opp i disse trossamfunnene og fortsatt er der og trives godt. Er de da også offer, eller slutter de å være offer når de blir 18?

Köhler-Olsen mener vi vanskelig kan gjøre noe i forhold til de barna, men at det er de som ønsker å bryte ut vi kan hjelpe, og det er de storsamfunnet må etablere et apparat for å ta i mot.

Vi oppfatter det som at barn i isolerte trossamfunn ikke har frihet i sin egen utvikling og til å finne sin egen identitet, men for en del religiøse er dette ikke ønskelig, det er ikke å ha noen rettesnor i livet.

– Tros- og livssynsfrihet er i kjernen av den individuelle retten, og denne er begrenset for dem. Spørsmålet er hvor mye staten må formidle denne valgfriheten. Den eneste muligheten staten har, er at staten må respektere foreldrenes veiledning. Men hvis veiledningen ikke hjelper barnet til å utøve sin rett – hvis barnet ønske å velge – så må ikke staten respektere foreldrene lenger. Men hvordan dette skal skje ... Jussen har ikke noen avklart løsning.

Men det kan hende foreldreretten taper terreng med tiden.

– Artikkel 14 nr 2 er knøttliten bestemmelse, og det finnes i hvert fall seks sterke kilder som gir foreldre rett til å bestemme barnets religiøse oppdragelse, både innad i familien og rettet mot utdanning. Og så finnes altså denne lille. Men den har forandret noe i alle fall.

– Staten har mulighet til å bedrive litt mer kontroll, men staten må finne ut på hvilken måte det skal skje. Og staten – og majoriteten – må ta hensyn til at det er barnet som utøver denne religionsfriheten. Hvis barnet selv ikke definerer seg som annerledes enn foreldrene, kan vi ikke gå inn og si at det er skadelig.

– *Det er ikke mulig å sette objektive kriterier?*

– Religionsfrihet kan begrenses, men da går man ganske hardt inn på det å definere hva som er et riktig levesett. Da må man være forsiktig. Man kan godt ha personlige standpunkt, men da må man også være klar over at man kanskje trækker over en grense, for eksempel at man blir antipluralistisk.

Libyske demokratidemonstranter ba om at FN måtte innføre flyforbudssone over Libya for å hindre Ghadaffi å angripe protesterende sivilbefolkning. Foto: Scanpix

Moammar Gaddafi omtalte de libyske demokratidemonstrantene som skadedyr og rotter som skulle renses ut hus for hus. Da bestemte FNs sikkerhetsråd seg for å intervenere. Var det riktig?

Hvem har ansvar for å beskytte sivilbefolkningen?

Som andre humanitære intervensjoner der militære virkemidler blir brukt, er aksjonen i Libya omdiskutert. Dilemmaet er kanskje det aller vanskeligste i internasjonal politikk: *Når, om noen gang, er det riktig for stater, individuelt eller kollektivt, å bruke militær makt mot et annet land – ikke i selvforsvar eller for å hindre internasjonal konflikt – men for å beskytte sivilbefolkningen i landet?*

Hva er menneskerettigheter:

Leder for Menneskerettighetsakademiet, Lillian Hjorth, skriver om problemstillinger knyttet til menneskerettighetene.

Send gjerne spørsmål til: lillian@mr-akademiet.no

Militære intervensjoner utfordrer selve det organiserende prinsipp i det internasjonale samfunn, nemlig at statene skal respektere og anerkjenne hverandres grenser. En stats suverenitet hviler på at statsmyndighetene og grensene blir anerkjent av andre stater, og at befolkningen aksepterer sentralmakten. Upopulære og eller totalitære regimer er like suverene som folkevalgte demokratiske. *Suvereniteten kommer av at man anerkjenner legitimiteten til myndighetenes makt, og ikke legitimiteten til denne maktens handlinger.* Nord-Korea, Burma og Iran er – uansett hvor ufordragelige de er – alle suverene stater.

DREPTE 262 MILLIONER EGNE INNBYGGERE

Nettopp på grunn av suverenitetsprinsippet, har regimer opp gjennom historien kunnet utføre massive overgrep mot sitt eget folk uten inngripen utenfra. Den amerikanske professoren Rudolph Rummel har regnet ut at stater i det forrige århundret til sammen drepte 262 millioner av sine egne innbyggere – seks ganger så mange som døde i krig i samme periode. Det er nettopp som en reaksjon på vilkårlig statsvold, at det internasjonale menneskerettighetsvernet har vokst frem. Målet har vært – og er – å sikre individers rettigheter ved å forplikte myndighetene og sette grenser for deres mulighet til maktbruk. På Verdenskonferansen om menneskerettigheter i 1993 ble det fastslått at

staters brudd på menneskerettighetene er et legitimt internasjonalt anliggende. Når massive overgrep skjer, kan og bør verdenssamfunnet reagere.

Den tradisjonelle forståelsen av suverenitetsprinsippet ble igjen utfordret på 1990-tallet da sivile ble ofre for systematiske krenkelser, mens det internasjonale samfunnet sto maktesløs og så på. Blant annet med referanse til suverenitetsprinsippet, klarte ikke statene i FN å bli enige om å gripe inn på forsvarlig vis. Noen be-

menneskerettighetene som strider mot enhver forståelse av vår felles menneskelighet?

ANSVAR FOR Å BESKYTTE-NORMEN

Inn i det nye hundreåret fortsatte debatten om hvorvidt det internasjonale samfunnet burde ha en intervensjonsrett – også militært – for å beskytte en truet sivilbefolkning. Hvordan og når burde eventuelt retten anvendes, og under hvilken myndighet? Som et forslag til svar ble en

– Det er å håpe at normens viktigste funksjon vil være å virke forebyggende.

givenheter huskes bedre enn andre: folkemordet i Rwanda fra april til juli 1994, der mellom 800 tusen og én million mennesker brutalt ble slaktet ned; og folkemordet i Srebrenica i juli 1995 der 8000 gutter og menn ble drept og dumpet i massegraver. Det var nettopp med utgangspunkt i disse hendelsene at FNs daværende generalsekretær Kofi Annan i 2001 formulerte dilemmaet:

Hvis humanitær intervensjon er en uakseptabel inngripen i staters suverenitet, hvordan skal vi da reagere på et Rwanda, på et Srebrenica – på grove og systematiske overgrep og krenkelser av

ny norm lansert: *Ansvar for å beskytte (på engelsk: the responsibility to protect (R2P)).* Det nye konseptet hevder at prinsippet om statssuverenitet ikke innebærer privilegier, men først og fremst *ansvar*. Og det viktigste ansvaret en statsmyndighet har er å *beskytte sitt eget folk*. Av den nye normen følger at dersom staten verken har vilje eller evner til å beskytte befolkningen – eller enda verre at det er staten selv som er ansvarlig for overgrep – må beskyttelsesansvaret overføres til det internasjonale samfunn. Gjennom ulike vedtak fra og med 2005, har FN gått svært langt i å

godta denne nye normen. Resolusjonen om Libya er historisk fordi det er første gang FNs Sikkerhetsråd eksplisitt viser til *ansvar for å beskytte* som grunnlag for sin aksjon.

Selv om doktrinen kan sies å være en naturlig videreutvikling av folkeretten, er det mange dilemmaer knyttet til den. Militære aksjoner, uavhengig av begrunnelser og mål, har nemlig en tendens til å skape sin egen voldsspiral der overgrep, brutalitet og drap på uskyldige sivile blir konsekvenser. Virkemiddelet bør derfor brukes med størst mulig var-somhet og bare etter at alle andre metoder – diplomatiske, økonomiske og humanitære – er forsøkt først. Videre må være gode utsikter for at planen lykkes. En større brann må for all del ikke utløses.

Et svært sentralt poeng er at intervensjonen bør ha bredest mulig støtte blant statene for ikke å øke spenningen i det internasjonale samfunn. Militære aksjoner med verdibaserte begrunnelser, blir nemlig ofte ledsaget av anklager om at de intervensjonerende statene i realiteten har andre motiver. Jo bredere støtte aksjonen har, jo mindre grobunn vil det være for slike. Mye taler derfor for at FNs Sikkerhetsråd bør ha det avgjørende ordet. Imidlertid har hver og en av rådets fem faste medlemmer

- Frankrike, Kina, Russland, Stor-britannia og USA - vetorett og kan blokkere beslutninger som de er ueni-

ge i. I praksis betyr dette at intervensjoner i disse statene og blant deres allierte og «venner», ikke vil skje. Dilemmaet er alvorlig. Hvordan skal situasjoner håndteres der verdenssamfunnet blir vitne til systematiske overgrep og massakrer der FN er handlingslammet? Bør andre mellomstatlige organisasjoner som NATO eller Den afrikanske union gripe inn? Er det moralsk forsvarlig ikke å gjøre noe? Dette er bare noen av mange kompliserte spørsmål som kan knyttes til den nye normen.

DOKTRINEN PÅ ALVOR

FNs tidligere høykommissær for menneskerettigheter Louise Arbour har uttalt at *Ansvar for å beskytte*-doktrinen er den viktigste og mest oppfinnsomme på den internasjonale scene gjennom flere tiår. Det er å håpe at normens viktigste funksjon vil være å virke forebyggende. Og det er ikke bare autoritære land som bør ta den nye doktrinen på alvor. Også frie, rike og demokratiske velferdsstater bør benytte anledningen til å revurdere sin politiske praksis. Det minste man bør forvente av statene når det er blitt folkerettslig legalt å intervensjonere militært for verdier, er at de er prinsippfaste i forhold til verdiene ellers også. En god begynnelse kan være å slutte å selge våpen til undertrykkende stater som i senere tilfeller kan finne på å bruke dem mot sitt eget folk.

Tema på Verdenskongressen

Intervensjonen i Libya aktualiserer tematikken på den humanistiske verdenskongressen i Oslo til høsten, hvor tema er Humanisme og fred. Ett av spørsmålene som skal diskuteres er hvordan overstatlige organer kan bygge fred og forebygge konflikt. Hva gjør organisasjoner som FN, OSCE og EU i så måte, og kan humanistbevegelsen påvirke dette arbeidet? Hva er de viktigste utfordringene for disse organisasjonene? Og når det kommer til å krige for fred, hvordan skal humanister forholde seg til det? Skal humanister støtte militærintervensjoner som avskrekking eller forsvar, og støtte bruken av militærmakt – som i Libya – for å forsvare liv og frihet? Eller bør humanister være antimilitarister og til og med pasifister? Dette og flere spørsmål blir diskutert under verdenskongressen som er åpen for påmelding for alle medlemmer i Human-Etisk Forbund.

– Vellykket intervensjon

Den libyske demokratiaktivisten Ghazi Gheblawi deltok i begynnelsen av mai på konferansen Oslo Freedom Forum. Han mener den FN-støttede intervensjonen har vært vellykket.

– Ingen forventet at flyforbudssonen skulle velte Gaddafi. Formålet var primært å hindre drap på sivile, og det har vært svært vellykket. Aksjonen holder Gaddafi tilbake, gir folk rundt ham muligheten til å hoppe av, kanskje til og med å kaste ham, sier han i et intervju med tidsskriftet Minerva (minervanett.no).

Et annet poeng, mener Gheblawi, er at de internasjonale styrkene gir håp til opposisjonen:

– Vesten gjør sitt beste for å støtte Libyas sak mot en leder som tok til våpen mot egen befolkning og dermed mistet all legitimitet. Jeg husker da resolusjonen ble vedtatt: Folk feiret i gatene. Ikke bare i øst, hvor Gaddafi ikke har noen kontroll, men også i hovedstaden Tripoli.

Gheblawis versjon er at folk er takknemlige for intervensjonen.

– Det gjelder ikke bare Norge. Den politiske og akademiske venstresiden generelt, også i den arabiske verden, er ikke bare skeptiske: De lytter mer til ideologen deres enn til fakta på bakken. Det var en brutalitet som vi ikke hadde sett før. I Libya var det Gaddafi som gjorde det fullstendige kaoset mulig. Det finnes ikke noen offisiell hær, bare væpnede grupper som er lojale mot ham eller sønnene hans. Dermed finnes ingen struktur eller aktør som folk selv kan se til for beskyttelse. Når styret på denne måten ikke tar noe ansvar for å beskytte sivile, har det mistet all legitimitet. Vold er selvfølgelig ikke bra. Men dette er en frigjøringskamp mot et diktatur.

– Skepsis handler om vitenskapsformidling og forbrukerbeskyttelse

Hun elsker den vitenskapelige metoden og er *Skeptiker, så klart!* Nå er 26-årige Marit Simonsen også ny leder av Foreningen Skepsis.

Tekst: Kirsti Bergh

Virkeligheten er ganske magisk i seg selv, synes skeptiker Marit Simonsen.

– **D**e sakene vi i Foreningen Skepsis er opptatt av, er viktige for folks liv, sier Marit Simonsen.

Da Foreningen Skepsis avholdt årsmøte for første gang på 15 år kom det en rekke nye, og til dels unge, koster inn. Simonsen, som står i spissen for det nye styret, er både ung og kvinne. Fire av ni styremedlemmer er kvinner. At kvinnene inntar og er aktive i et miljø som tradisjonelt har vært dominert av menn, er hun veldig glad for.

– Jeg tror mange kvinner er lei av å bli fremstilt som følende, fjollete folk. Ukeblader og kvinnesatsningskanaler har sjelden fokus på virkeligheten, enda mange av oss er opptatt av den, og vi vil kanskje vise at vi ikke identifiserer oss med de sakene.

Skepsis er relevant i hverdagen.

– Skepsis handler om vitenskapsformidling og forbrukerbeskyttelse. Det handler om å forstå hva av alternativ behandling som virker og hva som ikke virker. Det handler om å forstå hvordan verden rundt oss fungerer. Vitenskap er bare erfaring satt i system. Vitenskap er ikke noe skummelt som bare fins i laboratoriet, men noe du kan bruke hver dag, og det synes vi er viktig å fortelle folk.

Som biologistudent og vitenskapselsker har Simonsen blogget (*Hugs and Science*), debattert i diverse diskusjonsforum – ikke minst i Skepsis' eget diskusjonsforum, hvor mange

skeptiske diskusjoner har foregått og foregår; og hun er spaltist i Fri tanke og redaksjonsmedlem i skeptiker-podcasten *Saltklypa*. I tillegg var hun en av initiativtakerne til skeptikerkonferansen *Kritisk masse* i fjor høst. Den vokste igjen ut av at «Skeptikere på pub» i Oslo dro til London på konferanse (*TAM – The Amazing Meeting*, en skeptikerkonferanse med utspring i James Randis' organisasjon) og ble motiverte til å lage egen konferanse. *Kritisk Masse* ble en suksess i november i fjor, og planen er å arrangere det i år også.

KJÆRLIGHET TIL VITENSKAPEN

I en tid hvor kvinner altfor ofte synes mer tilbøyelige til å lytte til hva de døde, engler, astrologer og skrullede profeter sier, enn hva vitenskapen avdekker, hvordan ble hun skeptiker?

– For meg kom det ut av en voksende kjærlighet til vitenskapen. Jeg har alltid vært interessert i naturen og virkeligheten, og jeg har alltid vært veldig nysgjerrig. Da jeg var yngre var jeg litt interessert i – og trodde kanskje også på – fenomen som Big Foot og ufoer og en del andre overnaturlige ting. Men da jeg gikk det litt nærmere etter i sømmene, skjønte jeg at dette stemmer jo ikke. Hvis man undersøker ting kritisk og bruker gode metoder for å undersøke det, dukker det fort opp andre forklaringer som er bedre, enklere og mer naturlige – forklaringer som ikke forutsetter noe ekstra om virke-

ligheten for å stemme, forklarer hun.

Selv om hun har vært fascinert av fantastiske ideer, har hun likevel stilt seg kritisk til dem.

– For meg har det vært slik at jeg bare ville ha mer og mer informasjon om dem, og da jeg fikk nok informasjon, skjønte jeg at, hm, dette var ikke bra. Engasjementet mitt våknet da jeg ble litt eldre og leste mer. Jeg begynte å lese psykologi og begynte å skjøne litt mer av de mekanismene som gjør at vi mennesker lar oss villedes. Så begynte jeg å studere biologi og skjønte mer og mer av den vitenskapelige metode, og det er en veldig god måte å orientere seg i verden på.

Nå vil hun gjøre Foreningen Skepsis mer aktivistrettet og synlig, med folkeopplysende arrangementer og aksjoner. Og med et positivt budskap.

– SKEPTISISME IKKE KYNISME

Nettopp det å tilbakevise forestillingen om skepsis som negativ kynisme og skeptikere som arrogante bedrevitere som ønsker å fjerne all magi i verden og alltid har behov for å forklare alt, er en av utfordringene Simonsen ser for skeptikere.

– Jeg vil si at forskjellen mellom oss skeptikere og kynikere er at vi har håp om endring; håp om at folk kan ta til seg ny kunnskap og forstå verden på en god måte. Vi ønsker ikke å ødelegge gleden til noen. Vi er stort sett ganske glade, livlige folk. Det handler ikke om å avmystifisere fine opplevelser, men om å forstå dem på flere nivåer, sier Simonsen, som med stolthet bærer sin t-skjorte med bilde av Charles Darwin:

– Jeg kan glede meg over en vakker blomst like mye som andre, men i tillegg ser jeg evolusjonshistorien til frøplanter og hvordan kronbladene utvikler seg fra en kime – Verden er så full av vidundere. Folk tror at hvis man har et vitenskapelig verdenssyn, forsvinner all magien, men jeg synes faktisk virkeligheten er ganske «magisk» i seg selv. Jeg trenger ingen alver i hagen.

– KRITISK TENKNING VIKTIG DEL AV LIVSSYN

I forbindelse med aksjonen «Ingen liker å bli lurt», er det kommet beskyldninger om at Skepsis har infiltrert Human-Etisk Forbund. Simonsen passer inn i det bildet – denne våren har hun nemlig begynt i et vikariat som organisasjonssekretær i Humanistisk

Ungdom. Men bare de historieløse vil hevde slikt, for skeptikerbevegelsen har alltid vært en søster av humanistbevegelsen.

– Det er viktig at det påpekes at kritisk tenkning er en nødvendig del av et godt menneskesyn – at vi ønsker å hjelpe hverandre.

– *Er det noen fare for at budskapet om kritisk tenkning – både hos Skepsis og denne kampanjen – kan forsvinne i angrep på annerledes tenkende?*

– Jeg skjønner at folk kan føle seg angrepet når deres sterke opplevelser blir bortforklart av andre som sier at det du opplever der er ikke riktig. Men vi synes likevel det er viktig at folk har god informasjon om hvilke prosesser som kan foregå i deres egen kropp og hjerne. Og vi ønsker at alle skal være åpne for flere forklaringer (se side 32).

James Randi er en av Simonsens helter, og hun var en av de heldige som fikk henge rundt med Randi over flere dager.

– Det var gøy å møte en person som er så utrolig glad i det han gjør og veldig spesielt å møte en person som har jobbet så iherdig for en sak så lenge. Han er en kjempe, en bitteliten kjempe.

Hun synes det må være lov til å se opp til folk selv om man er skeptiker.

– Skal man se opp til noen må de fortjene det, og han fortjener det. Men da han kom med et dårlig begrunnet utspill der han stilte seg tvilende til menneskeskapt global oppvarming, fikk han kritikk fra hele skeptikermiljøet. Han sa da at han ikke hadde satt seg godt nok inn i saken, undersøkte mer og forandret mening. Så her utviste skeptikerne en ekte skeptisk holdning til ham, og han utviste ekte skeptisk holdning – fordi han undersøkte saken nærmere og var villig til å endre mening etterpå.

(Tidligere publisert på Fritanke.no)

Skepsis

Skepsis er en uavhengig sammenslutning av engasjerte mennesker med det formål å fremme og publisere resultater av kritiske undersøkelser av ulike «overnaturlige» fenomen og skal være et kritisk korrektiv til fantastiske og dårlig begrunnede påstander i norsk offentlighet. **Skepsis.no**

SKEPTIKER, SÅ KLART!

Marit Simonsen er masterstudent i biologi, men for tiden vikarierer hun som organisasjonssekretær i Humanistisk Ungdom

«Det er sant, jeg har opplevd det selv»

Det finnes gode grunner til ikke å ta egne og andres opplevelser som garantert god fisk.

– Jeg snakker faktisk med engler selv, Marit, sa en bekjent i et middagsselskap som svar på en av mine uprovoserte skeptiske taler.

– Kanskje du bare må åpne sinnet ditt?

Jeg vitset med at det vanskelige var å få dem til å svare, men skaden var skjedd. Jeg var den sure skeptikeren som fnysen av folks opplevelser.

Jeg prøvde å stille nysgjerrige spørsmål, og ellers være en høflig og snill bekjent med ferske innfallsvinkler, men hun følte seg likevel angrepet. Til slutt utbrøt hun ampert: – Jeg vet hva jeg opplevde og du kan aldri overbevise meg om at det var noe annet!

– Det er vel ikke særlig *åpent* av deg, er det vel?, repliserte jeg, heldigvis til avvæpnende latter fra de andre.

HENDELSEN OG OPPLEVELSEN AV DEN

Skeptikere som er åpne med hvor vi står i spørsmål om det paranormale, setter tidvis uforvarende våre ellers vennlige meningsmotstandere i hardisk. Spesielt når historien er personlig eller egenopplevd, er det vanskelig å fremstå som en snill og nysgjerrig skeptiker. Historiene folk har er en del av deres identitet, og når fortellingene kritiseres går det ikke bare på fakta løs. Det går på hvordan man ser på seg selv og sine erfaringer.

Egne opplevelser med spøkelser, synske eller medisinske behandlinger fremlegges ofte som dokumentasjon på overnaturlige fenomen. Nylig sto det også i avisen om en episode med et potensielt spøkelse på et NAV-kontor i Vadsø. Vi skeptikere blir gjerne konfrontert med slike historier – og de er vanskelige å argumentere mot; og ikke bare fordi historiefortelleren blir lei seg. Men det finnes likevel grunner til ikke å ta slike opplevelser for garantert god fisk.

VG rapporterte at det ikke bare var arbeidsløse som besøkte NAV, men at det var lys som ble skrudd av og på, plutselige bølger av kulde i rommet og rapporter om «noen» som kastet kaffe på ansatte. De ansatte kalte det et generelt «ubehag». Jeg kan selvfølgelig ikke avfeie at det var en eller annen, blyg, magisk enhet som plagde de ansatte. Men jeg kan

Lyset blaffer! Det må selvfølgelig ha vært et spøkelse som gikk gjennom rommet, eller ... Foto: Istockphoto

heller ikke avfeie at mysteriet skyldtes materielle fenomener.

Har du noen gang blitt lurt av en optisk illusjon? Da bør du vite at sansene dine kan spille deg et puss. Har du noen gang diskutert med familien om det var sommeren 1994 eller 1995 storebror brakk beinet? Da bør du vite at minner kan forvrenses over tid – og ikke minst når minnene ofte hentes frem og blandes med andre historier. Har du noen gang blitt oppkvikket av en kaffekopp og senere oppdaget at den var uten koffein? Da bør du vite at oppfatningen din av en hendelse ikke alltid er nøyaktig. Og har du noen gang gått på en lykte-stolpe mens du fulgte med på noe

helt annet? Da bør du vite at oppmerksomheten din er selektiv, og retter seg dit du ønsker.

ÆRLIG OG REDELIG FEILTOLKET

Hvis man bruker disse høyst ordinære tankepussene til å vurdere NAV-hendelsene hver for seg, kan man kanskje tenke seg at kulden kan komme fra et uoppdaget trekkfullt hjørne, at kaffekoppen kanskje sto ustøtt i utgangspunktet, og at det var dårlig kontakt i lampen. (Men det bør naturligvis undersøkes nærmere.) Å foreslå slike forklaringer betyr ikke at man ikke tror på de ansatte. Men virker det ikke mer sannsynlig at de har feiltolket – på ærlig og redelig vis –

det de opplevde, heller enn at kontoret faktisk huser noe som vi ikke engang har en klar oppfatning av hva er? Har man først tenkt tanken «spøkelse!» er det mye som kan bygge opp under denne ideen som til vanlig aldri ville gitt reaksjoner: ulende vind, stemmer når man ikke ser folk, lysflekker i en rull med fotografier. Vi biter oss gjerne merke i det som bekrefter det vi allerede tror.

Jeg blir ofte utfordret med slike anekdoter. Men de er faktisk nesten umulige for meg å evaluere seriøst. Jeg blir bedt om å vurdere *et minne om en opplevelse av en hendelse*. Hvert av leddene kan ha introdusert feil som vil være umulige for meg å avdekke.

Hendelsen kan ha bestått av flere elementer, hvorav bare noen ble en del av opplevelsen. Opplevelsen kan videre fordreie inntrykket av den virkelige hendelsen, og deretter kan minnet endres over tid.

Det kan ikke være lett å ha hatt en skremmende opplevelse, for så å møte en skeptiker som sier at man har misforstått alt, eller at det man beskriver ikke egentlig skjedde. Ikke rart stemningen blir amper.

På Facebook-siden til «Ingen liker å bli lurt» ser man noe av det samme. Vi som er skeptiske mener at vi diskuterer faktapåstander om hva som virker og ikke virker av alternativ medisin, mens opponentene våre hevder seg personlig angrepet og latterliggjort. Mange deler anekdoter for å understøtte sine påstander om at noe virker, eller linker til YouTube-videor der en sterk historie fortelles.

Grunnen til at dette ikke kan regnes som fullverdig dokumentasjon er at selve hendelsen er fullstendig utilgjengelig for andre, i motsetning til vitenskapelige forskningsartikler, der alle og en hver kan følge tankerekken fra hendelse til tolkning.

Skeptikere leter etter en virkelighet vi alle kan dele. Hjernene våre er imidlertid veldig gode til å oppleve, tolke og huske ting på helt særegne måter. Selv om debatten kan bli litt opphetet noen ganger kan det være greit å huske på at vi skeptikere egentlig bare vil være sikre på at alle ser den samme virkeligheten.

«Ali»s største drøm er å bli martyr i kamp mot Israel.

Guds politiske parti

Et tungt bevæpnet, sjiamuslimsk parti har makt til å styrte regjeringen i Libanon. Hvem er egentlig menneskene bak Hizbollah? Vi møtte en lærer og en kriger.

Tekst og foto: Frida Sabina Skatvik

Freden har lagt seg som en ferniss over vestlige kjedebutikker, minimalistiske nybygg og nypolerte flater i Libanon. En kristen stat, en muslimsk majoritet og et dypt splittet land. Hver søndag samler demonstranter seg i gatene for å kreve et sekulært regime. Men det er et langt lerret å bleke; såpass langt at mange anser prosjektet som utopisk. Sekulariseringsprosessen er ikke mulig uten å fjerne hjørnesteinene i det allerede eksisterende politiske systemet.

Til tross for at kristne maronitter er en minoritet i forhold til den raskt voksende befolkningen av sjiamuslimer, er det fremdeles slik at presidenten, sammen med den øverste lederen av Lebanese Armed Forces (LAF), skal være maronitt. Statsministeren skal være sunnimuslim, parlamentslede-

ren sjiamuslim og nestlederen druser. Alt i alt representerer parlamentet atten forskjellige forgreninger av kristendom og islam. Religion og politikk er sammenvevd i all politisk og sosial praksis; en praksis som splitter befolkningen i ulike nabolag med hvert sitt flagg, egne skoler, private sykehus, banker og bedrifter. En av mange religiøse og politiske grupper, er Hizbollah.

FRA OPPOSISJON TIL POSISJON

Helt siden Iran valgte å utvide sin motstand mot Vesten ved å trene opp styrker i Libanon i 1982 – samme år som Israel invaderte Libanon for første gang – har landet vært en slagmark for interessekonflikter mellom Iran og USA. I posisjon står kristne maronitter, representert ved presidenten og øverste leder av LAF, med

våpentrening og økonomisk støtte fra USA. I opposisjon er Hizbollah, med betydelig økonomisk støtte fra Iran. Hvor mye er usikkert: Enkelte estimerer den årlige støtten til 200 millioner dollar, andre så mye som én milliard. Tallene er usikre. Det som er sikkert, er at det militære opposisjonspartiet Hizbollah – Guds parti – innrømmes stadig større innflytelse i den kristendominerte staten, og at partiet de seneste årene har fått ta flere politiske beslutninger i posisjon. Landet er splittet. Når Israel går til angrep er det ikke Libanon, men Hizbollah som er siktemålet. Under Israels siste angrep på Sør-Libanon i 2006, var de nasjonale interessene så polariserte at den libanesiske forsvarsministeren rådet Israel til å trappe opp angrepene, ifølge WikiLeaks.

Men 2006-krigen førte ikke til

nederlag for Hizbollah, slik forsvarsministeren ønsket. Tvert imot fikk mange sjiamuslimer – den største religiøse gruppen i den tidligere franske kolonien – større tiltro til Hizbollahs rolle som eneste forsvar mot nye angrep. To år senere sto LAF handlingslammet i hovedstadens handelsgater mens Hizbollah markerte sin suverenitet med en tre dager lang bevæpnet okkupasjon av Beirut. Dette var bare en forsmak på hva som ville komme: Samtidig som den vestligvennlige statsministeren, Saad Hariri, lot seg avfotografere med Barack Obama 12. januar, var Hizbollah hjemme og sørget for at regjeringen falt sammen. Hariri måtte gå av. Bakgrunnen? Hariri hadde inngått samarbeid med FN i etterforskningen av bombeattentatet på sin far, Rafiq Hirari, noe øverste leder av Hizbollah,

Hasan Nasrallah, likte dårlig. Så dårlig at han kvitterte med at han ville «kutte av hendene» til alle som våget å stille medlemmer av Hizbollah for retten. Deretter trakk han partiet og partiets allierte (blant dem også kristne) fra regjeringssamarbeidet, med visshet om at når minst 1/3 av ministrene trekker seg, kollapser regjeringen.

– FRYKTØSHET OVERFOR DØDEN ER VÅR STYRKE
Hvem er egentlig Hizbollah? En terroristorganisasjon, militær motstandsbevegelse eller et legitimt politisk parti? For å finne ut hvorfor det religiøse partiet får bred oppslutning blant sjiamuslimer, er økonomisk og sosial trygghet en sentral faktor. Det finnes nok av folk som støtter Hizbollah av strategiske grunner; for ikke å bli utfrosset fra et sosialt nettverk, fordi partiet tilbyr et minimum av økonomisk trygghet eller fordi politikken anses som den eneste mulige med tanke på å beskytte seg mot nye angrep fra Israel. Men om en vil komme nærmere kjernen av Hizbollahs program, må en prate med mennesker som har en ideologisk forankring i partiet.

Det er nettopp det jeg har tenkt til å gjøre en ettermiddag i mars, ved sjøsiden i Beirut. Her har jeg avtalt å treffe en lærer ved en Hizbollah-subsidiert ungdomsskole. Læreren jeg har kommet for å treffe, viser seg å være en diskret antrukket mann i 40-årene. Han presenterer seg som Abu Jihad. Jeg strekker fram hånden for å hilse – en gest som blir høflig avslått. Selvfølgelig, rettroende muslimer kan ikke røre fremmede kvinner. Vi bestemmer oss for å slå oss ned på en lokal fortausrestaurant (det ubetenksomme forslaget om å sette oss på Hard Rock Café avfeies med et talende blick. Er journalisten idiot?). Abu Jihad ser seg både til høyre og venstre før han setter seg ned. Stemmen er lavmælt, engelsken gebrokken, men tydelig.

Jeg lurer på hva som er forskjellen på Hizbollah-skoler og andre skoler i Libanon.

– Forskjellen ligger først og fremst i religion og samfunnsfag, svarer en tilbakelemt Abu Jihad. Jeg må lene meg over bordet for å høre hva han sier.

Spørsmålet om han underviser sine elever i darwinisme og evolusjonsteori, er åpenbart for dumt til å besvares i det hele tatt.

– Og camps, legger han til.
– På våre skoler sendes guttene på treningsleir hvert år.

Treningsleirene han refererer til, består av både sosial hygiene og våpentrening. Kombinert med religionsundervisning, er det overordnede målet å trene opp unge krigere til å bli fryktløse overfor døden.

– Hvilke veier vil du at dine elever skal gå etter de er ferdig med grunnskolen?

– Vi oppfordrer til å delta i militæret, men det finnes ingen tvang. Noen bryter med Hizbollah, andre blir.

– Hizbollahs program er omdiskutert. Hva er hovedideologien bak deres politiske, militære og religiøse praksis?

– Vi baserer oss på tolkningen av Koranen om at muslimene skal gjenerebne Jerusalem.

– Hva med jødene?
– Dette er ikke en krig mellom jødedom og islam, men mellom ulike politiske perspektiver. Problemet er ikke jødene, men sionisme og den sionistiske planen om verdensovertagelse.
– Hva er din definisjon av terrorisme?
– Terrorism er å føre krig uten Gud.

EN STAT I STATEN
– Med egne skoler, sykehus, bensinstasjoner, radiostasjoner, banker og leilighetskomplekser er Hizbollah et lukket system – en stat i staten?

– Ja, Hizbollah er et lukket system, ikke bare økonomisk. Takket være dette, lykkes ikke spioner i å avhente informasjon.

– Er det ikke et tankekors at motivasjonen for å støtte partiet ofte er økonomisk, og ikke religiøs?

– Penger er alltid en fordel, men fundamentet er religion. Hizbollah sørger for å dekke nødvendigheter, og vi oppfordrer til å avstå fra luksus. Vi ser ikke etter tall, men tro. I krig er det bedre med 3000 som er sterke i troen enn 30 000 som tviler. Våre soldater er fryktløse. Dette er vårt fortrinn i forhold til Israel.

– Hizbollah mottar milliardbeløp fra Iran. Gitt at det ikke finnes betingelsesløse gaver, hva er deres gjengjeldelse til Iran?

– Vår støtte til Iran er religiøs og ideologisk. Vi deler tro på Imam Mahdi, den tolvte imamen som ifølge sjiamuslimer skal vise seg blant oss, og vi støtter det ideologiske fundamentet som lå til grunn for Ayatollah Khomeinis revolusjon.

– 19. mars holdt Hassan Nasrallah en tale om den islamske oppvåkningen, der han roste demonstranter i Tunisia, Egypt, Bahrain, Libya og Yemen for tro og spiritualitet. Hva mener Hizbollah om opposisjonen i Iran?

– Vi må være klar over at medias gjengivelse ikke alltid reflekterer fakta. Du ser dette fra et vestlig perspektiv. Iran har ingen opposisjon.

– Demonstrasjonene i forbindelse med valget i 2009 var de største siden revolusjonen.

– Iran er et land med 70 millioner innbyggere. Selv om én million hadde protestert mot regimet, er ikke dette en folkeopinion, heller ingen reell opposisjon. Iran har ingen opposisjon.

– Senest i oktober 2010 gjennomførte Hizbollah en militærøvelse som simulerte statskupp av Libanon. Ønsker dere en ny, islamsk revolusjon i Libanon?

– Hizbollah er et dynamisk parti. Fra partiets oppstart og fram til 90-tallet, da Israel var en present trussel i Libanon, var ideologien basert på revolusjon. Med i dag er Hizbollahs slagord endret, fra *The Islamic Revolution in Lebanon* til *The Islamic Resistance in Lebanon*. Vi må være pragmatiske: det finnes allerede et parlamentarisk system i Libanon, og vi opererer innenfor disse rammene. Hizbollah har valgt en linje som legger til rette for sameksistens med andre politiske partier.

– Er det overordnede målet for Hizbollah fred?

– Fred er et stort ord. Staten Israel er tuftet på krig, og så lenge

«Fred er et stort ord. Staten Israel er tuftet på krig, og så lenge den eksisterer, vil vi være i krig.»

(Abu Jihad, Hizbollah-lærer)

den eksisterer, vil vi være i krig. De er 7,6 millioner mennesker, langt flere enn oss. I denne verden er fred umulig.

Abu Jihad har ikke hevet stemmen en eneste gang. Vi tar avskjed, jeg med begge hendene i lommen, utifreds over intervjuets mangel på felles referansepunkter. Men det er kanskje ikke så rart. Han har begge bena – ett ideologisk og ett pragmatisk – godt plantet innenfor Hizbollahs verdensbilde. Jeg, på min side, må vedgå at det sosialdemokratiske aksiomet at alle mennesker egentlig tenker likt, bare gjelder de som tenker likt.

«ALIS» STØRSTE ØNSKE? Å BLI MARTYR.
Senere samme kveld har jeg avtalt å treffe en som kriger for Hizbollah. Mannen jeg skal intervjuer begynte sin militære karriere da han var 14, og er nå 27. Han skal være av den nye generasjonen krigere, som, etter hva jeg har hørt, ikke er like opptatt av tolkninger av Koranen som sine forgjengere, har et mer liberalt levesett – og et brennende engasjement for krig. Han har foreslått å treffes sør i Beirut, i det sjiamuslimske nabolaget Jnub.

Som avtalt ruller en hvit van inn i oppkjørselen og parkerer ved siden av kiosken som er prydet med et bilde av Hassan Nasrallah. Ut hopper en veltrent ung mann, kledd i en enkel grå t-skjorte, armybukser og armyboots. Det korte håret er stylet med hårgelé. Jeg holder hånden for meg selv denne gangen. Det samme gjør motparten, som ved en feiltagelse presenterer seg med sitt virkelige navn som han ber meg glemme med det samme. Jeg kan kalle ham «Ali». Vi setter oss i bilen, som fylles med stillhet i påvente av tolk. Siden «Ali» har gått på Hizbollah-subsidiert skole, har han, i motsetning til landsborgere utdannet ved andre skoler, aldri lært fransk eller engelsk. Når tolken svinger inn i oppkjørselen med scooter, er stillheten for lengst brutt av en bilstereo og Mullah Basim Karbalais øredøvende hyllest av Imam Hussein.

Jeg vil vite hvorfor «Ali» valgte Hizbollah som karrierevei.

– Jeg ble ikke med i Hizbollah bare for å delta i krig, men også for å lære mer om min religion. Dette er min utdannelse. Og samtidig som jeg lærer mer om islam, spesialiseres jeg i min oppgave.

«Ali» kan ikke si hvor høyt oppe i systemet han er, eller hva hans oppgave består i. To ganger i året drar han på militærøvelse i Iran («Nei, han kommer ikke til å si hvor» tolk.anm.).

For det får han 500 dollar i månedslønn, et beløp som blir vesentlig høyere i krig.

– Før år 2000 var familiehuset vårt, som ligger ved grensen til Israel, okkupert. Jeg har vokst opp i denne konflikten, forklarer «Ali».

2000 var året da Israel trakk seg ut av Sør-Libanon, en okkupasjon – av Israel omtalt med eufemismen «Security Zone» – som da hadde vart i 18 år.

– 95 % av min familie støtter Hizbollah. Men det hender også at noen går over til den andre siden. Det er ikke uvanlig at israelske soldater lokker barn med penger, eller lar dem holde AK 47-gevær.

«Ali» kan fortelle at fetteren hans sitter i fengsel for å ha samarbeidet med Israel. Ingen i familien har kontakt med ham i dag.

Jeg ber ham fortelle om juli-krigen i 2006, da Israel invaderte Libanon.

– Hizbollah opererer i triangelformasjoner med syv personer på hver post. Jeg kjempet i frontlinjen ved Maroun el Ras. Det var meningen at jeg skulle bli i ti dager, men jeg ville kjempe til slutten. Jeg ble i atten dager uten søvn. Fem av syv på min post, døde.

– Var du ikke selv redd for å dø?
«Ali» vrir seg i førersetet, møter blikket mitt og ler.

– Selvfølgelig ikke!
– Han ville dø, forklarer tolken.

Begjæret etter å bli martyr – såkalte *Martyr Seekers* – er kraftig kontrastvæske til våre vestlige imperativer om å hylle livet. Ønsket om å møte intervjuobjektene på en felles referanseplattform er gitt opp for lengst. «Ali» forteller at han allerede har bestemt farge på martyr-posteren sin, som tradisjonen tro skal henges opp ved motorveien.

– Det å bli martyr handler ikke bare om å dø i krig, men også å leve rett.

På oppfordring fra tolken, som selv har vært i krig mot Israel for PLO, trekker «Ali» motvillig opp t-skjorten. Magen er merket med et dypt søkk.

– Da jeg våknet på sykehus og fant ut at jeg fremdeles var i denne verden, tenkte jeg «hva har jeg gjort galt, siden Gud ikke valgte meg?», sier «Ali».

– Hva er dine håp for framtiden?

– Jeg håper Israel vil angripe Libanon igjen, og jeg vet at det kommer til å skje. Folk vil bli overrasket, det er alt jeg kan si. Israel er en fallen stat, Hizbollah har utstyret, og idet de angriper oss igjen, har de tapt.

– Og da håper du at du blir martyr?
– Hvis Allah vil. Jeg kan ikke vente.

Demonstrasjon på tvers av sekteriske skillelinjer for sekulært demokrati i Beirut i april. Mennene med hjelm er ingeniører som også støtter kravene.

Sekularisme på frammarsj i Midtøsten

Tidligere generalsekretær i Human-Etisk Forbund og midtøsten-ekspert, Lars Gule, var til stede under noen av demonstrasjonene i Libanon og møtte unge sekularismetilhengere.

Tekst og foto: Lars Gule

Revolusjoner ser ut til å feie over Midtøsten. På historisk kort tid har det skjedd regimeskifter i Tunisia og Egypt samtidig som opprør og demonstrasjoner finner sted i en rekke andre land i regionen.

Mange har spurt seg hva slags krav demonstrantene og revolusjonsmakerne har. Og mange frykter at islamister lurar i bakgrunnen. De ser for seg en mulig iransk utvikling i regionen. Ingen kan heller utelukke økt innflytelse for muslimbrødre og andre fundamentalister.

Men det interessante er at det knapt har vært religiøse slagord eller krav å se på de mange plakatene som har vært vist. Demonstrantene synes å ha hatt noen få og «enkle» krav: Verdighet, demokrati, konstitusjonelt styre. I flere sammenhenger – ikke minst i Egypt og Bahrain – har demonstrantene også helt eksplisitt avvist at kampen er for den ene eller andre religion.

I Egypt har muslimer og kristne stått sammen om de samme kravene under demonstrasjonene på Tahrir-plassen. I Bahrain har et av slagordene vært «Verken sunni eller sjia – bare bahrainere».

I vår slo også to av Egypts mindre partier seg sammen til Egypts sosialdemokratiske parti, selvfølgelig for å stille best mulig til nye valg i landet i september, men også fordi «Vårt overordnede mål er et sekulært samfunn», ifølge Mohamed Abul Ghar, et ledende partimedlem. Fredsprisvinneren Mohammad ElBaradei vil være presidentkandidat for dette partiet i høstens valg.

LIBANONS GRUNNLOV SIKRER RELIGIØS INNFLYTELSE
Det kan altså se ut som om sekulære ideer er i ferd med å få et slags gjennombrudd i Midtøsten. Denne kampen utspiller seg også Libanon. I fjor ble det organisert en større demonstrasjon for å avskaffe landets konfe-

sjonelle valgssystem som fordeler medlemmene av nasjonalforsamlingen, i regjeringen og en rekke offentlige poster på de ulike religiøse gruppene i landet.

Selv om dette i utgangspunktet kan virke sympatisk fordi det sikrer alle de ulike konfesjonene representasjon og innflytelse, er det er mange problemer knyttet til dette systemet, ikke minst at den folketellingen som den proporsjonale fordelingen av representanter skjer etter, er fullstendig utdatert.

Dessuten innebærer denne sekteriske mandatfordelingen i Libanon at konfesjonell tilhørighet blir viktigere enn politiske standpunkter. Det har vist seg uhyre vanskelig å etablere partier på tvers av de religiøse skillene og å utvikle en politikk som kan fokusere på landets samlede og overordnede utvikling framfor å ivareta de ulike konfesjonenes interesser. Religiøse gruppeidentiteter blir sementert, og de ulike

konfesjonsgruppens interesser blir i stor grad ivaretatt av ledere som ser seg tjent med å bevare systemet, også av personlige grunner.

I april i fjor, hvor også undertegnede var til stede og kunne observere, gikk flere tusen i demonstrasjonstog i Beirut. Dette ble en engangsforeteelse, om enn viktig nok, men inspirert av demonstrasjonene og opprørene i andre arabiske land, har det i år blitt etablert en bevegelse for «regimeendring» i Libanon også.

Denne bevegelsens hovedkrav er avskaffelse av det konfesjonelle systemet. I løpet av våren har det blitt gjennomført flere demonstrasjoner og markeringer i Beirut og andre steder i landet.

I Saida sør for Beirut kom det også til mindre sammenstøt mellom ulike grupper av demonstranter med forskjellige lokale agendaer. I Tripoli nord i landet marsjerte mellom 300 og 500 fredelige demonstranter for

– Dagens politiske system er slik at man mister muligheten til å bli hørt uten tilhørighet til en religiøs gruppe eller et religiøst definert parti, sier demonstrant Ousmat Faour.

første gang for endringer i Libanons sekteriske politiske system. Søndag 10. april marsjerte igjen tusenvis gjennom deler av Beirut i den fjerde anti-konfesjonelle demonstrasjonen. Og flere markeringer er under planlegging.

KJEMPER FOR ET SEKULÆRT LIBANON

Fri Tanke har snakket med to representanter for bevegelsen i Beirut, Muhammad Ayoub og Ousmat Faour. Mens Ayoub også arbeider i ungdomsorganisasjonen Nahnoo, har ikke Ousmat Faour andre organisatoriske tilknytninger.

Muhammad Ayoub definerer målene slik:

– Vi vil endre det konfesjonelle systemet, vi vil ha et sekulært system som behandler alle borgere likt. Vi vil ha like menneskerettigheter for alle. Og vi vil ha et system som anerkjenner individer, ikke religiøse grupper. Vi vil ha like muligheter for alle, ikke en situasjon hvor jobbmuligheter [i det offentlige] er avhengig av religiøs tilhørighet og ikke kvalifikasjoner.

Ousmat Faour er kontant:

– Vi vil fjerne det sekteriske [konfesjonelle] systemet fullstendig.

Hun understreker også vanskeligheten systemet fører til på arbeidsmarkedet. Det blir alltid spørsmål om den religiøse tilhørigheten, noe som er nødvendig for å bevare fordelingen mellom konfesjonene i offentlige stillinger. Dette gir rom for en

type innflytelse (wasta) som ligner korrupsjon, fordi kvoteringen gir mulighet for lederne i systemet til å plassere «sine» foretrukne kandidater i ledige stillinger.

– Slik innflytelse er ikke like viktig i det private, men finnes også der, forteller Ousmat.

– Og ved inntak til de offentlige universitetene er igjen innflytelse ofte avgjørende.

– Dagens politiske system er slik at man mister muligheten til å bli hørt uten tilhørighet til en religiøs gruppe eller et religiøst definert parti, understreker Ousmat.

SEKULÆR STAT IKKE LIK ATEISME

På spørsmål om hvem som i dag er tilsluttet bevegelsen, svarer Muhammad at det er mange grupper, NGO-er og uavhengige individer, og også noen sekulære partier.

– Men i demonstrasjonene møter vi som individer. Vi har ikke plakater og bannere som identifiserer spesielle partier eller NGO-er under demonstrasjonene.

– Vi vil ikke etablere en ny organisasjon og vi vil ikke bli brukt av de etablerte partiene, sier Ousmat.

Derfor er arbeidet organisert ad hoc.

– Vi har regelmessig et stort møte hvor alle kan komme og legge fram sine synspunkter, forteller Muhammad. Men i demonstrasjonene er det altså ikke tillatt med markeringer for partier.

– Selvsagt er mange aktivister også medlemmer og aktive i andre

organisasjoner og partier. På den andre siden har vi avvist deltakelse fra partipolitikere som i dag sitter i parlamentet. De er jo valgt på bakgrunn av det konfesjonelle systemet, og vi ønsker ikke å være en plattform for mulig opportuniste, fortsetter Muhammad.

– Vi danner ulike organisasjonskomiteer etter behov og i forhold til aktuelle aksjoner. Det mest permanente er det jevnlig stormøtet eller allmøtet. Men dette er åpne møter. Vi har bevisst valgt – i alle fall foreløpig – ikke å etablere en mer permanent infrastruktur. Men vi har begynt en diskusjon om den videre organiseringen. Dette er utfordrende fordi det er mange meninger og synspunkter, sier Muhammad.

– Vi planlegger flere demonstrasjoner og markeringer, men vi klarer ikke å endre dette gjennom demonstrasjoner av alene, påpeker Ousmat.

– Vi bruker demonstrasjoner for å opponere mot de etablerte politiske gruppene i landet. Vil ikke være stemmeløse. Men vi må også arbeide med å tydeliggjøre hva en sekulær stat innebærer. Samtidig har vi en diskusjon om hvordan vi kan knytte disse idealene til situasjonen for folk flest. De må oppleve en forbedring av sine levekår for å skjønne at kravet om sekularisering er relevant for dem, sier Ousmat.

Hun understreker også at et krav om sekularisering av det politiske systemet er ikke et krav om ateisme.

VIL BEKJEMPE ISLAMISTER

Til sammen har mange tusen fra alle de ulike konfesjonene deltatt i demonstrasjoner og markeringer mot det konfesjonelle systemet i Libanon, men det er fortsatt langt igjen før de ønskede endringene blir gjennomført. Dette handler også om mentalitetsendringer som vil ta år. Derfor er både Muhammad og Ousmat enige om situasjonen er annerledes i Libanon enn i andre arabiske land.

– Det som skjer i den arabiske verden vil påvirke oss, men vi er i en annen situasjon. Vi har ikke én diktator vi vil bli kvitt, men mange – det konfesjonelle systemet med dets mange religiøst definerte ledere. Så Libanon blir kanskje det siste landet som endres, tror Muhammad.

– Den videre arabiske bevegelsen er en inspirasjon for oss, og vi vil også lykkes, sier Ousmat.

– Vi forsøker å lære av hva som har skjedd i de andre arabiske landene. Mangelen på definerte mål i Egypt har gitt Det muslimske brorskapet en mulighet til å «overta» revolusjonen der. Vi vil definere våre mål slik at noe slikt ikke kan skje her. Men vi vil bruke lang tid på endringene, kanskje en generasjon, avslutter Ousmat.

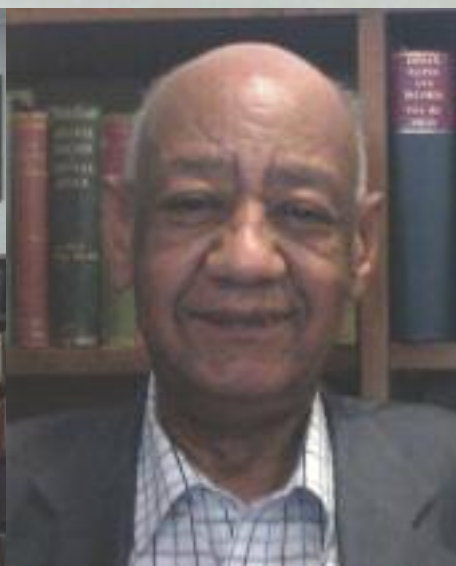
VIL KONSOLIDERE BEVEGELSEN

Lang tid kan nok bli nødvendig også av andre grunner. Den femte demonstrasjonen, som opprinnelig var planlagt gjennomført paldesøndag, ble avlyst. I første omgang nettopp fordi det var paldesøndag, hvilket kunne redusert oppslutningen fra kristne sekulariseringsstilhengere, men så vedvarte avlysningen på ubestemt tid fordi bevegelsen trenger mer tid til å konsolidere seg. Den er sammensatt og preges av omfattende diskusjoner og uenighet om veien framover.

– Vi ønsker å konsolidere støtten og vi vil tenke gjennom et program for de kommende ukene og månedene, og vi vil til og med begynne å planlegge for valgene i 2012, sier Hussein Abdallah, medlem av bevegelsens organisasjonskomité, til den libanesiske avisa The Daily Star.

Samme avis meldte at demonstranter 16. mai samlet seg til Laïque Pride- protestmarsj – en marsj for sekularisme – med slagord som «Sekularisme er løsningen» og plakater med teksten «Borgerlig ekteskap, ikke borgerkrig». De hovedsakelig unge demonstrantene delte ut blomster til tilskuere underveis, som symbol fred og fellesskap. Men dette var også dagen for pro-palestinske demonstrasjoner i anledning årsdagen for opprettelsen av staten Israel og fordrivelsen av hundretusenvis av palestinere. Sekularismedemonstrasjonen ble avbrutt da rapportene kom om drepte og sårete demonstranter på grensen mellom Libanon og Israel.

For sekularister ligger det håp i at det er sekulære krav, med vekt på demokrati, menneskerettigheter, ansvarlighet og like rettigheter og muligheter for alle borgere, som nå står i sentrum i utviklingen i hele den arabiske verden.

Ein sudanesisk kulturskatt

I eit rom med glasveggar i det nyaste og mest moderne bygget på Universitetet i Bergen, finn vi Sudans historie og kultur godt bevart, i vente på betre tider. Ei unik bok-, dokument- og kunstsamling eigd av Mahmoud Salih, ein sudanesisk filantrop med ei glødande interesse for sitt lands historie og framtid.

Sudan var britisk koloni i 58 år, og før dette var det ingenting i landet. Ingen sjukehus, ingen vegar og ingen togbanar. Så Sudan vart bygd som eit moderne land av britane under kolonitida, fortel Mahmoud Salih då Fri Tanke møtte han under hans førre besøk i Bergen.

Samlinga på om lag 2000 bøker, fleire hundre dokument og ein respektabel mengde kunst, er det Mahmoud Salih har klart å samle inn av ikkje-arabisk dokumentasjon på Sudans historie, så langt attende som til byrjinga av 1700-talet. Denne unike samlinga gjev eit innblikk i ein sentral periode av sudansk historie, ofte oversett av arabiske kjelder; kolonitida då britisk administrasjon moderniserte det fattige landet. Eigaren vonar at samlinga vil gje eit nausynt innblikk i korleis landet vart skapt.

– Lite er skriven om denne perioden, det meste som er skriven og som er tilgjengeleg om Sudans historie er om tida etter kolonitida, og før, som til dømes Mahdiyya-oppstanden*, seier han. Det har difor vore viktig å samle inn det materialet som er om kolonitida og den britiske administrasjonen i Sudan.

Dette var motivasjonen for å byrje å samle inn dokumentasjonen, og etterkvart byrja han å kjøpe bøker som vart omtalt i dokumentasjonen. I 1997 kjøpte han ei samling på om lag 800 bøker av ein britisk antikvar. Antikvaren, Paul Wilson, fekk i oppgåve å oppbevare samlinga og å halde fram å kjøpe inn bøker på Salih si rekning.

Då Paul Wilson skulle flytte frå England, vart det i 2006 nausynt å finne ein ny heim for samlinga. Tidlegare hadde Sudan blitt utelukka slik situasjonen var i landet.

– Vi trengte ein stad som var spesialbygd for samlinga, som var støvfritt og der temperatur og fukt vart kontrollert, samstundes som bøkene var tilgjengelege for interesserte, fortel Salih.

Valet fall på Universitetet i Bergen og Senter for midtausten og islamske studiar.

BERGEN OG SUDAN

Det er ikkje tilfeldig at det var nettopp Bergen som var det naturlege valet. Det var Fredrik Barth som i 1965 først opna opp Sudan som forskingsområde for forskarar i Bergen, og i tiåra som følgde vekte det interesse i mellom anna arkeologiske og historiske miljø. Norske forskarar spesialiserte seg på Sudan, medan sudanske studentar kom til Bergen og tok gradane sine her, i eit etterkvart internasjonalt miljø. Og medan det formelle samarbeidet med myndigheiter i Sudan vakla med åra, var dei uformelle banda sterke. Venskapen med Mahmoud Salih var eit av slike band, og noko som gjorde det naturleg for han å oppsøkje historikarane på senteret når han trengte ein ny heim for samlinga.

Universitetet i Bergen har støtta opp om tiltaket, og har finansierte eit spesialbygd rom i sitt nyaste bygg der òg Christian Michelsen Institutt og Senter for Midtausten og islamske studiar har funne sin heim. Her står bøker og dokument i eit passeleg rom med glasveggar, og boksar med kvite hanskar står framme for dei som vil bla i eldste bøkene. Veggane i bygget er dekorert med maleri frå samlinga. Universitet har òg finansierte eit utstrakt digitaliseringsprosjekt, som inkluderar å ta i bruk spesialscannerar for dei eldste og største bøkene. Dette prosjektet held fram dei neste fem åra, då Mahmoud Salih er i Bergen for å fornye den opphavlege femårsavtala, med ein ny periode.

Han ser for seg at samlinga forhåpentlegvis står i Bergen, så lenge det er nausynt.

EI SAMLING FOR FRAMTIDA.

Tida er enno ikkje rett for samlinga å vende attende til Sudan, der Mahmoud Salih meiner den høyrer heime. Han vil helst vente til det er eit nytt regime i Khartoum, som er meir vennleg innstilt til ikkje-arabisk kultur. Sjølv har han etablert eit levande kultursenter i Omdurman, den største byen i landet, som er ein arena for debattar og foredrag. Her vil ei slik samling kanskje finne ein heim i framtida.

– Det skjer ei viktig endring i

regionen, personleg tykkjer eg det skulle ha hendt for tiår sidan, men no skjer det endeleg. Og ikkje berre i eit land, men i heile området, og Sudan vil ikkje vere eit unntak!

Ved folkeavstemming vann nyleg Sør-Sudan sin sjølvstende frå Nord-Sudan. Mahmoud Salih trur at eit uavhengig Sør-Sudan vil bidra til dei komande endringane.

– Sudan var eit fattig land, og to separate Sudan vert to fattigare land. Om det skjer eit regimeskifte, vil det vere mogleg for Sudan å verte sameint att. Sør-Sudan var villige til å inngå i ein føderasjon eller konføderasjon, så lenge religion ikkje inngjekk i den, medan Nord-Sudan insisterte på eit islamistisk styresett og Sharia-lover, forklarar Salih.

Det islamske regimet i Khartoum har òg gjort uboteleg skade på utdanningssystemet i Sudan, meiner Salih. Utdanninga har blitt gradvis meir og meir arabisert og islamisert, og dette svekker allmennkunnskapane til elevar og studentar i Sudan. For å rette opp dette er dei internasjonale banda viktige, men òg Mahmoud Salih si samling vil verte viktig på sikt.

– Dokumenta og bøkene viser korleis britane bygde Sudan, planleggingsarbeidet ligg her. Togbanane, jordbruket, heile infrastrukturen, alt vert dokumentert av britane, fortel Salih. Når landet skal verte bygd på ny, må det gjerast med lærdom av den britiske kolonimakta meiner han. Ein må gjere det på britisk vis.

I den eldre garde i Nord-Afrika er det ikkje uvanleg å sjå attende til kolonitida som betre, meir stabile tider. Regima som følgde avkolonialiseringa i Sudan og andre tidlegare koloniar i Afrika, har korkje vore stabile eller gunstige for økonomi og sosial rettferd. For Sudan sitt tilfelle kan dokumenta frå den britiske administrasjonen i Salih si samling vere plan-teikningar for korleis restaurere og modernisere landet i framtida.

– Samlinga byrja jo opphavleg med britiske dokument om Sudan som eg fann i arkiva i London. Dette var korrespondansen mellom administratorane i Sudan og myndigheitene i England.

Det var denne korrespondansen som satt han på sporet etter bøkene som no fyller samlinga. Når tida kjem kan det hende at Mahmoud Salih si boksamling vert ein av dei viktigaste kulturskattane i eit nytt, moderne Sudan som legg borgarkrig og naud bak seg. Fram til då er denne uvurderlege perla i varetekt hjå Universitetet i Bergen.

VIDARE LESNAD:

Henriette Hafsaas-Tsakos & Alexandros Tsakos (eds.): *Connecting South and North. Sudan Studies from Bergen in Honour of Mahmoud Salih*. Unifob Global & Centre for Middle Eastern and Islamic Studies. Bergen. 2009.

The Mahmoud Salih Collection

<https://digitalt.uib.no/handle/1956/1>

* Mahdiyya oppstanden varte frå 1881 til 1885, Mahdiyya-staten som følgde varte til 1898, då britane og egyptarane kom attende og tok over.

Historiens mest spektakulære jukse

Det er mye god moro i en god svindel, skriver Erik Tunstad i sin nye bok *Juks*. Den omhandler de mest spektakulære og utspekulerte forskningssvindlene i fortid og nåtid.

Tekst: Kirsti Bergh

Forskningsjournalist, høyskolelektor og forfatter av den kritikerroste *Darwins teori*, Erik Tunstad, kommer med en ny populærvitenskapelig bok på Humanist forlag. Denne gangen handler det om forskningsjuks. *Juks*. *Hvordan forskere svindler og hvorfor det ikke er så farlig ...* tar for seg noen av de mest spektakulære og utrolige forskningssvindlene opp gjennom i historien, fra arkeologiske og paleontologiske jukse på 1800- og tidlig 1900-tallet til sensasjonell fysikk- og genforskning i vår tid som har vist seg å være hakket for sensasjonelle. Gamle fossilbløffer er festlige, men det er også eksempler på svindler som ikke er fullt så morsomme. Som vår egen norske forskningsskandale fra 2006, der lege og forsker Jon Sudbø fabrikerte forskningsresultat som viste at vanlige smertestillende medisiner øker faren for å dø.

Tunstad understreker at boka inneholder de sensasjonelle sakene, håndplukket for å underholde. I virkeligheten er forskningsskandalene spredt tynt utover, og de fleste er slett ikke spektakulære. Boka forteller samtidig ikke bare om hvordan det jukes i forskningen, men også hvordan jukse avsløres:

«Alvorlig svindel vil bli avslørt – jo

alvorligere, jo mer sannsynlig er det at den blir oppdaget: det vitenskapelige samfunn har flere innebygde sikkerhetsmekanismer; systemer der kolleger holder øye med hverandre, tester hverandres resultater og så videre. Juks med store og viktige emner vil derfor oppdages,» skriver han.

Forskningsjuks kan skape problemer i utviklingen av fagfelt, men til slutt blir det avslørt. Som i eksemplet med Piltdown-mannen, som ble «oppdaget» i England i 1912. Funnet var etter læreboka – dvs at det bekreftet Charles Darwins teori om hvordan mennesket hadde evolvert, at hjernen utviklet seg først, og så kom kroppen etter – men skapte problemer for forståelsen av menneskets historie. Funnet stod nemlig i motstrid til alle andre funn av fortidsmennesker som kom i årene etter. Først etter førti år ble funnets ekthet grundig undersøkt, og da fant man at vel kunne hodeskallen være gammel og menneskelig, men kjeven var av nyere dato – og fra en orangutang.

Historien om forskningsjuks handler ikke bare om storslåtte bløffer, som Piltdownmannen, og fabrikking av resultat, men også om plagiat, dobbeltpubliseringer og fiksing på riktige eller gale resultat.

Datidens fremste forskere undersøker Piltdown-mannen i 1915. Først førti år senere ble bløffen gjennomskuet.

Samtidig som boka presenterer bløffmakerne, de som plagierer og de som bare fikser litt på resultatene sine, gir den også en innføring i hva god vitenskap er: «Vitenskap er bare en måte å tenke på, et sett med regler

og holdninger vi har utviklet, nettopp med dette for øye: å hindre oss i å lure oss selv.» Og den viser hvordan det vitenskapelige samfunnet forsøker å hankses med forskningsjukset.

Stor interesse for Fragell i kristne miljøer

2500 eksemplarer av førsteopplaget er utsolgt for lengst, og 3000 nye eksemplarer er sendt ut. Levi Fragells memoarer *Vi som elsket Jesus* blir dermed en av de få utgivelsene til Humanist forlag som får seg en ny runde i trykkpressene.

– Dette er veldig morsomt. Fragell har skrevet en viktig bok som har alle ingrediensene en bestselger trenger. Det er personlig, det er drama fra virkeligheten, det er kjendiser og det er skarp kritikk som fortsatt rammer, sier fungerende forlagsredaktør i Humanist forlag, Anitra Figenschou, til Fritanke.no.

Forlaget håper nå at de store bokhandlerkjedene som Tanum, Norli og Ark kjøper inn boka sentralt. Heller ikke den kristne bokhandlerkjeden Bok og Media tok inn boka sentralt, men denne kjeden har likevel stått for en stor andel av salget. Kristenfolket har tydeligvis villet lese Fragells oppvekstskildringer og ramalte kritikk av pinsekristendommen.

Vi som elsket Jesus har ikke blitt kjøpt inn av den statlige innkjøpsordningen for faglitteratur, men mange

enkelstående biblioteker har kjøpt den inn. Flere steder har det vært mange måneders ventetid for å få lånt boka.

Det nye opplaget har fått to tillegg. Levi Fragell har skrevet et nytt forord, og Anders Torp har skrevet et etterord der han trekker fram mange av de tingene han stod fram med i et intervju i Fri tanke nr 4-2010.

I det nye forordet forteller Fragell hva som har skjedd etter at førsteopplaget kom ut i fjor høst. Han har fått innsyn i overgrep i kristne miljøer som han ikke visste eksisterte. Han har fått tilsendt Youtube-klipp som «viser et makabert religiøst massemisbruk av barn og eldre, som skriker og raller med opprakte hender, faller under 'kraften', spreller og vrir seg i kramper mens tårene triller». Han har også fått kontakt med pastorsønnen Anders Torp, som har vist ham en virkelighet som ifølge Fragell har tatt fra ham nattesøvn. Forfatteren mener tiden etter førsteopplaget har bekreftet at dette slett ikke er noe bedre i dag enn da han vokste opp, og han etterlyser ansvarlige kristne som kan ta affære.

Phillip Pullman – «Church of England atheist»

Engelske Phillip Pullman (64) – forfatteren av den religionskritiske fantasytrilogien *Den mørke materien* – skriver i siste nummer av *New Statesman* om sitt forhold til den anglikanske kirke. Som de fleste engelskmenn på sin alder, er han vokst opp med å gå i kirken. Men som mange andre, har han ikke lenger noen religiøs overbevisning. Han beskriver seg som en «Church of England atheist» – en ateist som på en eller annen måte tilhører den engelske kirke. Det er gjesteredaktøren av *New Statesman* – erkebiskopen av Canterbury, Rowan Williams – som har utfordret Pullman til å forklare hvorfor han kaller seg det.

Pullman skriver om sitt livssyn at han ikke har noen erfaring som tilsier eksistensen av noen gud skaper, himmel eller helvete. Det han ser rundt seg – i nåtid og historien – er naturens prosesser og menneskelig aktivitet, men ingen spor av Gud.

Hva gjør ham så til en «engelskirkeateist»? Pullman henviser til en uttalelse av den engelske astrofysikeren Martin Rees, som til tross for sin ateisme, tilkjenner en tilknytning og

hengivenhet til det han kaller «sin stammes skikk» – dvs ritualene til den anglikanske kirken. Noe lignende føler Pullman. Disse følelsene vekkes blant annet når han hører kveldsbønnen, som bestefaren lærte ham og som inngår trygghet i mørket. Det er bestefarens stemme han hører når han husker bønnene, og dette er barndomsminner som det er umulig – og feil – å skulle forkaste, mener Pullman.

Derfor føler han både sinne og bekymring når han betrakter de «seksfobiske fanatikere» i kirken. Det er ikke hans sak, fordi han ikke er en troende, samtidig er det hans sak, på grunn av hans minner og fordi Den engelske kirke er etablert som nasjonens kirke – den tilhører alle og alle må få ha meninger om den. Pullman gir slik uttrykk for støtte til en bred folkekirke. Så lenge den ivaretar humanistiske verdier, og er mer opptatt av å hjelpe lidende mennesker enn i å opprettholde strenge former for tilbedelse og bokstavlig lesning av bibelen, vil han gjerne være kjent som en «engelskirkeateist».

Svend Lings
Bibelen uden Gud II
Ekeskov forlag

Les heller Bibelen!

Bibelen uden Gud II heter en nylig utkommet dansk bok som kom i posten til Fri tanke. På omslaget kalles den «verdenshistoriens første omskrivning af Det Nye Testamente». Det dreier seg om nytestamentet gjenfortalt av en ateist ved navn Svend Lings. Tidligere har han lagd en tilsvarende bok av Det gamle testamente, også denne verdenshistorisk ifølge forlaget.

Det beste ved boken er etterordet, til tross for at det har sine svakheter. Men så langt ville jeg aldri ha orket å lese om jeg ikke hadde fått betalt for det. Hvorfor er så mange kristendomskritiske bøker under pari? Jeg har problemer med å skjønne hvem som kan ha nytte av denne. For ikke å snakke om hvordan den skal kunne klare så mye som en millimeter av den formidable jobben forfatteren har tatt på seg: «Han fandt det nødvendigt at rokke ved selve kristendommens fundament» skriver han på baksiden. Intet mindre. (Jeg antar at det er forfatteren selv som skriver, ettersom forlagets adresse og telefonnumre er identiske med forfatterens. Og andre bøker enn disse to har det ikke gitt ut.)

Ett av problemene med denne boken er at leseren sjelden kan være helt sikker på om det er Bibelens beretning eller fri diktning man leser. Det hender ofte at Lings dikter videre. Dette kan ha en funksjon når han lar den vantro apostel Thomas komme med treffende kommentarer. Andre steder ser jeg ikke poenget, som når demonene stadig etterlater seg en eim av rovdyr. Noe som for så vidt kunne vært virkningsfullt i en rent skjønnlitterær tekst om eksorsisme.

Noen få steder har Lings tatt med en forklarende fotnote eller bemerkning. Det kan trenge, men da bør opplysningene være mer treffsikre enn når han om Betlehemsstjernen skriver ett eneste ord i en fotnote: «Supernova». Mange religionsforskere regner fortellingene om Jesu barndom som rene legender uten rot i virkeligheten. Jeg har en mistanke om at når Lings ikke gjør det, skyldes det at han ikke vet noe om religionsforskning. Det er lite i boken som tyder på det.

En av jesusforskningens metoder er vurdering av evangeliens innbyrdes uoverensstemmelser. Som Lings prøver å glatte over. Ta kapitlet med den litt for krampaktige (etter min smak) tittelen «Jesus Chr. Josefsens fødsel». Her har Bibelen to beretninger, Lukas' og Matteus', og de stemmer knapt overens på noe punkt. For eksempel finnes stjernen bare hos Matteus. Jesus kom fra Nasaret i

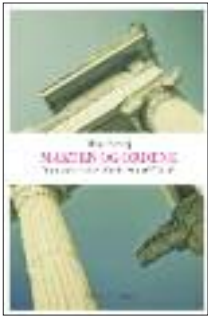
Galilea, mens Messias skulle fødes i Davids stad, Betlehem. Problemet de to evangelistene sto overfor, var altså å plassere fødselen der. Juleevangeliet hos Lukas kjenner alle, men hos Matteus er Josef og Maria bosatt i Betlehem, og flykter først til Egypt før de til slutt slår seg ned i Nasaret.

Hos Lings får vi en versjon som samordner det hele. Det som avslutter Matteus' beretning passer dårlig: Josef tok med barnet og moren til Galilea, og «da han kom dit, bosatte han seg i en by som heter Nasaret». Lings avslutter derfor med at Josef tar familien og reiser fra Egypt «til Galilæa hvor han igen slog sig ned i Nazaret». Ordet «igjen» er nødvendig for at leserne ikke skal se hvordan Lukas og Matteus motsier hverandre. Men hvorfor skal vi ikke det? Man kan få mistanke om at det viktigste har vært å skape en sømløs tekst av skjønnlitterær verdi. Den er uten selvmotsigelser, men helt uten Gud er den ikke.

Lings er ikke engang klar over at ingen av evangelistene var øyenvitner. I en fotnote kaller han apostelen Matteus for «En af forfatterne». Selv teologer tror ikke det lenger, og det står ikke i Bibelen. Men det gjør det faktisk i Lings' gjenfortelling. Hos evangelisten som senere ble kalt Matteus, leser vi hvordan apostelen ble kallet: «Da Jesus gikk videre og kom forbi tollboden, fikk han se en mann som satt der; han het Matteus. (...) Og han reiste seg og fulgte ham.» Hos evangelisten Lings leser vi at «Jesus gikk videre langs sjøen og så meg, tolleren Matteus, sitte ved tollboden. (...) Jeg reiste meg og gikk med.» Lings kommer altså i skade for å gjøre Bibelen mer pålitelig enn den er.

Ronnie Johanson

Skribent, forfatter og religionskritiker, deriblant redaktør for Guds lille brune-bøkene

Mona Ringvej
Makten og ordene
Demokrati og
ytringsfrihet fra Athen
til Eidsvoll
Humanist forlag 2011

«Den mest skamløse ting i verden!»

Ordene ovenfor er hentet fra den engelske filosofen Edmund Burke. Det han omtalte med slik avsky var demokratiet. For oss er demokrati et flott ord og en nobel idé. Noe vi ønsker at hele verden skal få del i. Slik har det ikke alltid vært. For mange tidlige tiders politiske tenkere var demokrati et skjellsord. Et ord man hentet frem til skrekk og advarsel. Det representerte kaos og uorden; ja anarki. Dette gjaldt også tilsynelatende radikale og nytenkende reformatorer. Verken Eidsvollsmennene eller mennene bak Amerikas grunnlov ønsket demokrati. Heller ikke mennene bak Frankrikes mange grunnlover under revolusjonen så på demokrati som et ideal. Unntaket var galningen Robespierre. Han ble da også halshugget.

Dette er noen av de mange historiske hemmeligheter Mona Ringvej avslører i sin bok *Makten og ordene*. Boken er en gjennomgang av demokratiets lange, fargerike og ofte ganske kaotiske historie. Forfatteren har derfor også valgt å gi avkall på den tradisjonelle kronologiske fermstillingen. Begrunnelsen er at demokratiet ikke har vokst frem som noe organisk fra antikkens Athen frem til i dag. Det har tvert i mot vært en historie full av fremskritt, tilbakeslag og tidvis stillstand. Ringvejs fremstilling kan virke noe uoversiktlig, men hun har heldigvis valgt å inkludere en rekke tidslinjer som gir god oversikt over hver periode. Men nettopp på grunn av fremstillingsformen er mangelen på et register et stort savn. Men det faller selvfølgelig ikke på forfatterens kappe.

Noen illustrasjoner kunne også bidratt til å live opp boken. Samtidig klarer Ringvej det utmerket på egen hånd. Og her kommer vi over til en av bokens store styrker, nemlig det språklige. Norsk faglitteratur er som regel enten A. Kjedelig, B. Påtatt «populær», eller C. Begge deler. *Makten og ordene* klarer derimot å være underholdende uten at det går på bekostning av det faglige. Ringvej bruker akkurat nok bilder, skildringer og anekdotiske stoff, til at det gir boken liv, uten at det virker forstyrrende. Et eksempel fra kapittelet om den franske revolusjon:

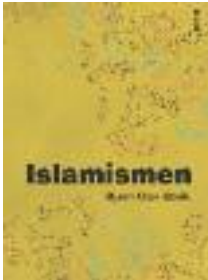
Komiteen opererte mer og mer isolert, der de møttes i Tuilerienes grønne rom. Tuileriene var et gammelt og forslitt slott som ble tatt i bruk som kongebolig etter kvinnetoget til Versailles. Etter kongedømmets fall i 1792 og henrettelsen av Ludvig XVI hadde velferdsko-

miteen inntatt slottet. Her satt de nå og regjerte natt og dag, bak lukkede dører, uten tilhørere og uten referater.

Så elegant enkelt kan det altså gjøres. Man trenger ikke endeløse skildringer av Robespierre som stirrer ut av vinduet over Paris hustak mens han tenker på sin kone, eller hva det måtte være. Slik enkelte andre norske populærhistoriske forfattere ville gjort det. Noen enkle penselstrøk er nok til at vi *ser* den dystre velferdskomiteen i sitt dystre slott som hersker over liv og død. Og som Joseph Conrad sa er en forfatters viktigste oppgave å få leseren til *å se*. Forfatteren evner også på en glimrende måte å bruke tegnsetting og setningsoppbygging til å skape dynamikk og driv i språket. Hun har rett og slett og fremragende rytnefølelse. Det er ikke alle norske forfattere forunt, særlig innen faglitteraturen.

Makten og ordene er kort sagt en informativ og kunnskapsrik reise langs demokratiets mangslungne vei fra antikkens Athen til dagens virkelighet. Og ikke minst er boken underholdene. Det er sjelden jeg leser idéhistorie på toget. Som regel er materialet en smule for tung til det. Men mangt et kapittel av *Makten og ordene* har blitt lest på Østre linje mellom Askim og Oslo. Og det var ment som en kompliment.

Jan Ingar Thon

Bjørn Olav Utvik
Islamismen
Unipub, 2011

Solid innføring i islamismen

Bjørn Olav Utviks bok *Islamismen* har potensial til å bli et standardverk, men tungt og akademisk språk vil dessverre kunne hindre den i å et publikum utenfor universitetsveggene.

Tidlig i boken advarer Utvik – en smule ironisk, kan man vel anta – mot seg selv. Det gjør han med et sitat fra Ole Jørgen Anfindsens nettsted honestthinking.org, der Utvik trekkes frem som et kroneksempel på forskere med «romantisk-sosialistiske forestillinger om Midtøstens islamister», og som fremstiller dem som «frihets- og fremskritttsforkjempere».

I motsetning til informatikeren Anfindsen er imidlertid Utvik fagmann på feltet, og det kan like gjerne slås fast først som sist: Utviks bok «Islamismen» har potensial til å bli et standardverk for nordmenn som ønsker å studere islamistisk ideologi og islamistiske bevegelser seriøst.

Det har ikke først og fremst med

Førsteamanuensis ved Institutt for kulturstudier og orientalske språk ved Universitetet i Oslo, Bjørn Olav Utvik, har skrevet en bred innføring i islamismen; blant annet om Det muslimske brorskap i Egypt – som tilsluttet seg demokrati-demonstrantene på Tahrir-plassen i Egypt. Foto: Istockphoto

Utviks egne analyser å gjøre. Bokens største kvalitet er at den er spekket med fakta, både i forhold til islamismens historiske utvikling og i forhold til islamismen i dag. Det siste gjelder spesielt i forhold til de tre landene som er viet egne kapitler, altså Egypt, Iran og Tyrkia. Slik sett er Utviks bok en lærerik bok, og det kan trenges i en debatt som ofte preges av ren, skjær synsing, av løse påstander eller sågar av nasjonalistisk panikkpropaganda. Man kunne til og med være fristet til å si at det er en *viktig* bok; det er utvilsomt den første boken utgitt på norsk som faktisk gir en bred innføring i islamismen som fenomen.

EN BRED DEFINISJON

Utvik benytter imidlertid en *bred* islamismedefinisjon, og omtaler islamismen som «en ideologisk retning som framhever at religionen islam ikke bare berører den enkeltes trosforhold, men inneholder gudegitte retningslinjer som bør styre også samfunnsmessige, juridiske og politiske forhold i muslimske samfunn».

En slik bred definisjon må nødvendigvis inkludere flere ulike politiske tradisjoner og retninger, og boken gir oss også en god innføring i flere av disse, med vekt på islamisme i sunni-islam. Den kan også tenkes å inkludere politiske retninger som *ikke* vanligvis omtales som islamisme, og som *ikke* beskrives av Utvik, f.eks. miljøvernbevegelser som begrunnes ut fra et islamsk syn på forvalteransvaret. At Utvik definerer «islamismen» så bredt kan sees på både som en styrke og en svakhet.

Med mindre man er fullstendig ideologisk forblindet av f.eks. islamhat

vil det selvsagt være vanskelig å under- slå forskjellen på egyptiske Ayman al-Zawahiri (bin Ladens påståtte nestkommanderende) og landsmannen Abd al Mun'im Abu ul-Futuh (en islamistisk studentleder på 1970-tallet). Utvik sammenligner det med ikke å se forskjellen mellom Willy Brandt og RAF-terroristen Andreas Baader, fordi de begge var sosialister.

EN SVAKHET OG EN STYRKE

Styrken ved Utviks tilnærming er at den gir et mer fullstendig – og dermed gjerne også *riktigere* – bilde. Svakheten er like åpenbar. Det ville vært en betydelig utfordring å skrive en bok om sosialismen der man i løpet av i underkant av 400 sider skulle gjøre rede for en rekke forskjellige varianter av sosialisme – alt fra Tjen Folket til Arbeiderpartiet – og samtidig si noe generelt.

Utviks innføring er ikke bare bred, den kan være *for* bred. Faren er betydelig for at boken forteller deg lite om det du er mest interessert i, enten det er islamistisk motivert terrorisme av typen al Qa'ida-nettverket har stått bak; det Muslimske Brorskapet og tilsvarende bevegelsers kjennetegn, potensial og faktiske politiske målsetninger i arabiske land – som er Utviks hovedfokus; eller islamistiske bevegelser i Europa.

Det siste fenomenet er fraværende i Utviks bok, men burde – i en globalisert verden – vært viet plass. For mange ville det nok også vært langt mer interessant enn for eksempel kuwaiteren Hakim al-Mutayris noe utradisjonelle tilnærming. I kombinasjon med at boken er skrevet i en noe utilgjengelig akademisk stil, er dette noe som kan gjøre at bokens

standardverkpotensial ikke nødvendigvis strekker seg langt utenfor universitetsmiljøer.

Når det er sagt gir Utvik oss tidlig i boken et begrepsapparat som er nyttig når man skal forstå ulike islamistiske retninger. Han skiller mellom tre analytiske kategorier sunniislamisme: *islahi-ikhwani*, *islahi-salafi* og *jibadi-salafi*, der *islahi* arbeider for fredelig reform og *jibadi*ene er voldelige «revolusjonære», og der *salafistene* er mer konservative og *ikhwaniene* mer moderne orientert. Den fjerde mulige kategorien, *jibadi-ikhwani*, mener Utvik man i dag kan se bort fra. Det kan nok diskuteres.

ANALYSENE

Utviks egne analyser vil kanskje gi boken mer interesse. Flere av dem har potensial til å skape debatt, og Utvik stiller seg også en smule lagerlig til for hogg i forhold til å få sitater fra boken revet ut av sin sammenheng og dermed for å bli anklaget for «romantisk-sosialistiske forestillinger» og lignende. Det vil være tøvete, men det kommer trolig til å skje.

Dette gjelder blant annet Utviks forståelse av islamismen som en *moderniserende* kraft. Mens Utvik har helt rett i at de store kristne vekkelsesbevegelser blant lekfolket på 1800-tallet bidro til både modernisering og demokratisering av Norge (samt til fremveksten av norsk kapitalisme) er dette en parallell som lett kan dras for langt. Som Utvik selv påpeker er også selve ordet «modernisering» et ord mange vil oppfatte som positivt, på tross av at overgangen fra tradisjonelle til moderne samfunn i Europa inkluderte «bolsjevikenes Russland, fascistenes Italia eller nazistenes Tysk-

land». Utviks analyse kan derfor lett bli fremstilt som romantisk. Mens en forståelse av islamismen som moderne fenomen er viktig, kan det tenkes at det ville vært bedre å omtale den som «moderne anti-modernisme», på linje med fascismen, snarere enn som en moderniserende kraft. Utvik kan dessuten kritiseres for å feste litt for stor lit til mer demokratiske tendenser innen islamismen, selv om han forsøker å besvare motargumentene dette vil bli møtt med.

SOLID, MEN IKKE SPENNENDE

I sum er Utviks bok en svært solid bok, som står seg godt i forhold svært mange utenlandske innføringer islamismen som fenomen.

Boken gir et godt historisk overblikk, en god oversikt over islamistiske grupper i ulike land i Midtøsten og Nord-Afrika og sammenfatter også godt en del av den akademiske debatten om temaet i ulike land. Den er lærerik og absolutt lewerdig, og har – som sagt – potensial til å bli et norsk standardverk på området.

Samtidig er den beklageligvis også noe utilgjengelig og skrevet på en måte som dessverre er noe typisk for norsk akademisk. Her er det langt mellom de gode litterære virkemidlene. Boken er skrevet som en 400-siders utredning. Sammen med et akademisk språk, og – av åpenbare årsaker – en lang rekke arabiske uttrykk, gjør dette boken tung. Dette er en solid innføring i et spennende felt, men regn ikke med å lese *Islamismen* i ett strekk.

Øyvind Strømmen

Skrivent, oversetter og forfatter

Nicholas D. Kristof og Sheryl WuDunn
Halve himmelen
Oversatt av
Dag Biseth
Gyldendal

Kvinner og USA kan redde verden

Rundt om i verden finnes trolig tre millioner kvinner og jenter som kan kalles slavebundne i sexhandelen. FNs Befolkningsfond har anslått at det forekommer ca 5000 æresdrap på kvinner årlig. I Kina og India er de blitt nødt til å forby ultralydteknikere å fortelle gravide hvilket kjønn fosteret har, fordi jentefostre gjerne blir abortert. Et ukjent antall jenter i Sør får ikke oppfylt drømmen om å gå på skole, fordi det er mer lønnsomt at broren går. Men slike fakta skaper sjelden overskrifter. For hva er vel ekstraordinært med noe som skjer hver eneste dag?

Journalistekteparet Nicholas D. Kristof og Sheryl WuDunn har hatt stor suksess med boken *Halve himmelen – Hvordan kvinner kan forandre verden* som utkom i USA i 2009. Med boken håper de å skape grobunn for en bred bevegelse som skal bekjempe kvinneundertrykking verden over: «Det er en forandring som allerede finner sted, og en forandring som kan akselerere om du bare åpner ditt hjerte og blir med», oppfordrer de på ekte amerikansk vis i introduksjonskapittelet. Og til tross for at temaet de tar opp vies minimalt med plass i de daglige nyhetene og i politikken, har boken altså blitt svært godt tatt i mot. Kanskje fordi de to er journalister, og ikke akademikere, og har skrevet en reportasjeaktig bok, og ikke en fagbok. Teksten er både sentimental, svulstig, brutal og tidvis sjokkerende.

Forfatterne har skjont at de færreste blir engasjert av tall og statistikker og tørre fakta alene. Så størstedelen av boken er en form for intervjuer med jenter og kvinner de to selv har møtt gjennom hjelpearbeid eller journalistikk. Blant dem vi møter, er Mukhtar fra Pakistan. Fra hennes liv får vi blant annet høre at «Etter å ha fullbyrdet dommen dyttet voldtektsmennene Mukhtar ut av stallen og tvang henne til å stavre seg hjem, nesten naken, foran øynene på en spottende folkemengde. Så snart hun kom hjem, forberedte hun seg på å gjøre det en pakistansk bondejente

normalt ville gjort i hennes situasjon, nemlig ta livet av seg selv.» Slike skjebner er boken full av. Noen vil nok la seg gripe og fascinere, andre vil ikke orke å lese side opp og side ned med detaljerte beskrivelser av hvordan jenter i land som India, Kambodsja og Pakistan blir utnyttet, slått, sultet, holdt fanget, avkledd, fornedret og voldtatt.

Men hensikten med boken er altså å vise at en annen verden er mulig. Studier det vises til, sier at når kvinner har formue eller inntekt, er sannsynligheten større for at familiens penger blir brukt på mat, medisiner og boligformål. De triste historiene fortelles for å illustrere at ting kan bli bedre: tidligere utsatte kvinner evner med en blanding av pågangsmot og hjelp utenfra – særlig fra amerikanere – å starte skoler, butikker og andre forretninger. Nevnte Mukhtar anmeldte voldtekten, og fikk et erstatningsbeløp tilsvarende 50 000 kroner fra en sympatiserende president Musharraf. Forfatterne sannsynliggjør riktignok ikke dette, og resten av historien, som inneholder en invitasjon fra Det hvite hus, går også noe fort i svingene. Men poenget er i alle fall at Mukhtar brukte voldtektspengene til å starte en skole.

Et viktig moment i boken, er at kvinneundertrykking ikke utelukkende er noe som menn gjør mot kvinner. For kvinner absorberer og formidler kvinnefiendtlige verdier akkurat på samme måte som menn. Om de ikke voldtar, så bidrar de gjennom å kjønnslemleste døtrene, de driver bordeller, gir sønnene mer mat enn døtrene og de kan være svigermødre som forlanger at sønnen tar en ekstra kone dersom den første bare føder døtre.

På baksiden av boken beskrives den som «obligatorisk lesning for alle som er opptatt av vår tids groveste urett – undertrykking av kvinner». Men de som allerede er opptatt av bokens tematikk har neppe mye å lære. *Halve himmelen* er mest av alt en lett tilgjengelig innføringsbok. Slike bøker kan skape et engasjement for å samle inn penger eller å lære mer, men tilbyr ingen dypere kunnskap eller forståelse for strukturene som ligger bak undertrykkelsen. Boken egner seg dessuten bedre for amerikanske lesere enn for norske. USA er den evige referanserammen, enten det er ved henvisninger til amerikanernes slavehandel, eller det er snakk om alle de fantastiske, amerikanske hjelpeorganisasjonene som finnes. Moralen synes å være: Kvinner i Sør kan redde verden – med litt hjelp fra USA.

Helene Lindqvist

Journalist i Uniforum, religionsviter og kommentator på Fritanke.no

Sans – i Ingen liker å bli lurts ånd

Siste nummer av Sans – tidsskriftet Humanists svenske søstermagasin, som tidligere het Humanisten – kom nylig ut med et fyldig nummer med New Age og pseudovitenskap som tema. Tematikken passer som hånd i hanske til «Ingen liker å bli lurt»-aksjonen. Sjefsredaktør Christer

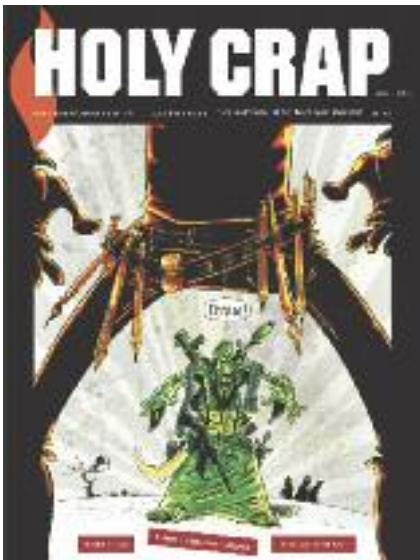
Sturmark skriver i sin leder «Vi låter oss luras. New age, alternativmedisin og ulike former for pseudovitenskap florerer i samhället som aldrig förr. Vinstdrivande tv-kanaler utnyttjar cyniskt människors sorg och längtan efter kontakt med avlidna anhöriga.»

Magasinet har en lengre artikkel om medium-bløfferi gjennom nyere historie og på dagens tv, med utgangspunkt i den svenske «medium-skandalen» i 2010. En av Sveriges mest profilerte såkalte medium, Anders Åkesson, ble avslørt som bløffmaker, da en ærlig alternativ-arrangør fant rekvisittene Åkesson hadde brukt for å skape illusjonen av fysisk mediumskap. Saken gikk som et sjokk gjennom det svenske parapsykologiske alternativmiljøet. I tillegg skriver Sans fyldig om den magiske kvantefysikken, om hvordan New Age og sannhetsrelativister forsøker å bruke kvantefysikk til å bekrefte sitt verdensbilde, og om pseudovitenskaper som parapsykologi og alkymi.

Les mer om Sans magasin på sansmagasin.se/.

Holy Crap!

– Hedningsamfunnet med nytt kulørt blad

Hedningsamfunnet utgir for første gang på 24 år et blad rettet mot et publikum utenfor medlemsmassen, men det er ikke mindre religionskritisk av den grunn. Forsiden prydes av en karikaturtegning som peker på karikaturstriden, og islam er behørig dekket i nummeret. «Islam – tapernes religion» er en lengre artikkel som med koran-sitat og hadith-kilder argumenterer for hvorfor stillstand i den muslimske verden skyldes islam. I tillegg til skarpt religionskritiske tekster om «jomfruer» (i bibelen) og Luthers tanker, alt belagt med sitater. Men den humoristiske ånden til

Hedningsamfunnet er også til stede, som i Dagfinn Eckhoffs rapport om sin burka-/niqabhandle tur på Grønland i Oslo – og fra Hedningsamfunnets stand i Oslo. Det kan du også lese om i hedningleder Dagfinn Eckhoffs kommentar «Kompis med Islam Net» på Fritanke.no, som også er trykket her. Hedningsamfunnet skiller seg positivt ut fra deler av den islamkritiske debattfloraen, noe som kommer til uttrykk i Eckhoffs kommentar. Han er islamkritisk uten å bli antimuslimsk.

Ellers har bladet intervjuet både Levi Fragell, pastorsønnen Anders Torp, primus motor for Guds lille brune-serien, Ronnie Johanson, og et selvportrett (?) fra forfatter Tom Egeland.

Bladet skjemmes av litt uryddig lay out og manglende byline på mange artikler. Hvem har intervjuet Johanson, Torp og Fragell? Vi gjetter på Dagfinn Eckhoff, men det går ikke fram i bladet. Heller ikke artikkelen om tapernes religion har noen annen byline enn bandoli.com. Det kan da ikke være fordi hedningene er redd for reaksjoner?

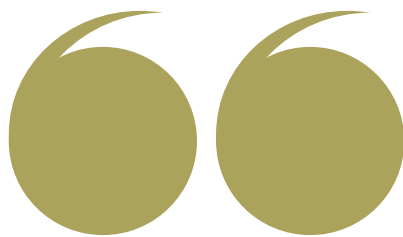
«Dette er et forsøk. Vår evne til å spre bladet vil vise om det har livets rett,» skriver redaksjonen til medlemmene i første nummer. Bladet skal selges fra Hedningsamfunnets stand på Egertorget i Oslo. Sjekk ut hedning.no

FØLG MED PÅ NETTAVISEN FRITANKE.NO

– VI PUBLISERER UKEDAGLIG NYHETER FRA LIVSSYNSFELTET. OG DELTA I DEBATTEN PÅ VÅRT DISKUSJONSFORUM
– HER KAN DU STARTE DINE EGNE DISKUSJONER!

Ja, tenke det, ønske det, ville det med ...

Spørsmålet er ikke lenger om vi har en menneskeskapt klimakatastrofe på gang, men hvorfor vi fortsetter å skyve problemene foran oss – og over på våre uskyldige barnbarn.

«Vår unnskyldighet i klimaspørsmålet er blitt et formidabelt moralsk dilemma. Konsekvensene av manglende evne og vilje til å ta fatt i problemet, rammer ikke oss, men våre etterkommere. Konsentrasjonen av klimagas- ser rundt jorden er nå den høyeste på 15 millioner år. Stadig flere forskere påpeker at 2 °C målet for temperaturstigning kanskje ikke lenger er realistisk. Situasjonen er utålelig!»

Ordene er høyesterettsadvokat Pål W. Lorentzens, i en kronikk i Aftenposten tidligere i år («Ny klimadagsorden», 11. mars 2011), der han tar til orde for å trekke politiske myndigheter

Halfdan Wiik, initiativtaker til Besteforeldrenes klimaaksjon. www.besteforeldre.framtiden.no

for retten, for brudd både på konstitusjonelle forpliktelser.

Som klimaaktivist gjennom en del år kjenner jeg meg godt igjen i hans fortvilelse. Situasjonen er ikke bare utålelig – den er nærmest uvirkelig. Det eneste som så langt har redusert våre nasjonale utslipp, er en internasjonal finanskrisen. På et hvilket som helst annet politikkområde ville en tilsvarende dårlig måloppnåelse utløst ramaskrik. VG og Dagbladet ville forlangt at hoder skulle rulle! Men når det gjelder klima har vi visst vennet oss til at det skal være slik.

HVORFOR INGEN MOTTILTAK SOM MONNER?

Spørsmålet er ikke lenger om vi har en menneskeskapt klimakatastrofe på gang, det er det bare kverulanter som bestrider, men hvorfor vi fortsetter å skyve problemene foran oss – og over på våre uskyldige barnbarn. Hva kan grunnen være til at vi, det vil si våre politikere, ikke makter å omsette forskningsresultater i realistiske strategier og tiltak som monner?

En nærliggende forklaring er: En effektiv klimapolitikk utfordrer tunge særinteresser. Nødvendige langsiktige tiltak kan svi på kort sikt. Politikerne sitter fast i et handlingsmønster som gjør dem ute av stand til å styre på vegne av framtidige generasjoner, eller i et hundreårsperspektiv. Økte avgifter, påbud og restriksjoner er ikke vinner-saker i en valgkamp. Da kommer FrP og tar deg!

En kanskje viktigere forklaring peker mot sosialøkonomenes makt. Klimapolitikken – i den grad den finnes – er blitt styrt i retning av mar-

kedsbaserte løsninger, ut fra premiser som skyver andre virkemidler i bakgrunnen, som lover og reguleringer. «Kostnadseffektivitet» er blitt et politisk mantra. Det mest åpenbare problem med dette handler om tid: hva som lønner seg i dag i forhold til i morgen. Økonomenes dominerende innflytelse har ført til i beste fall utsetting av mange fornuftige tiltak, som for eksempel en rask omleg-

helt siden han var statssekretær i Miljøverndepartementet for tjue år siden. «Et system med internasjonalt omsettbare kvoter betyr i praksis at Norge kan kjøpe seg rett til å øke sine utslipp av drivhusgassen CO₂, mot en tilsvarende reduksjon i andre land», sa han i forbindelse med et OECD-møte i 1991. Markedslogikken er en integrert del av hans tenkning og politiske agenda. I stedet for å

«Vårt kompass kan ikke lenger være økonomiens, men etikkens, og det må ryddes kraftig i en retorikk som knapt har noen annen funksjon enn å sløve tanken.»

ging av transport fra bil og fly til bane.

«Tenke globalt, handle lokalt», pleide vi å si, i det som nå synes å være gamle dager. Dagens toneangivende politikere, med statsministeren i spissen, fnyser nok av en slik naiv idealisme. For Stoltenberg har det egentlig ikke noen mening å søke etter lokale eller norske løsninger. Problemet løses gjennom internasjonale avtaler og bare der, innenfor et rammeverk av kvotehandel og «fleksible løsninger», med muligheter til å kjøpe utslippsskutt ved å finansiere klimaprojekter i utviklingsland.

Dette har Stoltenberg drevet med

skape et rom der nordmenn kan være stolte av landet vårt og det vi bidrar med for å møte «vår tids største utfordring», har regjeringa hans spredt avmaktfølelse og bidratt til at stadig færre bekymrer seg for klimaendringene. «Det kan da ikke være så alvorlig, når politikerne ikke gjør mer av det som merkes ...»

MÅNELANDINGEN PÅ MONGSTAD

Det store unntaket fra markedsorienterte virkemidler er «månelandingsprosjektet på Mongstad», der regjeringen går inn med et ukjent antall milliarder i et stort teknologiprojekt

med usikker effekt, for å utvikle en teknologi som kan ha global betydning.

Usikkerheten her er ikke knytta til regjeringens vilje eller evne, slik den norske debatten har gått, men om karbonfangst og lagring (CCS) rent faktisk har mulighet for å bli et så viktig bidrag til løsning på klimaforurensingene som man tror og håper? Scenario-studier indikerer at metoden kan håndtere fra noen få til 15 % av globale utslipp av CO₂ i 2030. I verste fall er det en fantasiløsning som bidrar til å opprettholde status quo og lar oljeselskapene ture fram som før. «Langt fra å peke mot løsningen på klimaproblemet, innebærer satsingen på CCS en utsettelse av effektive tiltak», skriver Clive Hamilton i sin bok om alle våre anstrengelser for å unngå å se sannheten i øynene (*Requiem for a species: Why we resist the truth about climate change*, 2010).

Dette kan bare framtiden dømme sikkert om. Men en ting er jeg viss på: våre etterkommere kommer til å lure på hva vi egentlig drev på med rundt år 2000. Med dagens økning i utslippene er det sannsynlig at den globale oppvarmingen blir mer enn 3 grader. Det betyr at tida med stabilt havnivå som menneskene har nytt godt av siste 6-7000 år, vil være forbi.

Den som vil endre kursen, og tenkemåten i den politiske klassen, må trenge gjennom mange forsvarsmurer. Den innerste og tykkeste av dem er kanskje barnetroen på teknologien. Hvis man googler litt rundt ordet «teknologioptimisme», vil man fort se at halve norgeseliten av politi-

kere ivrig bekjenner seg til dette. «Jeg er teknologioptimist», sier de, i tillit til at det finnes en «end of the pipe»-løsning på alle problemer. Dermed kan man dure på som før, med de samme gamle prioriteringene.

Det er en type ønsketenkning som svekker elitens handlekraft og *sense of urgency* – når det som trengs er å skjerpe den. Inntrykket er at gjennomsnittspolitikeren ikke har fantasi til å forestille seg at ting kan gå helt galt, eller hvor alvorlig den globale økologiske situasjonen allerede er. Vi forgifter elvene, forsurer havet og tømmer det for fisk, ruinerer matjorda og er i full gang med den største artsutryddelse siden dinosaurens tid. Klimakrisen kommer på toppen av alt dette.

ANGREPET PÅ BARNEBARN

Lofoten er vernet, men bare midlertidig, og ikke av hensyn til klima. For fortsatt er det en utenkelig tanke for norske politikere å la petroleumsressurser bli liggende i bakken, uten å utnytte dem. «Framtiden ligger i å bore og hente opp mer hydrokarboner», erklarte vår nye energiministrer Borten Moe (Aftenposten 20. mars).

Det er et direkte angrep på våre barnebarns velferd og trygghet. Beregninger fra bl.a. Potsdam-instituttet for klimaforskning viser at *mindre enn halvparten* av allerede kjente og økonomisk utnyttbare fossile brenselserver kan brukes om man skal ha en sjanse til å nå togradersmålet. Det betyr at *all* produksjon og forbruk må reduseres.

Men som forfatteren Upton Sinclair sa: «It is difficult to get a man to

understand something when his salary depends on his not understanding it.» Forestillingen om Norge som et foregangsland, fordi vi er så rike og har handlefrihet, er en misforståelse. Vi har tvert imot for mye å tape, derfor tviholder vi på foreldede verdier. For å komme videre, trenger vi et politisk og moralsk paradigmeskifte. Vårt kompass kan ikke lenger være økonomiens, men etikkens, og det må ryddes kraftig i en retorikk som knapt har noen annen funksjon enn å sløve tanken.

En organisasjon som Human-Etisk Forbund, med dets tradisjon for intellektuell redelighet og stringent begrepsbruk, kunne her ha mye å tilføre.

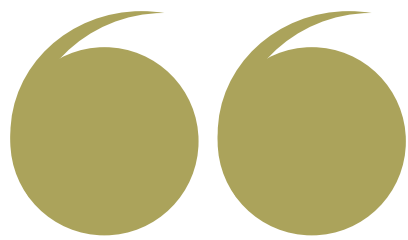
Hvor er Human-Etisk Forbund?

På diskusjonsforum hos Fritanke.no utfordrer Halfdan Wiik Human-Etisk Forbund (HEF) på organisasjonens mangel på engasjement i klimaspørsmålet. Wiik, som er medlem av forbundet skriver «overrasket ble jeg for en tid tilbake, over å oppdage at HEF helst vil holde seg unna det som for mange av oss oppleves som vår tids moralske utfordring framfor noe: Den menneskeskapte globale oppvarming som truer med å påføre våre etterkommere enorme lidelser.

Bakgrunnen var denne: En allianse av WWF, Greenpeace, Norsk klimanettverk og Besteforeldrenes klimaaksjon (der jeg sjøl er aktiv) ba om støtte i kampen for å stoppe Statoils tjæresandprosjekt i Canada. Mens organisasjoner som Kirkens Nødhjelp og Kirkerådet m.fl. var positive, svarte HEF ved nåværende generalsekretær at man hadde valgt å samle seg om en politikk som innebærer at man skal 'holde seg til engasjementer innenfor forbundets kjerneområde, livssynsspørsmål og livssynspolitik'. Saken er viktig og alvorlig, het det i svaret, men 'medlemmene våre er mange og representerer stort sett alle politiske retninger (...) Det er derfor vanskelig for oss å ta standpunkt til en sak som ligger utenfor vår kjernevirksomhet.'

Merk: Vi snakker her om et prosjekt som vil gi ytterligere bidrag til å forgifte og forringe klodens økosystemer på en dramatisk måte. Tjæresand er etter flere internasjonale og norske fagfolks vurdering en ressurs som i det hele tatt ikke må utnyttes – atmosfæren kan ikke tåle de enorme mengder CO₂ som dette vil utløse.»

Avslutningsvis skriver Wiik «HEF skal selvfølgelig ikke være noen miljøorganisasjon. Men det blir for trangsynt å avgrense seg til tradisjonelle livssynsspørsmål, og for ynkelig å være så redd for det politisk kontroversielle at man velger å holde kjeft av den grunn. Det er også synd for miljødebatten, som godt kunne trengt noen nye stemmer.»

Gi uttrykk for din mening, men gjør det kort og konsist (fortrinnsvis maks 3000 tegn inkludert mellomrom). Lengre innlegg vil i all hovedsak bli publisert på Fritanke.no/debatt.

Vi tar kun imot innlegg per epost. Epost: fri.tanke@human.no

Frist for å komme med i neste nummer: 10. august 2011

Telepati eller hypnose?

Autoritative kilder er en farlig vei til erkjennelse. Dette er en gammel sannhet, som naturligvis også er gyldig når det gjelder autoritative skeptikere

Som humanetiker med en grunnfestet skepsis til alle «uforklarlige» fenomener hilser jeg Fri Tankes (FT) kampanje «Ingen liker å bli lurt» velkommen. Når det er sagt må jeg dog innrømme at jeg etter FT nr. 1/2011 sitter igjen med et inntrykk av en noe lettvtint avvisning av alle «uforklarlige» fenomener som lureri.

Selv har jeg i mange år forsøkt å bringe klarhet over en personlig telepatilignende opplevelse. Siste forsøk på å oppnå kontakt med personer som evt. kunne forklare meg hva det var jeg for mange år siden opplevde i Bangkok (se nedenfor) var via NRK-programmet Verdibørsen (12.mars 2011). Så langt har ingen kunnet (villet?) hjelpe meg. Med dette innlegg henvender jeg meg nå til FTs lesere: kan og vil noen hjelpe meg med en plausibel forklaring på nedenstående opplevelse?

For ca. 40 år siden opplevde jeg på åpen gate i sentrum av Bangkok å bli «tankelest» av en Indisk (Sikh) «spåmann». Min første reaksjon på hans tilbud om å spå meg var en blank avvisning, ettersom jeg ikke trodde – og fortsatt ikke tror – på spådommer, altså at noen er i stand til å forutsi hva som vil skje i fremtiden.

Jeg ombestemte meg imidlertid og vekslet noen ord med «spåmannen». Samtalen foregikk på engelsk, og jeg kunne konstatere at hans engelsk-kunnskaper var middelmådige. For å overvinne min skepsis til hans påståtte evner som «spåmann» tilbød han å gi meg eksempler på sine kvalifikasjoner.

Eksempel 1: «I tell your birthday.» Greit. Minuttet etter overrakte han meg en sterkt sammenfoldet papirlapp hvorpå stod «10.07.1938». Dette var korrekt.

Eksempel 2: «I tell girl love you.» Interessant. Som innbils ung mann forventet jeg naturligvis en lengre liste! Samme prosedyre med en sterkt sammenfoldet papirlapp, som faktisk kun hadde to navn oppført

(Sic!). Begge navn var vanlige skandinaviske jentenavn med korrekt skandinaviske stavning. Det første navn var min kones. Det andre navn stusset jeg over. Hvem var dette? Inntil det slo ned i meg at dette jo var døpenavnet til ei bekjent, som aldri brukte dette navn, men alltid gikk under et annet kallenavn.

Eksempel 3: «I tell your profession.» OK, sa jeg, men kom så i tvil om hva jeg egentlig var for noe: forester, forest officer, forest geneticist eller på fransk Ingenieur des Eaux et Forêt ... Tja, la oss se hva han skriver. Papirlappen kom, og derpå stod «Air.. For.. ce». For meg så det ut som han ganske riktig hadde startet med «For» for så å tilføye «Air» foran «For» og «ce» etter «For».

Den stakkers «spåmann» ble tydelig ille berørt da jeg gjorde ham oppmerksom på hans feiltakelse. Vi må her huske at dette skjedde under Vietnamkrigen, og mange amerikanske soldater var på «Rest and Recreation» i Bangkok. «Spåmannen» kunne derfor med en viss sannsynlighet tro at jeg var soldat. Da jeg begynte å vingle i min tankegang vedrørende min profesjon tok han sjansen og gjettet. Han fulgte så opp med en spådom om at jeg ville bli forfremmet innen et halvt år, og at jeg ville dø i mitt hjemland. Noe som vel de fleste Vietnamsoldater gjerne ville høre.

«Spåmannen» var altså tydelig ille berørt og forsøkte å ta igjen med å fortelle at denne morgen hadde jeg ventet på en venn som ikke kom, hvorfor jeg hadde reist alene. Dette var faktisk helt korrekt.

Her avbrøt jeg seansen, stakk ham de forventede pengesedler og tok avskjed.

For meg var (og er) dette jo en enestående og merkverdig tildragelse,

men i virkeligheten er dette et dagligdags fenomen mange steder i fjerne Østen og formentlig også andre steder. Slike «spåmenn» opptreder i relativt stort omfang, og jeg antar at mange mennesker lar seg lure til å tro på «spåmannens» profetier vedrørende fremtiden, mens han egentlig «bare» har fortalt noe om fortiden.

Den enkleste forklaring ville jo være at «spåmannen» hadde spionert på meg. Denne forklaringen mener jeg kan avvises som høyst usannsynlig for ikke å si utenkelig. Jeg bodde langt borte i teaskogene ca. 700 km nord for Bangkok. Dessuten var det han skrev på papirlappene jo ganske personlige tanker, og han ville jo da aldri ha bommet på min profesjon.

Nei, de informasjonene han gav meg tilbake må han ha mottatt fra meg. Men hvordan?

Selv ser jeg kun to muligheter: enten ble jeg «tankelest» (og et tilfelle av telepati er påvist), eller jeg var under hypnose, og uten å vite det ga jeg ham de «riktige» svarene.

Jeg har liten kjennskap til hypnose. Hva er det egentlig som skjer når folk blir hypnotisert? Kan man være hypnotisert og samtidig være helt bevisst på hva som skjer rundt en? For meg virker «Cold reading» å være en for lettvtint forklaring.

Jeg skulle tro at flere i våre forskningsmiljøer kunne være interessert i å etterprøve fenomener som de ovenfor beskrevne. Det burde være en relativt enkel sak å avlure «spåmannen» hans metoder, for eksempel ved hjelp av skjult mikrofon/kamera og lignende. Eller man kunne simpelthen betale «spåmannen» for å opptre under kontrollerte forhold.

Slikt må jo være gjort tidligere? Har noen av FTs lesere referanser til slike undersøkelser?

Kort sagt – kan noe hjelpe meg videre i min søken etter en plausibel forklaring?

Torben Hedegart

Humanistisk behandling av asylsøkere

«Hvis vi virkelig har håp om å kunne nærme oss en bedre fremtid for menneskeheten, er den første betingelse å ha mot, og ikke la os beherske av frykt.»

Disse ordene av Fridtjof Nansen fra 1929 er minst like viktige i dag. De er grunnlaget for at Humanetisk Forbund heldigvis har engasjert seg i aksjonen «Ingen mennesker er ulovlige». Dette på tross av at vi har en statssekretær i Justisdepartementets ord for at styresmaktene mener at noen er det, nemlig de «papirløse». «De som har fått avslag skal vende heim; det er deres ansvar.» Om de ikke kan, og må «gå under jorden», er det fremdeles deres ansvar. Uansett hvor lenge de har bodd i Norge, og hvor mange barn som er født her.

For ham er menneskene det drei-

er seg om bare «saker». Humanismen forsvinner, mennesker tingliggjøres, og langvarig propaganda har beredt grunnen til at et flertall av Norges befolkning sa seg enig i dette – når de «fikk tenkt seg om» – i forbindelse med utvisningen av Maria Amelie. Vi kjenner prinsippet fra et tidligere europeisk regime:

«Sjansene for en idé seier vil være større jo mer omfattende propagandaen har bearbeidet menneskene som helhet, og jo mer eksklusiv, stram og fast den organisasjonen er som praktisk gjennomfører kampen. Derav følger at tilhengerens antall ikke kan være stort nok, men at medlemmenes antall lettere kan bli for stort enn for smått. Når propagandaen har fylt et helt folk med en idé, kan organisasjonen dra konsekvensene med en håndfull mennesker.» (A. Hitler, *Min Kamp*)

Og hva er det som er årsaken til propagandaens virkning? Jo, ganske enkelt frykt. Frykt for konsekvenser av at vi åpner opp for at flere skal få komme hit til vårt land – den massive påstanden: Gir vi etter, sjøl om det bare er «lillefingeren», blir vi «oversvømmet». Og vi biter på, på tross av all historisk erfaring gjennom utvidelser av EU/Schengen. Og uten å stille spørsmålsteget ved hvorfor ikke store mengder av arbeidsløse fra Hellas og Spania i dag «oversvømmer» Norge – hvis vi er så attraktive som vi tror.

HEF kan ikke bevege seg lengre enn de humanitære perspektivene – det blir med én gang politikk hvis det er styresmaktene som prøver å lure oss – apropos kampanjen «Ingen liker å bli lurt». Men som vanlig medlem kan jeg komme med den påstanden at det bare er en eneste måte vi kan komme velberget fra dette dilemmaet på, og det er å åpne grensene – under kontroll. Alt annet er påflinking; da vil det fremdeles sitte noen personer her i Norge som skal kunne fordele mennesker som kommer hit fra utenfor Schengen i to hauger: Verdige og ikke-verdige til å oppnå den ettertraktete statusen med oppholdstillatelse i Norge – etter at de har sittet i mottak i opptil mange år. Det er absurd. Og er de ikke ødelagt før de kommer, er det en stor fare for at de blir det under oppbevaringen.

Siden de – relativt få – som klarer/ønsker å komme til Norge fra utenfor Schengen må komme som asylsøkere (det finnes ingen annen mulighet), vil en svært stor del av dem egentlig være arbeidssøkere. Det er ikke noe mindreverdige i å risikere livet for å komme seg til Europa for å finne et arbeid for å forsørge seg sjøl og sin familie i heimlandet. Det som er mindreverdige, er vår måte å ta imot dem på – og det på tross av at vi trenger arbeidskraft. Mangfoldige tusen utlendinger jobber i dag i Norge – det er snakk om at 42 000 svensker kommer hit for å jobbe bare i år. I tillegg kommer alle østeuropeerne, tyskerne etc. Mange av disse jobbene kunne vi la de nyankomne asylsøkerne få – hvis de ønsket det. Da slår vi til og med to fluer i et smekk – vi får stabil arbeidskraft som vi trenger.

Vi må ha en ny type mottaksapparat; sende dem ut der de trengs, og følge dem opp i forhold til språk, bolig og jobb – kort etter ankomst. Klarer de seg bra etter et år, får de midlertidig bosettingstillatelse, og viser de at de legalt kan forsørge seg sjøl og kanskje gjennomgå en norskprøve etter tre år, får de varig bosettingstillatelse. De blir fra første dag en del av vårt velferdssamfunn – ved å betale skatt.

De «papirløse» må få samme retten. De som velger asylsøkerveien, må sjølsagt få rett til det – med en vurdering som i dag, men med obligatorisk introduksjonstilbud fra første dag.

De useriøse vil falle ut ganske fort, og må ut av landet; antakelig vil dette skje svært frivillig. Mange har kjente som kan hjelpe dem andre steder i Europa. Tvangsretur kan bli aktuelt – de fleste tvangsreturer i dag skjer faktisk til første asylsøkerland, altså innen Europa. De som i dag blir returnert til et fjernt heimland, vil også i svært mange tilfelle vende tilbake.

Organisert kriminalitet har lite eller ingenting med denne gruppen å gjøre; den er i all hovedsak drevet av folk som er bosatt innenfor Schengen.

Hans Magnus Enzenberger sa: «Jo heftigere en sivilisasjon setter seg til motverge mot en ytre trussel, jo mer den murer seg inne, desto mindre har den til slutt å forsvare.»

Er frykten for stor, vil vi miste humanismen og anstendigheten. Jeg opplever at det er i ferd med å skje. Mennesker i vårt rike land må stille seg spørsmålet: Er det verdt det?

Jeg vil skrike et dundrende «NEI!» Dette er mitt bidrag til «Ingen liker å bli lurt»- kampanjen: Stol ikke på regjeringen når de skaper frykt for totalt udokumenterte konsekvenser av å behandle asylsøkere på en human måte!

Elisabeth Reehorst

Skribent og humanist

Viktig tema – få nyanser

Det er positivt at HEF vil bidra til kritisk tenkning omkring alternativbevegelsen. Kampanjen kunne imidlertid vært mer balansert i sin fremstilling.

Jeg oppfatter kampanjens hovedpåstander slik: «Alternativbevegelsen tilbyr behandling og produkter der positiv effekt ikke er bekreftet av vitenskapen. Vitenskapelig bekreftelse er det *eneste* som kan avgjøre om behandlingen/produktet virker eller ikke. De alternative utøverne, som tror på udokumenterte fenomener som engler, klarsynthet og kommunikasjon med døde mennesker, tilbyr blant annet sine tjenester til mennesker som er godtroende eller i en vanskelig livssituasjon. De tar seg grovt betalt, selv om de vet at behandlingen sannsynligvis ikke virker. Dette er lureri, og i noen tilfeller kynisk utnyttelse av medmennesker.»

Jeg vil undersøke holdbarheten i

disse påstandene. Heretter lar jeg *alternativ behandling* omfatte betalt, men ikke offentlig godkjent, hjelp der en utøver møter en pasient gjennom terapi, veiledning, berøring/påvirkning av pasientens kropp eller undervisning av mentale og fysiske teknikker. Eksempler på alternativ behandling er psykoterapi; ernæringsveiledning; homeopati, healing, akupunktur, fotsoneterapi, terapeutisk massasje, Bachs blomstermedisin; tankefeltterapi, meditasjon og yoga. Og for å unngå misforståelser: Jeg mener ikke at behandlingsformer som dem nevnt over bør brukes for *alle* fysiske eller psykiske plager, i hvert fall ikke alene. Tradisjonell medisinsk behandling bør være førstevalg mot livstruende og invalidiserende sykdommer.

I siste nummer av magasinet Visjon (3/2011) kommenterer legene Audun Myskja og Wilhelm Schjelderup HEFs kampanje. De påpeker at det innen medisinen er uenighet om vitenskaplige metoder, og om hva slags viten som skal erkjennes som gyldig. Legevitenskapen kan ikke alltid gi oss så sikker kunnskap som vi ønsker oss. Leger må, i likhet med alternativutøvere, ofte prøve seg frem i behandlingen. Jeg synes kampanjen blir for ensidig i sin totale avvising av den positive erfaringen til tusener av nordmenn som har prøvet alternative tjenester. Denne har de fortalt om på radio og TV, i bøker og ukebladartikler og til slekt og venner. HEF vil trolig innvende at positiv effekt skyldes placebo. Imidlertid gjelder placebo også for legevitenskapen, noe NRKs program *Schrodingers katt* omtalte 28/4. Omfattende vitenskaplige forsøk i blant annet Danmark, Italia og USA viser at sannsynligheten for å bli frisk er nesten like stor med narremedisin og narrebehandling som med ekte behandling og medikamenter.

At alle alternative behandlere driver med lureri er en oppsiktsvekkende anklage, som HEF bør dokumentere. Jeg finner det helt usannsynlig at utøvere generelt bruker yrkeslivet sitt på noe de selv ikke tror på. Mange har investert tid og penger i utdanning og kurs, en del av dem også på egenerapi. De aller fleste alternative behandlingsformene er verken bekreftet eller avkreftet av naturvitenskapen. Det samme gjelder overnaturlige fenomener. Er det da intellektuelt redelig å forhåndsdømme? I likhet med kampanjen er jeg skeptisk til for eksempel krystallhealing, den rådgivningen klarsynte og spåere gir via telefon og kostbare mirakelkurer som tilbys pasienter med livstruende og kroniske sykdommer. Ja, det finnes eksempler på at alternative behandlere lover for meget, og på at alternativ behandling ikke virker eller gjør folk sykere. Men det finnes useriøse og uegnede leger også, uten at jeg mistror hele legestanden av den grunn. Det er ikke rasjonelt å *generalisere* ut i fra relativt få behandlingsformer og spesielle eksempler. Kampanjen tier om seriøs behandling (som jeg har gitt eksempler på tidligere), og gir derved et skjevt bilde av hva alternativbevegelsen tilbyr.

Alternativbehandlere tar vanligvis kr. 5-600 pr. klokke i betaling. Langt de fleste av dem er ikke offentlig godkjente, og er følgelig ikke med i statens refusjonsordning. Alternativbehandlingens pasienter må derfor betale betydelig mer enn pasientene til leger, fysioterapeuter og psykologer.inntekten til alternative utøvere er generelt ikke høy. Årsinntekten til *noen få* telefon-spådamer er trolig godt over norsk gjennomsnitt, men disses inntekt er unntaket og ikke regelen. Jeg synes HEF bør dokumentere påstanden om at alternative behandlere tar urimelig betalt.

Her i landet er det et overforbruk av medikamenter. Legemiddelindustriens produkter har som regel bivirkninger, til dels alvorlige eller dødelige. Journal of American Medical Association fastslo i 2000: «doctor-induced diseases is the third leading cause of death in America, responsible for a quarter of a million deaths per year.» Sitatet er hentet fra den prisbelønte journalisten Lynne McTaggart's bok *What doctors don't tell you*. Mener forbundet at naturpreparatene, som generelt er uten bivirkninger, er farligere enn skolemedisins medikamenter? For øvrig står legemiddelbransjen for etiske overtramp ved å holde tilbake informasjon om bivirkninger, og ved å påvirke leger utilbørlig. HEF burde være opptatt av etikk også innen tradisjonell medisin.

For meg er en menneskerett å kunne velge helsetilbud i samsvar med eget livssyn og eget skjønn, og ha tilgang på et bredest mulig utvalg av varer og tjenester. Jeg har tillit til individets evne og vilje til å lete seg frem til det som passer best for ham/henne. Seriøse alternative behandlingsformer må få innpass i det offentlige helsetilbudet via statlig godkjenning. Denne må blant annet bygges på kritisk og uavhengig forskning, også *kvalitativ*. 40 av landets sykehus tilbyr allerede sine pasienter akupunktur, og 9 sykehus tilbyr flere alternative behandlingsformer. Psykoterapeuter kunne hjelpe mange av dem som står i psykologkø.

Jeg har generelt stor respekt for måten HEF tar opp viktige samfunnsspørsmål på. Imidlertid fører saklighetsnivået i «Ingen liker å bli lurt» til at HEF mister troverdighet. Kampanjen mistror mennesker, og gir en svart/hvit analyse der det ikke er ett eneste positivt ord å si om alternativbevegelsen. En folkeopplysningskampanje som skal stimulere til selvstendig og kritisk tenkning omkring alternative tjenester bør være mer nyansert og udogmatisk enn den som nå pågår.

Stephan H. Koll

Cand. Real, redaktør av Holisten

Postulater om religion

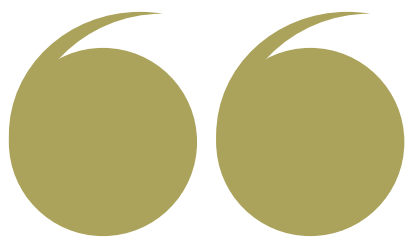
1. Jeg tror ikke på noen av verdens guder. Det er nok gjensidig.
2. Religion er forsøk på å forklare noe man ikke forstår med noe annet, som man heller ikke forstår.

Ulf Nestvold

Menneskehetens forbannelse

Vettuge folk med utdanning har alltid hatt denne anelse, og nå kan de se at gudene ble menneskehetens forbannelse.

Sigurd Ruste

Diskuter i vårt diskusjonsforum på nett

Det er lenge mellom hvert nummer av papirutgaven, men på Fritanke.no kan du starte og delta i de diskusjonene du vil når som helst. Det være seg enten tema er organisasjonene Human-Etisk Forbund eller Humanistisk Ungdom, religion og religionskritikk, eksistensialisme, etikk og moral, menneskerettigheter, ytringsfrihet, eutanasi, stat og kirke, humanisme/humanetikk, seremonier, filosofi, forskning og vitenskap, skeptisisme osv.

Sjekk ut fritanke.no!

Kan de gode gjerninger vinne over de onde?

I år arrangeres Humanistisk verdenskongress i Oslo for tredje gang. Første gang var i 1962, da forbundet var et knapt tiår gammelt. Tematikken den gang berører noe av temaet til årets. Jan G. Langfeldt børster støvet av tankene til Gabriel Langfeldts, president for kongressen.

«**T**owards the mature personality» og «Towards freedom in an organized world» var hovedtemaene på kongressen. Gabriel Langfeldt (1895- 1983) var kongressens president og holdt innledningsforedraget med tittelen «Individual Responsibility in a troubled World».

Langfeldt var professor i psykiatri. I sin ungdom var han religiøst interessert, men han utviklet etter hvert et human-etisk livssyn. I 1956 var han en av stifterne av Human-Etisk Forbund og ble valgt til forbundets første president (1956-1962).

Langfeldt startet sitt foredrag med en kort analyse av etikkens utvikling. Han konstaterte at ut fra et biologisk synspunkt kan det ikke være tvil om at også etikken er underkastet en evolusjon. Han refererte i den forbindelse til studier av den engelske biologen og humanisten Julian Huxley (1887-1975). I 1952 var Julian Huxley en av initiativtakerne til International Humanist and Ethical Union, og ble valgt til forbundets første president ved etableringen i Amsterdam det året. Han skrev en rekke bøker der han behandlet humanistiske temaer.

For å belyse sitt synspunkt sa Langfeldt:

«Vi må i alle fall ha lov til å tro at når vi i vår kultur-epoke ser på tidligere primitive folkeslags ritualer med for eksempel begravelser av levende enker, eller på middelalderens heksebrenning som onde og brutale, så er dette et resultat av at synet på hva som er godt og ondt har endret seg i retning av hva der nå, universelt sett, ansees som uttrykk for en høyere etikk. At den etiske evolusjon har relasjon til den biologiske, fremgår ikke bare av den fylogenetiske (arvemessig betingede), men også av den ontogenetiske utvikling (individets utvikling fra eggstadium til død). (...)

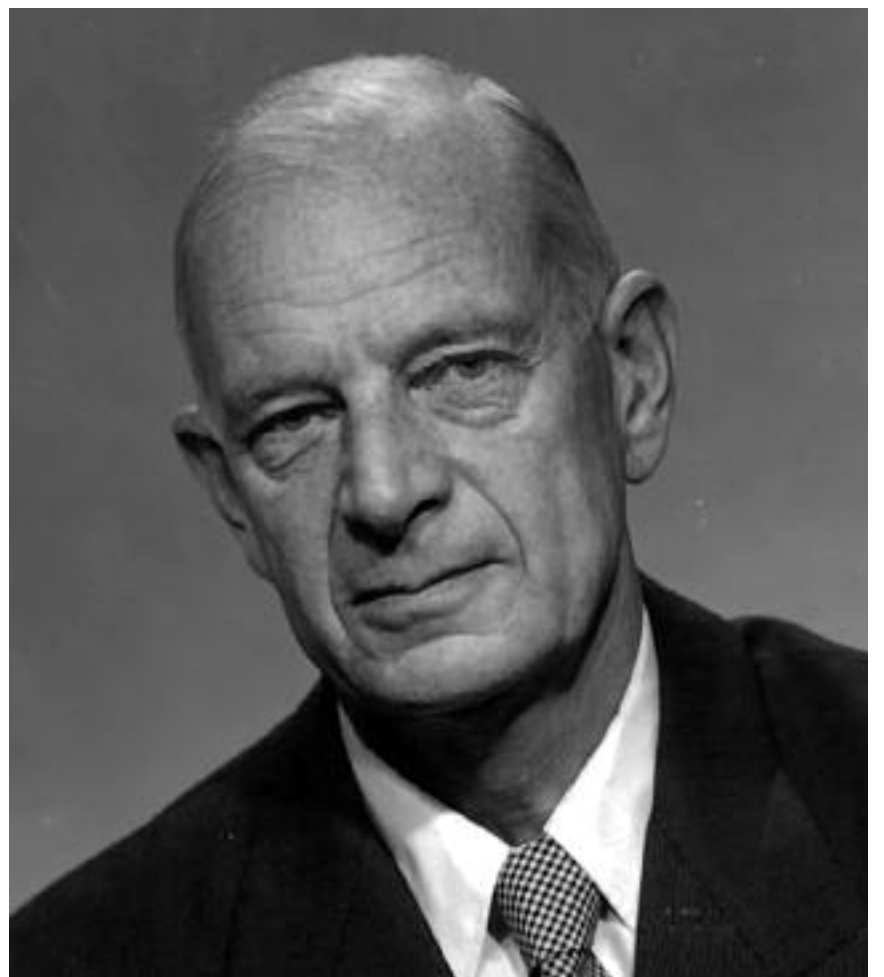
Hos barnet finnes opprinnelig ikke antydning av evne til å skjelne mellom hva som er godt og hva som er ondt. Etter hvert utvikler det seg imidlertid, likeså konsekvent som når det gjelder de biologiske funksjoner, en moralinstans som er i stadig vekst og utvikling så lenge det er biologisk fullverdig liv og ingen forhindringer inntreffer. (...)

Albert Schweitzer er en av dem som i vår tid har rettet den mest inntrengende appell til menneskeheten om å begynne å bli tenkende også omkring de etiske problemer, fordi verdens skjebne i høy grad avhenger av en slik sjelelig revolusjon. Nettopp dette å bli etisk bevisst og selvstendig tenkende, og å sette sin intelligens og vilje inn for å praktisere det som etter personlig overbevisning ansees for å være det gode, er etter mitt skjønn det sentrale i det som kalles 'a mature personality'. (...)

Personlighetens etiske modning har ikke gått parallelt med dens modning på intellektets og viljestyrkens område. Ser man på menneskeheten utvikling så er det i grunnen forståelig. Forholdet er jo, som det fremgår så tydelig av studiene av barnets psykiske utvikling, at betingelsene for den etiske vekst er langt flere enn når det gjelder intelligensens og viljestyrkens utvikling. Utrygghet og angst, mangel på kjærlighet så vel som underernæring og sykdommer, hemmer i langt større grad den etiske utvikling enn intelligensens og viljestyrkens utvikling. Og disse faktorer har jo fulgt menneskeheten like til våre dager. Like fra menneskets første utviklingsstadier har det måttet kjempe mot naturkatastrofer og for selve tilværelsen. Angst og frykt for hva morgendagen ville bringe har derfor preget deres liv i årtusener.»

Av Langfeldts foredrag fremgår det videre at angst, ifølge antropologiske studier, ofte har vært den primære årsak til religionsdannelse og særlig til religionsinnholdet, som derfor også er et produkt av evolusjonen og må vurderes når det gjelder spørsmålet om «The mature personality». Selvfølgelig er det en rekke andre forhold – både emosjonelle og kulturelt betingede – som også innvirker på en personlighets modning.

Forholdet mellom religion og etikk er imidlertid av vital betydning for menneskehetens utvikling. Det er av avgjørende betydning at den enkelte tar standpunkt til om religion eller etikk ved tvilstilfelle skal være overordnet instans når det gjelder menneskelig adferd. Historien viser at forankring av etikken i overnaturlig inspirerte bud og i åpenbaringer har ført til brutale kriger. Og dette skjer fortsatt.

Gabriel Langfeldt var president for den første humanistiske verdenskongressen HEF arrangerte i 1962.

Gabriel Langfeldt kom fram til at den eneste mulighet for at menneskeheten skal kunne samarbeide mot det felles mål å skape en lykkelig tilværelse for flest mulig mennesker, er at det arbeides for en forankring av etikken i «selve tilværet», og at den må løsrives fra forankringen i det «supernaturale», slik at det som vi kan kalle «human-etisk adferd» blir den forpliktelse som barnet må underkaste seg. I denne adferd er nestekjærligheten sentral.

Religionsfilosofisk delte Gabriel Langfeldt verden i tre:

1. «Vi har de primitive samfunn, som fremdeles har sin etikk forankret i troen på overnaturlige vesener som dikterer dem lydighetsregler og tabuer.

2. Vi har de totalitære stater, hvor staten eller folket til dels har overtatt gudenes rolle, og hvor slikt som moral derfor består i å adlyde ubetinget det som tjener disse insti-

tusjoner best, slik som det til enhver tid doseres av lederne.

3. Og så har vi de mer demokratiske styrte land hvor det i alle fall er mulighet for en fri forankring av etikken avhengig eller uavhengig av religion og politisk styresett.»

MEST PRESSERENDE: Å STILLE SULT

Gabriel Langfeldt beskrev en rekke aktiviteter som ville være nødvendig i arbeidet for å utvikle en universell etikk, men den mest presserende oppgaven var å sørge for at ingen sulter.

«Det er tankevekkende at av denne klodes 3 milliarder mennesker befinner halvparten, altså 1,5 milliarder mennesker, seg *på eller under sultegrensen*. Særlig på bakgrunn av hva jeg tidligere har nevnt om det biologiske grunnlag for den etiske utvikling, må det vel kunne herske enighet på denne Kongress om at å stille menneskenes sult er krav nr. 1.

Uavhengig av sikkerhetsproblemet, av politikk og rase, må alle humanister arbeide for at dette problem blir løst snarest mulig».

Ifølge FAO (Food and Agriculture Organization of United Nations) levde 875 millioner *under sultegrensen* i 1969-71 og 925 millioner personer i 2010 – herav ca. 20 millioner i Europa og Nord-Amerika. Fra 1960 til 2010 har imidlertid verdens befolkning økt fra ca. 3 milliarder til ca. 6,8 milliarder og forventes å være ca. 9,7 milliarder i 2050.

Andelen av verdens befolkning i de demokratiske land i Europa og Nord-Amerika har blitt redusert fra 28,5 % i 1950 til 17,3 % i 1999, og vurderes til å bli ytterligere redusert til 11,4 % i 2050. Utviklingen av en universell etikk vil derfor i stor utstrekning være avhengig av at menneskene i de øvrige verdensdeler får en levestandard som setter dem i stand til å tenke på mer enn hvordan de skal overleve fra dag til dag.

Selv om den kalde krigen er over og atomnedrustningstiltak tilsynelatende har redusert faren for atomkrig, så viser de mange kriger, sult- og naturkatastrofer siden 1962 at verdens utfordringer er vel så store som de var da. Mye godt arbeid blir nedlagt i nødhjelpsarbeid, i å realisere FN's menneskerettighetserklæ-

ring og med å avdekke korrupsjon, men kriger, sult og fattigdom har medvirket til nye utfordringer i form av selvmordsaksjoner, terrorvirksomhet og økende antall flyktninger. Disse utfordringene er størst i ikke-demokratiske land, men økende narkotikahandel, menneskesmugling og antall asylsøkere har ført til store problemer også i demokratisk styrte land. I tillegg kommer at i flere demokratisk styrte land har den tradisjonelle kriminalitet vært økende. I Norge økte antall personer siktet for forbrytelser fra 23 personer pr. 10.000 innbyggere i 1960 til 79 personer i 2005.

UNIVERSELL ETIKK VANSKELIG

Til demokratisk styrte land har det vært en økende innvandring av personer med forskjellige religioner. Denne innvandringen har vist hvor vanskelig utviklingen mot en universell etikk er. Men samtidig er integreringsprosessen viktig i arbeidet med å nå dette målet. Hvordan de nye globaliseringsverktøyene TV og internett blir brukt, er også viktig for utviklingen av en universell etikk – et mål som fortsatt synes uendelig fjernt. Men å gi opp arbeidet med at de gode gjerninger skal vinne over de onde, vil være katastrofalt. Arbeidet med å realisere FN's menneskerettighetserklæring og -konvensjoner har

vært det viktigste arbeidet mot dette målet siden 1962. Dette er nybrottsarbeid, og det er oppnådd mer enn noen gang tidligere i løpet av disse 49 årene som i menneskenes historie er en meget kort periode.

Gabriel Langfeldt var meget opp-tatt av at det enkelte menneske skulle bli mer interessert i etisk tenkning. «Hittil har det blitt overlatt til moral-filosofier, antropologer og psykologer», sa han, og fortsatte: «Det må imidlertid bli en hovedoppgave for enhver humanistisk bevegelse å gjøre det klart for enkeltmennesket at det har en personlig, sterkt forpliktende oppgave her, og at dets innsats er nødvendig om menneskeheten skal komme over den krise hvori den nå befinner seg. Enkeltmenneske må bibringes et optimistisk livssyn hvis hovedinnhold er at menneskene i de nasjoner som er nådd frem til en viss kulturell status, og som har nok av materielle goder, har en mulighet for og en moralsk forpliktelse til å yte sitt for at verdens tilbake-liggende nasjoner kan nå frem til en liknende status».

Hvordan man best kan nå ut til enkeltmennesket, håper jeg vil bli diskutert i forbindelse med flere av de temaer som er på programmet for den 18. kongress for International Humanist and Ethical Union i Oslo i august i år. Verden trenger noe mer

enn at kongressen bare blir en ny «intellektuell happening». Kan deltakerne appellere til seg selv? Kan de bli enige om at de i sine respektive land vil arbeide for spesielle saker der menneskerettighetene i dag brytes? Kan de organisere det på en slik måte at det kan bli én eller flere verdens-omfattende aksjoner for eksempel mot tortur, mot voldtekt, mot tvangsektenskap, mot fengsling av politikere, mot pressesensur, og andre områder som er viktige for en fredeligere verden?

Jan G. Langfeldt

Konfirmasjonskursleder i Solør/Odal søkes

Vil du bryne deg på ungdommen? Human-Etisk Forbunds lokallag i Solør-Odal søker engasjerte og ansvarlige voksne som kan lede konfirmasjonskurs om livssyn og etikk vinteren/våren 2012.(Se side 55 for mer informasjon om kurslederjobben)

Kontakt

Halvor Ravn Holøyen
Tlf: 46 61 71 61
E-post: cuervo@online.no

ENDELIG!

FORNUFTIGE TJENESTER

Spåkoner og klarsynte møter sine overmenn.

Doktor JØRGEN

“Nordmenn er Europas mest naive befolkning.”

Jørgen Skavlan, lege, kåret til Årets almenlege 2010

800 61 800 - tast 1

ØYSTEINS UNIVERS

“Astrologi er mislykket i teori og praksis.”

Øystein Elgarøy, professor i astrofysikk Universitetet i Oslo

800 61 800 - tast 2

TORGRIMS VIRKELIGHET

“Når datamaskinen din kræsjer, hjelper det ikke å tenke positivt.”

Torggrim Eggen, forfatter

800 61 800 - tast 3

DAGS OPPFORDRING

“Vi bør reagere når folk ser bort fra hva vi faktisk vet.”

Dag O. Hessen, Professor i biologi, Universitetet i Oslo

800 61 800 - tast 4

Tores illusjon

“Er alt uforklarlig magi?”

Tore Torell, tryllekunstner.

800 61 800 - tast 5

IDAS MYSTIKK

“Virkeligheten vinner alltid.”

Ida Jackson, forfatter og kjendisblogger

800 61 800 - tast 6

GUNN HILDS VERDEN

“Jeg vil ikke bli lurt. I hvert fall ikke når det gjelder livet.”

Gunn Hild Lem, forfatter, kåret til Årets mamma 2009

800 61 800 - tast 7

ASBJØRN AVSLØRER

“Konspirasjonsteorier gir et fattig verdenskart.”

Asbjørn Dyrendal, førsteamanuensis i religionsvitenskap, NTNU

800 61 800 - tast 8

Ingen liker å Bli lurt.

Reagerer du også på at klarsynte, alternativmedisinere, krystallhealere og andre utnytter folks tvil, sorg og håp?

Les mer og bli med på ingenlikerablilurt.no

Human-Etisk Forbund

Tjenesten koster kr 0,- fra fasttelefon. Fra mobil gjelder mobilselskapenes priser.

Konfirmant 2012?

– Påmeldingen har startet

Humanistisk konfirmasjon er et tilbud til alle ungdommer som ønsker å markere at de befinner seg i overgangsfasen fra barn til voksen. Humanistisk konfirmasjon består av et kurs i livssyn og etikk, med en høytidelig og verdig seremoni som avslutning.

Human-Etisk Forbunds mål med Humanistisk konfirmasjon lyder:
«Formålet med Humanistisk konfirmasjon er å styrke humanistiske verdier i samfunnet. Humanistisk konfirmasjon er et tilbud til ungdom som ønsker et kurs i livssyn og etikk og en høytidelig seremoni på dette grunnlaget. Målsettingen for kurset er å styrke de unges evne til selvstendig tenkning og etisk handling, gjennom å fremme

- innsikt i egne opplevelser, holdninger og atferd
- evne til refleksjon og til å stille kritiske spørsmål
- bevissthet om livssyn
- evne til omtanke, respekt, toleranse og til å ta ansvar.»

Alle født i 1997 skal i mai ha mottatt informasjonsbrosjyren om Humanistisk konfirmasjon fra Human-Etisk Forbund. Du kan også lese mer på human.no/konfirmasjon.

PÅMELDINGSFRISTEN ER 1. OKTOBER

NB! Noen unntak i enkelte fylker.

Vil du bryne deg på ungdommen?

– Bli kursleder til Humanistisk konfirmasjon

Foto: Bjørn Molstad/Bareform

Denne våren har nærmere 10 000 ungdommer gjennomført Humanistisk konfirmasjon. Det kan bli like mange neste år. Human-Etisk Forbund søker derfor i mange fylker engasjerte og ansvarlige voksne som kan lede konfirmasjonskurs om livssyn og etikk vinteren/ våren 2012.

Du må identifisere deg med det humanistiske livssynet, kunne skape engasjement, stimulere til ansvarsbevissthet, toleranse og kritisk tenkning. Ungdommenes egne erfaringer er utgangspunkt for behandling av viktige temaer som:

Menneskerettigheter
Livssyn og humanisme
Ansvar for verden
Identitet
Kropp og kjønn

Opplæringen av kursledere er om høsten. Derfor er det fint om du vurderer dette allerede nå og tar kontakt med ditt fylkes- eller lokallag før eller rett etter skoleferien.

Kurslederne honoreres.

Human-Etisk Forbund

Les mer om Humanistisk konfirmasjon på www.human.no eller kontakt ditt fylkes- eller lokallag, www.human.no/fylkeslag.

Har du barn under 15 år?

Overføring av offentlig støtte for medlemmers barn under 15 år

Human-Etisk Forbund krever hvert år offentlig støtte for barn under 15 år. Dette er en rett vi har hatt siden 1981. Hvis du ønsker at forbundet skal motta tilskudd for ditt/dine barn må vi ha din/deres godkjenning. Dersom en av barnets/barnas foreldre står oppført i Den norske kirke er barnet også oppført der og må fjernes fra kirkens register for at Human-Etisk Forbund skal kunne motta støtten. Dette gjøres ved henvendelse til kirkerådet ved kirkens medlemsregister.

Etternavn: _____	Fornavn: _____
Fødselsnr (11 siffer): _____	Postadresse: _____

Etternavn: _____	Fornavn: _____
Fødselsnr (11 siffer): _____	Postadresse: _____

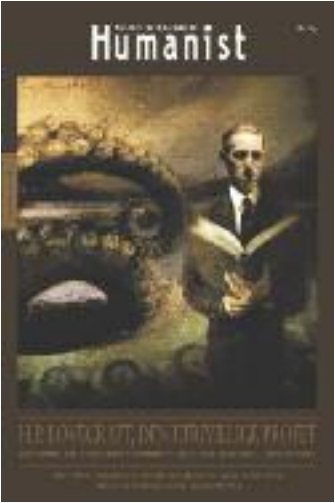
Foreldre (den/de som har daglige omsorg):

Etternavn: _____	Fornavn: _____
Fødselsnr (11 siffer): _____	Postadresse: _____
Signatur: _____	

Etternavn: _____	Fornavn: _____
Fødselsnr (11 siffer): _____	Postadresse: _____

Signatur: _____

Skjemaet sendes til Human-Etisk Forbund, Pb. 6744 St Olavs plass, 0130 Oslo

Livssyndsebett i postkassen

Abonnér på Humanist, et tidsskrift for alle med et engasjement for livssynsspørsmål.

Humanist gis ut av Human-Etisk Forbund. Det er et tidsskrift for allmenn livssynsdebatt, med særlig vekt på problemstillinger som angår livssynshumanismen. Temaene varierer fra allmenne filosofiske, livssynsmessige og religionsvitenskapelige problemstillinger til de mer nærgående blikk på humanismen og dens organisering. Engasjerte skribenter presenterer temaer som sjelden får plass i andre norske medier.

Abonnementet koster kr. 200 for fire nummer.

Bestill abonnement på humanist@human.no, www.humanist.no eller ring 23 15 60 00.

Vi ønsker å nå deg på e-post

Human-Etisk Forbund ønsker å kunne nå sine medlemmer elektronisk. Det er både effektivt og miljøvennlig. Send oss derfor din e-postadresse til medlem@human.no. Takk for hjelpen!

Verv en venn – motta en førstehjelpspute

Vi vet fra undersøkelser at over 1/3 av den norske voksne befolkning identifiserer seg med det humanistiske livssynet. Sjansen for at noen i din familie eller omgangskrets kan tenke seg å bli medlem i Human-Etisk Forbund er derfor stor. Foreslå medlemmer ved å sende e-post til human@human.no. Oppgi navn og e-post på de du vil at skal motta en oppfordring om å melde seg inn i forbundet. Vi oppgir til mottakeren om hvem tipset kom fra.

Vervepremien er en flott førstehjelpspute. Du mottar den hvis de(n) du foreslår melder seg inn.

Human-Etisk Forbunds nettbutikk

Praktisk og vannfast telefonetui

Etuiet passer alle mobiltefontyper, inkl. kabel for høretelefoner. Kan henges rundt halsen. **Kr 100,-** + frakt

Bits-sett for den hendige! Praktisk PC-pute

Her har du et lite verktøysett til å ha i håndvesken eller i ryggsekken. Man vet aldri når behovet melder seg.

Beskyttelse mot varm PC eller MAC. Oppblåsbar pute, enkel å pakke med seg - liten «veske» medfølger.

Kr 75- + frakt

Kr 100,- + frakt

Du finner varene under «Nyheter» i human.no/nettbutikk

HOVEDKONTOR:

St. Olavs gate 27
Postboks 6744 St. Olavs plass, 0130 Oslo
Tlf. 23 15 60 00 Faks 23 15 60 01
Faks medlemsregister: 23 15 60 21
E-post: human@human.no
www.human.no
www.facebook.no/humanetiskforbund

Hovedmedlem: kr. 350,-
Ungdom 15-26 år: Kontingentfritak
Husstandsmedlemmer, trygdede,
personer med lav inntekt: kr. 50,-
Medlemmer uten offentlig støtte: kr. 950,-
Konto nr 6026 05 32602

Generalsekretær: Kristin Mile
Styreleder: Åse Kleiveland (tlf. 22 02 59 00)
Nestleder: Tom Hedalen (tlf. 909 59 433)

FYLKESKONTORER:

Østfold fylkeslag

ostfold@human.no
Tlf. 69 31 71 65
Faks 69 31 18 94
(ti-to 9-15)

Akershus fylkeslag

akershus@human.no
Tlf. 23 15 60 80
Faks 23 15 60 75
(ma-fre, sommer) 10-15
(ma-fre, vinter) 10-16

Oslo fylkeslag

oslo@human.no
Tlf. 23 15 60 60
Faks 23 15 60 75
(ma-fre) 9-15

Hedmark fylkeslag

hedmark@human.no
Tlf. 62 53 05 22
Faks 62 53 30 68
(ma-to 12-16)

Oppland fylkeslag

oppland@human.no
Tlf/faks 61 17 67 10
(ti og to 11-16)

Buskerud fylkeslag

buskerud@human.no
Tlf. 32 89 36 70
(ma-to 9-14)

Vestfold fylkeslag

vestfold@human.no
Tlf. 33 31 32 05
Faks 33 31 47 03
(ma-to 9-14)

Telemark fylkeslag

telemark@human.no
Tlf. 35 53 13 38
Faks 35 53 13 21
(ma-to 9-14)

Aust-Agder fylkeslag

aust-agder@human.no
Tlf. 37 02 41 00
(ma-fre 9-15)

Vest-Agder fylkeslag

vest-agder@human.no
Mobil 95 75 95 41

Rogaland fylkeslag

rogaland@human.no
Tlf. 51 90 64 50/52
(ma-fre 9-15)

Hordaland fylkeslag

hordaland@human.no
Tlf. 55 21 41 90
Faks 55 21 41 94
(ma-to 10-14)

Sogn og Fjordane fylkeslag

sognogfjordane@human.no
Tlf. 57 67 53 90
(ma-to 9-15)

Møre og Romsdal fylkeslag

moreogromsdal@human.no
Tlf/faks 71 21 56 05
(ma-to 9.30-15.30)

Sør-Trøndelag fylkeslag

sor-trondelag@human.no
Tlf. 73 80 64 80
(ma-to 9-15.30)

Nord-Trøndelag fylkeslag

nord-trondelag@human.no
Tlf. 48 60 62 28
(ma-fre 9-14)

Nordland fylkeslag

nordland@human.no
Tlf. 75 52 97 00
Faks 75 52 97 01
(ma, ti, to 9-15, on 9-17)

Troms fylkeslag

troms@human.no
Tlf. 77 65 81 98
(ma 10-16, ti 9-15.30)

Finnmark fylkeslag

finnmark@human.no
Mobil 95 07 69 23
(ti, to 9-15)

International Humanist and Ethical Union **World Humanist Congress** Oslo 2011

Humanistkongress i Oslo om «Humanisme og fred»

Human-Etisk Forbund skal 12.–14. august 2011 være vertskap for den internasjonale kongressen for humanister fra hele verden. Verdenskongressen arrangeres av International Humanist and Ethical Union (IHEU) og holdes hvert tredje år.

Dette er for de fleste av oss en unik mulighet til å treffe humanister fra hele verden. Vi forventer mange hundre deltakere fra bortimot 50 land. Vær med på å gjøre dette til «the best humanist congress ever», og meld deg på nå!

Vi er stolte av å tilby et interessant program rundt hovedtemaet «Humanisme og fred». Det blir presentasjoner og diskusjoner blant annet om utviklingen av ulike typer konflikter i verden, rollen til overnasjonale organisasjoner, om mennesker er «fredsomme dyr» og om betydningen av livssyn i konflikter.

Noen av hovedtalerne er:

- Taslima Nasrin, forfatter og feminist
- PZ Myers, biologiprofessor og aktiv vitenskapsblogger
- Sophie i 't Veld, medlem av Europaparlamentet
- Linda Polman, journalist
- Erik Assadourian, World Watch Institute
- Jonas Gahr Støre, norsk utenriksminister
- Kronprins Haakon

Du finner mer informasjon om både programmet og andre ting på kongressens nettsider; www.human.no/oslo2011.

Det arrangeres mange sideevents både før og etter kongressen. Se kongressens nettside for mer informasjon. Les også mer om kongressen i dette nummeret av Fri tanke.

Registrering for delegater er kr. 3.000,- per person, og inkluderer tilgang til alle plenums- og parallellsesjoner under kongressen, samt lunsjer, kaffepauser, motakelse i Oslo Rådhus fredag kveld og kongressmiddag i Operaen lørdag kveld. For studenter og ungdom under 26 år er prisen kr. 1.500,- for den samme pakken.

Human-Etisk Forbund

Gaver til Human-Etisk Forbund

Forbundet lever av offentlig tilskudd, medlemskontingent og annen støtte fra medlemmene. Med økte inntekter kan vi gjøre en enda større innsats for å nå våre mål. Vi setter stor pris på alle støtte vi kan få. Du kan få skattefradrag for årlige gaver fra 500 tom. 12 000 kr. Forbundets gavekonto er 1503.10.27397.

**Den 26.05.2011 hadde
Human-Etisk Forbund
77. 926 medlemmer.**

BESTILL BØKER DIREKTE FRA FORLAGET

www.humanistforlag.no

Levi Fragell:

Vi som elsket Jesus

Memoarer (2. opplag)

Humanist forlag gratulerer Levi Fragell med utsolgt 1. opplag av Vi som elsket Jesus. 2. opplag har:

- nytt forord av Levi Fragell
- appendiks skrevet av pastorsønn Anders Torp
- skapt voldsom debatt denne våren

De som leser denne boken vil takke sin Gud for hva de har blitt spart for ...
Professor Bernt Hagtvet, Fri Tanke

HEF-pris: **Kr 247,-** (ord.: kr 329,-)

Mona Ringvej:

Makten og ordene

Demokrati og ytringsfrihet fra Athen til Eidsvoll

Er demokratiets utvikling en eneste lang seiersferd mot et stadig mer rettferdig samfunn? Opplev en historisk tidsreise som blåser støvet av bortgjemte fortellinger og hemmeligheter om ytringsfrihetens og demokratiets mange tapte kamper.

HEF-pris: **Kr 179,-** (ord.: kr 299,-)

De beste bøkene fra Humanist forlag utgis nå både som e-bok og i pocket. Denne måneden lanserer vi

- Fyrster i Tåkeland
- Helgener

Pocket: **Kr 129,-** E-bok: **Kr 69,-**

Lik Humanist forlag på Facebook og følg oss på Twitter@humanistforlag.

- ☐ Jeg ønsker å bestille stk *Vi som elsket Jesus* á kr 247,-
☐ Jeg ønsker å bestille stk *Makten og ordene* á kr 179,-
☐ Jeg ønsker å bestille stk *Fyrster i Tåkeland* á kr 129,-
☐ Jeg ønsker å bestille stk *Helgener* á kr 129,-

Navn:

Adresse:

Postnr./sted:

E-post:

Underskrift:

Kan sendes
ufrankert i Norge.
Adressaten betaler
porto

Humanist forlag AS
Svarsending 1039
0090 Oslo